Центральноукраїнський національний технічний університет
Механіко-технологічний факультет
Кафедра кібербезпеки та програмного забезпечення

”Допущено до захисту”
Завідувач кафедри кібербезпеки
та програмного забезпечення
д.т.н., професор
_____ Олексій СМІРНОВ
“____” _____ 2024 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему
“Програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем”

Виконав здобувач вищої освіти
IV курсу, групи КБ-21-3СК
ОПП «Кібербезпека»
спеціальності 125 «Кібербезпека»
_____ Тараненко М.В.
«____» _____ 2024 р.

Керівник проекту
кандидат технічних наук
_____ Смірнова Т.В.
«____» _____ 2024 р.
Рецензент _____
_____

м. Кропивницький

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет *Механіко-технологічний*

Кафедра *Кібербезпеки та програмного забезпечення*

Освітній ступінь *бакалавр*

Галузь знань ._12 _____*“*Інформаційні технології*”*_____

Спеціальність *125 “*Кібербезпека*”*

Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма _*“*Кібербезпека*”*_

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
д.т.н., проф.
_____ Олексій СМІРНОВ
« 17 » січня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тараненку Миколі Вікторовичу
(прізвище, ім’я, по батькові)

1. Тема роботи *Програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем*

2. Керівник роботи *Смірнова Тетяна Віталіївна, канд. техн. наук*
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу № 136-02 від 01.04.2024 року

3. Строк подання студентом роботи до захисту *23.05.2024 р.*

4. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи*: Метою роботи є розробка програмного забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем*

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Призначення та область використання.

2.Перегляд аналогічних існуючих систем.

3. Опис і обґрунтування проектних рішень.

4. Етапи програмування системи.

5. Впровадження системи кібербезпеки в промислову експлуатацію.

6. Висновки

6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень)

Структурна схема системи кібербезпеки	*1 аркуш*
Функціональна схема системи кібербезпеки	*1 аркуш*
Діаграма процесів	*1 аркуш*
Блок-схема алгоритму роботи додатку	*2 аркуша*

7. Дата видачі завдання « 17 » січня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти	Строк виконання етапів випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти	Примітка
1.	Аналіз існуючих систем	10.03.2024 р.	
2.	Постановка задачі, оформлення ТЗ	15.03.2024 р.	
3.	Розробка моделі компонента	20.03.2024 р.	
4.	Розробка структур даних	25.03.2024 р.	
5.	Розробка алгоритмів зв’язку та відображення	30.03.2024 р.	
6.	Програмування алгоритмів	10.04.2024 р.	
7.	Оформлення ПЗ	17.04.2024 р.	
8.	Попередній захист роботи	23.05.2024 р.	

Дата видачі завдання
« 17 » січня 2024 р.

Підпис керівника
_____ Смірнова Т.В.
(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання
« 17 » січня 2024 р.

Підпис здобувача
_____ Тараненко М.В.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тараненко М.В. Програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем. 125 Кібербезпека. Центральноукраїнський національний технічний університет. Кропивницький. 2024.

В даній випускній кваліфікаційній роботі за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти розроблено програмне забезпечення, яке призначено для системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

Метою розробки є програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

Результат роботи – програмна реалізація системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

В процесі роботи над програмною моделлю виконано аналіз існуючих апаратних та програмних засобів. В повній мірі описані всі компоненти розробленого програмного забезпечення.

Розроблено зручний інтерфейс користувача. Наведені інструкції по роботі з програмними засобами.

Програма може використовуватися на ПЕОМ з ОС Windows 10/11.

Програму розроблено в середовищі RAD Studio Delphi.

Ключові слова: кібербезпека, розпізнавання образів, СКУД

ABSTRACT

Taranenko M.V. Pattern recognition cyber security system software for ACS systems. 125 Cyber security. Central Ukrainian National Technical University. Kropyvnytskyi. 2024.

In this final qualification work for the first (bachelor) level of higher education, software is developed, which is intended for the cyber security system of pattern recognition for ACS systems.

The purpose of the development is the software of the cyber security system of pattern recognition for ACS systems.

The result of the work is the software implementation of the pattern recognition cyber security system for ACS systems.

In the process of working on the software model, an analysis of existing hardware and software was performed. All components of the developed software are fully described.

A convenient user interface has been developed. Instructions for working with software tools are provided.

The program can be used on a PC with Windows 10/11 OS.

The program was developed in the RAD Studio Delphi environment.

Key words: cyber security, pattern recognition, ACS systems

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

БД	–	база даних
ПЗ	–	програмне забезпечення

ВСТУП

Актуальність теми. Системи контролю й управління доступом – це електронні системи, що дозволяють ідентифікувати вхідних і вихідних співробітників і відвідувачів, що надають можливість доступу на охоронювану територію тільки тим, хто має на це право. Системи контролю доступу – це безустанний цілодобовий нагляд і захист всіх критичних зон, всіх територій і приміщень. Принцип роботи систем досить простий. Кожний із працівників одержує індивідуальну картку з кодом. На вході й виході встановлюються пристрої, що зчитують інформацію. На підставі аналізу даних про власника картки система реагує відповідним чином: відкриває або блокує двері, включає сигнал тривоги, реєструє присутність людини на робочому місці і його пересування по об'єкті й т.д. Системи контролю й управлінням доступом ненав'язливі й не створюють перешкод для нормальної роботи. Такі системи недорогі. На відміну від ключа картку дуже важко або взагалі неможливо підробити. За кілька секунд оператор може зробити картку недійсною, якщо вона загублена або украдена. Крім того, достатньо часто відбувається розпізнання особи з відеокамери, яка є частиною СКУД.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

Для досягнення поставленої мети визначена програма дослідження, що складається з наступних завдань:

– Огляд існуючих систем розпізнавання образів для СКУД систем.

– Дослідження системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

– Програмна реалізація системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що розроблені алгоритми дозволяють успішно вирішувати задачі розпізнавання образів для СКУД систем.

Таким чином, виходячи з вищеперерахованого, програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем, є актуальною задачею, яка потребує вирішення у даній випускній кваліфікаційній роботі за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

1 ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОБЛАСТЬ ВИКОРИСТАННЯ

1.1 Призначення системи

Система призначена для реалізації програмного забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

Систему керування доступом можна використовувати для керування та моніторингу дозволів на доступ користувачів і прав доступу до файлів, систем і служб, щоб захистити організації від втрати даних і порушень безпеки .

Акт керування доступом пов’язаний із контролем доступу користувачів, який включає відстеження та зміну дозволів за потреби. Під час звичайного ділового використання співробітники можуть отримувати доступ, змінювати або видаляти дані. Це не проблема, якщо таке використання є точним і доцільним, однак, якщо не відстежувати належним чином, користувачам дуже легко зробити помилку або навіть вжити зловмисних дій. Керування доступом має на меті обмежити інформацію, яку користувачі можуть переглядати або змінювати, щоб мінімізувати ймовірність неналежної діяльності.

Ефективне обмеження доступу користувачів може бути складним завданням, особливо тому, що надто суворе обмеження доступу може поставити під загрозу продуктивність бізнесу. Це також може швидко заплутати. Наприклад, окремим користувачам може бути дозволено редагувати файл X, але лише переглядати файл Y. Або певній рольовій групі користувачів можуть знадобитися дозволи лише на читання для певних типів даних і взагалі не мати доступу до інших типів даних. Кожного разу, коли користувач або файл додається до системи, хтось має розглянути та застосувати належні обмеження доступу вручну чи автоматично.

Системи керування безпечним доступом призначені для автоматизації, візуалізації та оптимізації процесу призначення та керування багатьма складними

параметрами доступу, описаними вище. Варто зазначити, що оскільки ви повинні керувати доступом користувачів узгоджено в усій IT-інфраструктурі, системи керування доступом повинні мати можливість інтегруватися з іншими системами, зокрема:

– Active Directory: Служба каталогів для мереж Windows® для автентифікації та авторизації кінцевих користувачів, гарантуючи дотримання політик безпеки в мережі. Active Directory містить групову політику, яка допомагає визначити розширені параметри дозволів.

– OneDrive: служба хмарного сховища Microsoft, яка використовується для розміщення бізнес-файлів. Дозволяє синхронізувати та обмінюватися файлами між користувачами.

– SharePoint ®: веб-платформа, розроблена для функціонування в першу чергу як система для спільного керування та зберігання бізнес-документів.

Прийнявши систему керування доступом безпеки, інтегровану з файловими системами вашої компанії або середовищами контролю доступу, ви будете краще підготовлені до того, щоб забезпечити правильні облікові дані безпеки, призначені всім користувачам.

Але навіть за наявності цих систем адміністраторам часто потрібен механізм, за допомогою якого можна було б переконатися, що налаштування користувача правильні та діяльність користувача не спричинила порушення даних. У багатьох випадках адміністратори повинні надавати звіти аудиторам, щоб показати, що їхня політика безпеки даних відповідає нормам галузі. Щоб допомогти вам виконати цю вимогу, системи керування доступом дозволяють відстежувати дії користувачів і створювати автоматичні звіти.

1.2 Область застосування

Скрізь, де є необхідність відгородити територію й забезпечити можливість доступу тільки певним особам, потрібна сучасна система контролю й управління доступом (СКУД). Такі системи знайшли широке застосування в житлових будинках, на об'єктах комунальної власності, адміністративних будинках, офісах, підприємствах різної сфери діяльності. Всі системи контролю й управління доступом мають наступні цілі:

– забезпечення безпеки співробітників і відвідувачів;

– забезпечення схоронності матеріальної, інформаційної й інтелектуальної власності;

– контроль потоку відвідувань.

За яким принципом здійснюється контроль управління доступом? За допомогою електронного ключа, що належить конкретній особі, система одержує запит про дозвіл доступу цієї особи на охоронювану територію. Лічені дані, отримані зчитувачами, пристрій порівнює з наявними кодами в базі. Якщо такий код присутній усередині системи контролю управління доступом, здійснюється прохід/проїзд власника електронного ключа на територію.

При цьому додатково відбувається розпізнання особи.

Таким чином, виходячи з вищеперерахованого, програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем, є актуальною задачею, яка потребує вирішення у даній випускній кваліфікаційній роботі за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

2 ПЕРЕГЛЯД АНАЛОГІЧНИХ ІСНУЮЧИХ СИСТЕМ

2.1 Огляд існуючих систем, технологій, архітектур, програмних рішень за профілем теми випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Orwell 2k

Система відеоспостереження з комп'ютерним зором Orwell 2k призначена для автоматичного виявлення й класифікації цілей (люди, транспортні засоби й ін.) і ситуацій (загоряння, залишені предмети й т.д.) і передачі в реальному часі відеоінформації операторові.

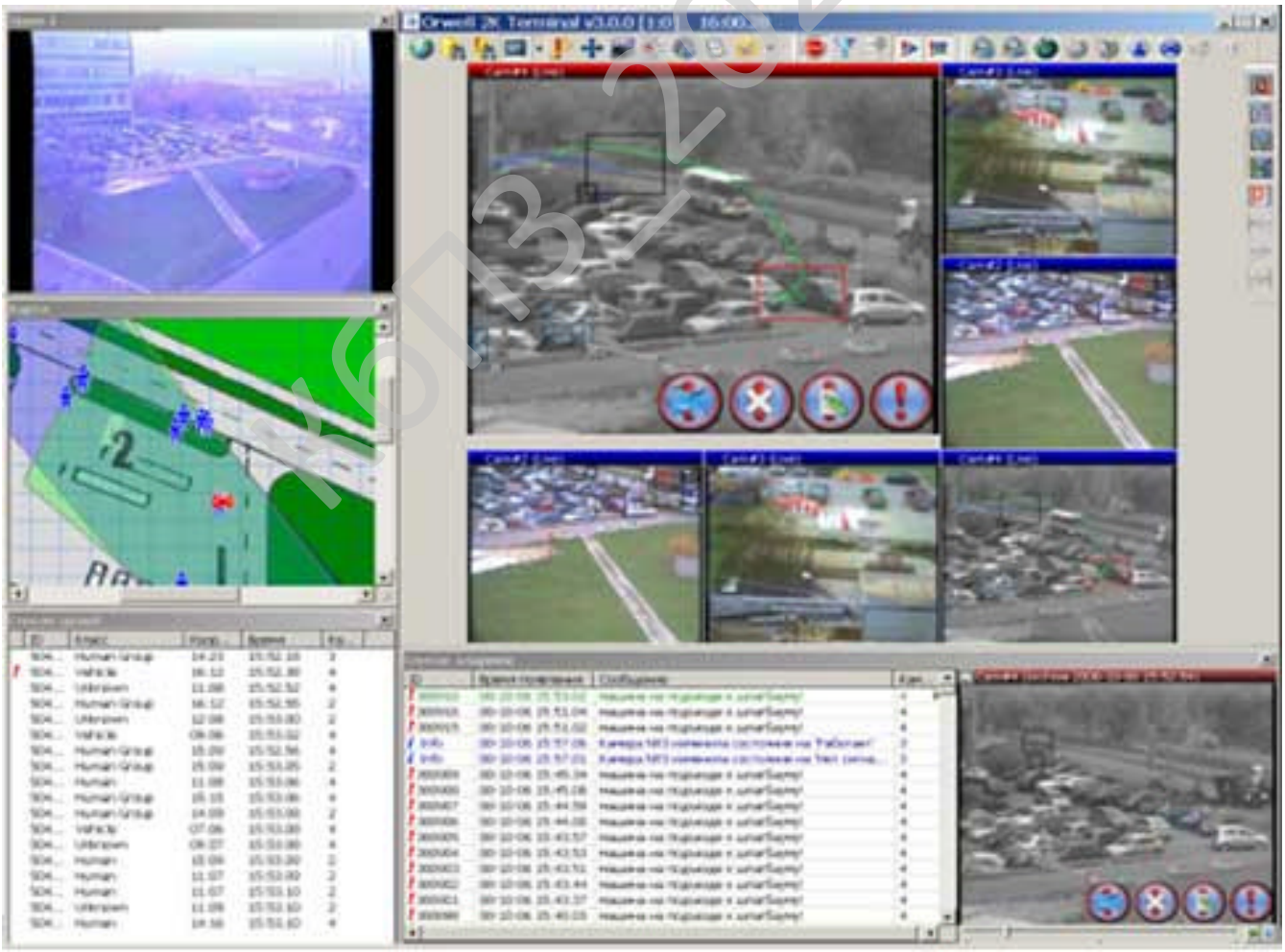

Рисунок 2.1 – Інтерфейс користувача Orwell 2k

У системі використовуються алгоритми комп'ютерного зору «Елвіс-НеоТек», які з потоку відео й тепловізійних даних виділяють цілі й події, які інтересують.

Оператор у реальному часі одержує повідомлення про події й супутню інформацію (відеозапис, місце події, інструкції) для ухвалення рішення.

Завдяки автоматизації знижується навантаження на оператора, і підвищується ефективність системи.

«Філін»

«Філін» – автоматична система для цілодобової всепогодної охорони територій об'єктів і підступів до них методом безперервного тепловізійного й відеопатрулювання. Тепловізійний локатор (тепловізійна система) «Філін» призначений для побудови стаціонарних програмно-апаратних комплексів тепловізійної охорони. До складу системи входить спеціалізоване програмне забезпечення з комп'ютерним зором Orwell 2k, що дозволяє робити виявлення, спостереження й класифікацію цілей (людина, транспортний засіб і т.д.) цілодобово в будь-яких погодних умовах, тепловізійна камера, відеокамера, поворотний пристрій, блок обробки даних і аналітики всепогодного виконання (IP-66), АРМ оператора із передвстановленим програмним забезпеченням для тепловізійної охоронної системи.

У програмному забезпеченні, що входить до складу тепловізійного локатора «Філін», оператор за допомогою сенсорного уведення або миші задає на графічній карті об'єкта необхідну для сканування зону охорони. Автоматично обчислюються сектори огляду, по яких сенсор (тепловізор або тепловізор з відеокамерою) буде здійснювати циклічне патрулювання. У режимі реального часу Тепловізійний локатор кругового огляду «Філін» здійснює автоматичне виявлення й класифікацію цілей, за допомогою аудіовізуальних сигналів сповіщає оператора про їхню появу, проектує місце розташування цілей на електронну карту об'єкта у вигляді мнемонічних символів (запатентована технологія VideoAnalyticMap).

Всі цілі, виявлені тепловізійним локатором «Філін», відображаються у вікні обробки тривожних подій, де операторові демонструється відеозапис, що містить тривожну подію, відеофрагмент до й після його виявлення й варіанти дій по його відпрацьовуванню. Автоматично здійснюється збереження відеоданих в архіві.

Основна градація модельного ряду тепловізійних локаторів «Філін» здійснюється залежно від дальності виявлення цілей: ближні дистанції, середні дистанції й далекі дистанції. Кожна модель може поставлятися у двох виконаннях: із сенсором тепловізійного діапазону й комбінацією сенсорів тепловізійного й видимого діапазонів.

Рисунок 2.2 – Інтерфейс користувача «Філін»

«Паркінг Контроль»

Система «Паркінг Контроль» призначена для цілодобової реєстрації фактів стоянки транспортних засобів на платних паркуваннях, розпізнавання їх

державних реєстраційних знаків з метою збору даних для організації паркувальних сервісів, у тому числі оплати паркування.

Система «Паркінг Контроль» працює за принципом патрулювання: швидкісна поворотна камера робить циклічний контроль окремих ділянок (пресетів) зони платного паркування, переміщаючись від однієї ділянки до іншого.

Далі цикл повторюється. Переміщення й наведення на окрему ділянку (пресет) автоматичне, з використанням зума й автофокусування.

Ділянки (пресети) для наведення задаються при налаштуванні системи, їх можна міняти в ході експлуатації.

При в'їзді автомобіля в зону платного паркування система «Паркінг Контроль» робить розпізнавання автономеру й фіксує час в'їзду на паркування. Далі ця інформація передається системі контролю й збору коштів (СКСДС).

Далі СКСДС «вичікує» 15 хвилин (безкоштовний інтервал), передбачений для оплати паркування. Якщо автовласник зареєстрований, то СКСДС по SMS відправляє йому пропозицію оплатити паркування.

Після одержання повідомлення про оплату СКСДС, по входу з комплексів «Паркінг Контроль» інформації контролює, щоб автомобіль перебував на паркуванні протягом оплаченого часу. Якщо після закінчення оплаченого часу транспортний засіб усе ще перебуває на паркуванні, СКСДС переходить у режим очікування оплати нового періоду. Якщо в 15 хвилинний інтервал оплати не надійшло, відбувається фіксація порушення правил паркування даним автомобілем.

Statistics Dome

Statistics Dome – професійний інструмент для підрахунку відвідувачів на основі відеоспостереження з алгоритмами комп'ютерного зору Orwell 2k. Відеолічильник Statistics Dome робить двонаправлений підрахунок людей за допомогою убудованої відеоаналітики.

Система вигідно відрізняється простотою установки, складом устаткування, принципом роботи й доступною ціною. Всі елементи системи убудовані в камеру.

У Системі реалізована можливість об'єднання всіх пристроїв у єдину мережу.

Senesys

Senesys – комплексна система управління доступом, що призначена для автоматизації пропускного режиму на охоронюваному об'єкті й обліку робочого часу із застосуванням технології ідентифікації людини по відбитку пальця, проксіміті-карті, персональному pin-коду, особі.

СКУД Senesys управляє дверима, турнікетами, шлагбаумами. Після ідентифікації людини по відбитку пальця, проксіміті-карті або pin-коду (можлива додаткова ідентифікація по особі) система дозволяє доступ зареєстрованим співробітникам і відмовляє в доступі стороннім і незареєстрованним особам.

У програмі є функція «електронної картотеки» для зберігання персональних даних кожного співробітника компанії. Інформацію легко поповнювати, редагувати й видалять

Senesys-Avto

Senesys-Avto – система для автоматизації контролю проїзду транспортних засобів і контролю присутності автомобілів на охоронюваній території.

Камера спостереження, установлена на контрольно-пропускному пункті, фіксує автомобіль, що наближається. Відеодані надходять на сервер «Авто-Номер», де після попередньої обробки отриманого відеозображення виконується аналіз реєстраційного знака. Розпізнаний номер транспортного засобу, а також інформація про тип номерного знака й ідентифікатор відповідного каналу передаються на сервер СКУД Senesys.

Система Senesys перевіряє, чи занесений автомобіль, що під'їхав, у базу даних. Якщо він зареєстрований і має право на проїзд, буде віддана команда на відкриття шлагбаума, у противному випадку операторові буде запропоновано

додати транспортний засіб у базу, відкрити виконавчий пристрій вручну або відмовити в доступі.

Факт проїзду, а також всі дії оператора будуть запротокольовані в журналі подій.

Модуль верифікації по зовнішньому вигляді, підключений до СКУД Senesys, дозволяє попереджати махінації з реєстраційними знаками. Зображення транспортного засобу, отримане з камери відеоспостереження, рівняється з фотографією автомобіля, якому відповідно до бази даних належить розпізнаний номер. У випадку розбіжності видається попередження операторові.

2.2 Обґрунтування вибору засобів для побудови системи кібербезпеки та мови програмування

Embarcadero Delphi, раніше Borland Delphi і Codegear Delphi, – інтегроване середовище розробки ПЗ для Microsoft Windows, Mac OS, iOS і Android мовою Delphi (що раніше носила назву Object Pascal), створена спочатку фірмою Borland і на даний момент приналежна й розроблювальна Embarcadero Technologies. Embarcadero Delphi є частиною пакета Embarcadero RAD Studio і поставляється в чотирьох редакціях: Community (поширюється безкоштовно й має обмежену ліцензію на використання в комерційних цілях), Professional, Enterprise і Architect.

Delphi 10.4 Sydney

Випущено 26 травня 2020 року. RAD Studio Delphi 10.4 забезпечує значно поліпшену високопродуктивну нативну підтримку Windows, кращу продуктивність розробки, миттєві підказки code completion, прискорення виконання коду із синтаксисом керованих записів, поліпшення виконання паралельних завдань на сучасних багатоядерних CPU, а також містить більш 1000 виправлень багів, поліпшення продуктивності середовища й бібліотек і багато чого крім того.

Основні можливості Delphi 10.4.1:

− Істотні розширення для Windows: поліпшення для застосунків на моніторах 4K High DPI, інтеграція з новим WebView2 на базі Chromium, використання розширених title bars, таких же, як в Office, Explorer, Google Chrome.

− Керування пам'яттю в Delphi тепер стандартизоване на всіх підтримуваних платформах – мобільних, настільних і серверних – використовучи класичну реалізацію керування пам'яттю об'єктів.

− Істотне поліпшення Delphi Code Insight (без можливого блокування IDE – в окремому процесі), що допоможе при роботі з великими проектами.

− Тип даних Delphi «record» тепер підтримуть довільні ініціалізацію, фіналізацію й операції копіювання.

− Розширена підтримка бібліотек C++: ZeroMQ, SDL2, SOCI, libSIMDpp і Nematode.

− Відладник Win 64 (на LLDB) і збирач для C++.

− Поліпшення для C++: Включена велика кількість поліпшень STL з Dinkumware.

− Підтримка Metal Driver GPU для macOS і iOS.

− Вбудований Fmxlinux.

− Компонент Twebbrowser для iOS тепер реалізований на Wkwebview API. Реалізація компонента Media Player для macOS тепер використовує Avfoundation. Реалізований заново стилізуємий FMX компонент TMemo на платформі Windows значно поліпшений і тепер має відмінну підтримку IME.

− Численні поліпшення швидкості й стабільності роботи нашої бібліотеки The Parallel Programming Library (PPL).

− Додані оновлені драйвери для FireBird, PostgreSQL і SQLite.

− Клієнтські бібліотеки HTTP і REST Client розширені застосунковими можливостями роботи з HTTPS. Також були розширені можливості підтримки Amazon AWS services

– У технологію Visual LiveBindings внесена безліч поліпшень, у тому числі швидкодії, що стосуться, застосунків на VCL і FireMonkey

RAD Studio 10.4 Короткий огляд:

– Істотні розширення для Windows. Створення застосунків, що чудово виглядають, із чіткими елементами інтерфейсу на 4k моніторах High DPI за допомогою нової гнучкої підтримки стилів елементів керування на екрані. Інтеграція із сучасними, безпечними web-технологіями від Microsoft – новим WebView2 на базі Chromium. Використання сучасних розширених title bars, таких же, як в Office, Explorer, Google Chrome, у своїх проектах. Істотні поліпшення надійності налагодження в новому відладнику для C++ Windows 64-bit.

– Зросла продуктивність розробки. Ріст продуктивності за рахунок миттєвої реакції підказок code completion у середовищі IDE. Краща сумісність із уже наявною кодовою базою, і спрощення програмування за рахунок уніфікованої архітектури керування пам'яттю. Швидке зв'язування даних і візуальних елементів за допомогою розширеної технології Visual LiveBindings з підвищеною швидкодією. Просте використання розповсюджених бібліотек C++, наприклад, ZeroMQ, SDL2, SOCI, libSIMDpp і Nematode. Оновлена підтримка Amazon AWS cloud.

– Поліпшення швидкодії і якості. Більш 1000 поліпшень швидкодії і якості. Краща ефективність коду за допомогою нового синтаксису custom managed records. Більш швидке виконання паралельних завдань на сучасних багатоядерних CPU. Переконаєтеся в прискоренні відображення на екрані з підтримкою Metal API на macOS і iOS. Краща сумісність із уже наявною кодовою базою й спрощення програмування за рахунок уніфікованої архітектури керування пам'яттю.

Істотне поліпшення Delphi Code Insight

Як найбільше й головне поліпшення інструментів програмування Delphi за багато років, в 10.4 Delphi Code Insight реалізований через Language Server Protocol (LSP). LSP – це технологія генерації результатів для code completion,

навігації й інших сервісів в окремому процесі. Це значить, що code completion і Code Insight одержать більш точні результати без блокування IDE. 10.4 забезпечує набагато більш високу продуктивність розроблювачів, які працюють із більшими проектами, що містять мільйони рядків коду.

Delphi Custom Managed Records

Ключове розширення мови Delphi: тип даних Delphi «record» тепер підтримуть довільні ініціалізацію, фіналізацію й операції копіювання. Управляйте тем, як ці структури створюються, копіюються й звільняються з допомогу вашого коду, який буде виконуватися у відповідний момент.

Це розширює потужність конструкцій records в Delphi, які використовуться щоб одержати більшу ефективність у порівнянні із класами.

Єдине керування пам'яттю

Керування пам'яттю в Delphi тепер стандартизоване на всіх підтримуваних платформах – мобільних, настільних і серверних – використовучи класичну реалізацію керування пам'яттю об'єктів.

У порівнянні з Automatic Reference Counting (ARC), це дає кращу сумісність із існучим кодом і спрощує написання компонентів, бібліотек і застосунків.

ARC модель керування пам'яттю model залишилася для керування рядками й посиланнями на тип інтерфейсу на всіх платформах. Для C++ це означає, що при створенні й звільненні Delphi-style класів в C++ використовується звичайне керування пам'яттю, як у будь-якого heap-allocated класу C++, що значно знижує складність коду.

Розширена підтримка бібліотек C++

В 10.4 ми портували багато популярних бібліотек C++ у C++Builder.

Забезпечивши оптимізовану підтримку бібліотек ZeroMQ, SDL2, SOCI, libSIMDpp і Nematode, поряд із уже підтримуваними Boost і Eigen, які можуть бути додані за допомогою менеджера пакетів Getit.

Win 64-відладник і збирач для C++

В 10.4 з'явився новий відладник C++ для Windows 64-bit. Відладник заснований на LLDB і показує значне збільшення стабільності при налагодженні 64-bit застосунків поряд з новими відладочними можливостями, такими як перегляд і інспекція типів начебто рядків C++ і Delphi, а також колекцій STL, включаючи std::vector, std::map і інших. Крім того, згенерована для застосунку відладочна інформація має інший внутрішній формат, сприяючи більш стабільному й багатому на можливості процесу налагодження, більш докладним перегляду й інспекції в debug-time.

Підвищення якості й швидкодії інструментів

- Велика кількість поліпшень STL від Dinkumware.
- Поліпшені деякі найважливіші методи й області RTL, на базі поліпшень сумісності з популярними бібліотеками C++.
- Поліпшена підтримка Cmake.
- Велика кількість виправлень для підвищення стабільності і якості.
- Відновлення Windows API – Обновлено й додали безліч декларацій API щоб добитися ще більшої інтеграції із платформою Windows.
- Загальні вдосконалення в бібліотеці доступу до БД FireDAC, включаючи оновлені драйвера для FireBird, PostgreSQL і SQLite. Вибір статичного або динамічного підключення SQLite до застосунку.

Змінені стилі VCL для High DPI

В 10.4, архітектура стилізації VCL була суттєво розширена для підтримки High DPI і 4K моніторів. Тепер усі елементи UI на формі VCL автоматично масштабуться під відповідне до монітора дозвіл для показу форми. Був оновлений API стилізації для підтримки стилів high DPI.

Кожний графічний елемент UI може бути обраний з наборів різних масштабів і масштабований до потрібного DPI, що дає чітке зображення елементів UI на всіх моніторах.

Нові High DPI стилі й стилізація окремих VCL компонент

Обновлено велике число вбудованих і преміальних VCL стилів для підтримки нового режиму стилізації High-dpi. Це дозволяє вам створювати застосунку з відмінним дизайном для всіх моніторів.

Розроблювачі VCL застосунків тепер можуть використовувати трохи VCL стилів на різних формах в одному застосунку або в різних компонентів на одній формі. Це також включає стилізацію компонентів загальною темою для платформи. Крім застосункової гнучкості використання стилів, це дозволяє використовувати нестилізуємі компоненти із зовнішніх бібліотек в VCL застосунках, що використовуть стиль.

Поліпшена кроссплатформеність

- Додана підтримка Metal Driver GPU для macOS і iOS.
- Крім підтримки останнього iOS SDK, в RAD Studio 10.4 розроблювачі можуть задовольнити нові вимоги Apple до набору стартових екранів.
- Реалізований заново стилізуємий FMX компонент TMemo на платформі Windows значно поліпшений і тепер має відмінну підтримку IME.
- Користувачам редакцій Enterprise або Architect доступна повна інтеграція Fmxlinux з IDE для створення клієнтських застосунків Linux з GUI.
- Компонент Twebbrowser для iOS тепер реалізований на Wkwebview API.
- Реалізація компонента Media Player для macOS тепер використовує Avfoundation.

Оновлений менеджер пакетів Getit

Менеджер пакетів Getit в IDE був значно вдосконалений.

Дати випуску релізів пакетів тепер видні, і можливе сортування списку по цих датах; відбір тільки встановлених пакетів, контенту, доступного тільки при наявності підписки, багато чого іншого.

Універсальний інсталятор для установки Online і Offline

В 10.4 включений новий універсальний інсталятор, який використовує технологію на базі Getit. Цей інсталятор підтримує як online, так і offline (з ISO) варіанти установки.

Тепер обоє варіанта установки дозволяють вам указати початковий набір можливостей RAD Studio для установки, наприклад, свою комбінацію мов програмування й цільових платформ, мов інтерфейсу, і додавати до нього або видаляти непотрібне в будь-який момент.

2.3 Розгорнута постановка завдання

Згідно з технічним завданням на випускну кваліфікаційну роботу за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, реалізації підлягає програмне забезпечення, яке призначено для системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

В процесі розробки випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти необхідно виконати наступний обсяг роботи:

а) провести аналіз існуючих систем-аналогів для виявлення їх позитивних і негативних якостей. Результати аналізу врахувати в подальших розробках;

б) вибрати та обґрунтувати методику побудови системи кібербезпеки контролю роботи технологічного обладнання на виробництві в автоматизованому режимі. Розробити функціональну та структурну схеми системи;

в) розробити програмне забезпечення системи, що дозволить реалізувати поставлену технічним завданням задачу. Побудувати блок-схеми алгоритмів програми та підпрограми;

г) організувати інтерфейс користувача з метою формування та виводу на екран ЕОМ повідомлень про некоректні дії користувача та нестандартні ситуації в роботі технологічного обладнання;

д) розробити рекомендації по організаційних та методичних заходах, які забезпечать впровадження системи кібербезпеки в промислову експлуатацію та її подальшу успішну експлуатацію;

е) провести розрахунки по визначенню економічної ефективності розробленої системи;

ж) розробити заходи по охороні праці при впровадженні та експлуатації системи, а також розробити заходи з цивільного захисту;

з) сформувати висновки про виконаний обсяг робіт та одержані результати.

3 ОПИС І ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЕКТНИХ РІШЕНЬ

3.1 Опис функціонування системи

СКУД постачена пристроями, що перепиняють, якими можуть виступати електромагнітні й електромеханічні замки, турнікети, шлюзові кабіни, ворота й шлагбауми. Залежно від виду пристрою, що перепиняє, ідентифікатором системи контролю стають магнітні картки, електронні й радіо ключі. Більше складні системи безпеки припускають ідентифікацію по біоознакам людини – сітківка ока, відбитки пальців, голос. У даній роботі пропонується також розпізнавати образи осіб, або номерних знаків транспортних засобів, які проходять крізь систему контролю та управління доступом.

Система контролю й управління доступом здійснює автоматичне розблокування пристроїв, що перепиняють, у випадку збігу коду ідентифікатора з кодом у системі. Якщо відбувається спроба несанкціонованого проникнення на охоронювану територію, система контролю й управління доступом сповіщає службу безпеки підприємства для своєчасного вживання відповідних заходів.

Контроль управління доступом. Класифікація

Залежно від управління пристроями, що перепиняють, СКУД діляться на:

– Автономні системи. Найбільш економічний і простий варіант СКУД. Система здійснює контроль за 1-2 пристроями, що перепиняють, не передають дані на центральний пульт управління, не вимагають присутності оператора зв'язку або фахівця з управління системами.

– Мережні системи. Дані системи вимагає спеціалізованого обслуговування, адже управління ними включає контроль декількох СКУД по всьому периметрі охоронюваної території, з можливістю контролю відвідуваності.

Універсальні системи. Працюють як у мережному, так і автономному

режимах. Робота в мережному режимі відбувається до тих самих пор, поки налагоджено зв'язок центрального пристрою й системи контролю. У випадку їхнього порушення СКУД переходить на автономний режим.

Розрізняють наступні стани системи відеоспостереження у СКУД системах:

– стан тривоги – є результатом реагування системи на тривожну подію;

– стан спостереження – система виконує функції, достатні для перегляду сцени оператором, або ручного супроводу цілі;

– стан охорони – система виконує функції, достатні для автоматичного й при необхідності ручного супроводу цілі.

Огляд основних функцій

Сумісність – необхідний, але недостатній фактор, що поєднує різні пристрої в систему. Набір більш-менш випадково розташованих відеокамер ще не є системою. Ефективна система відеоспостереження у СКУД системах повинна будуватися на основі ретельно продуманої концепції захисту об'єкта. У ній повинні бути чітко визначені завдання, які покликане вирішувати система відеоспостереження у СКУД системах при забезпеченні безпеки. Серед типових завдань можна виділити наступні:

1. Оперативне спостереження за охоронюваною територією, будинками й приміщеннями. Найпростіша функція "системи відеоспостереження у СКУД системах в стані спостереження" – так це називається за ДСТ Р 51558-2000. Відеокамери можуть установлюватися потай або відкрито, залежно від розв'язуваного завдання. Виявлення порушника покладене на оператора.

2. Оцінка сигналу тривоги. Відеокамера використовується разом з технічним засобом охорони для підтвердження факту спрацьовування останнього.

Тут треба звернути увагу на одну обставину: виявлення й оцінка – дві різні речі. Виявлення – це повідомлення про можливу подію, критичну з погляду забезпечення безпеки. Оцінка – заходи щодо з'ясування того, чи дійсно відбувся

напад або має місце фіктивна тривога. Крім того, буває корисна будь-яка додаткова інформація "з місця події": як виглядають порушники, скільки їх, як вони поводяться.

Проводилися спеціальні дослідження, які показали, що люди краще вирішують завдання оцінки, ніж виявлення. Тому на невеликому й не дуже важливому об'єкті застосування людей для виявлення цілком припустимо, але для забезпечення високого "рівня безпеки" потрібна функція автоматичної оцінки подій.

3. Телебачення може використовуватися разом із системою керування доступом для підвищення ефективності контрольно-пропускних функцій. Наприклад, при проході через КПП із низьким трафіком і відсутністю оператора можна дистанційно встановлювати особистість людини по фотографії, що зберігається в базі даних.

4. Психологічний вплив на порушника. Відеокамери, навіть непрацюючі, можуть робити "відлякуючу" дію, виконуючи в такий спосіб послужливо-профілактичну функцію.

5. Документування подій на об'єкті. Матеріал відеоархівів може виявитися корисним як доказова база при розслідуванні несанкціонованих дій.

Це найпростіші функції телебачення в системі охорони, що вимагають присутності людини-оператора й/або постійного запису. До "інтелектуальних" функцій відносяться такі, у яких телебачення бере на себе функцію автоматичної оцінки обстановки або ж виступає в ролі технічного засобу виявлення. У їхньому числі:

– Виявлення переміщення в зоні спостереження (відеодетекція). Такі пристрої часто вбудовуються в стандартні мультиплексори. При цьому оператор може задавати зону на екрані монітора, рух у якій викликає сигнал тривоги.

– Розпізнавання (класифікація) об'єктів. Більше складна функція. Система повинна не тільки виявити динамічний об'єкт, але й правильно віднести його до якого-небудь класу, відрізнити людини від тварини й від хитання віток дерев. Це

дозволяє різко підвищити завадостійкість відеодетектора, що діє в складній перешкодній обстановці, наприклад на відкритому повітрі. Основними параметрами, по яких відбувається розпізнавання образів, є просторові характеристики об'єктів: габаритні розміри, периметр, площа й т.д.

– Динамічне спостереження за порушником. Системи динамічної цілевказівки аналізують зміни координат характерних точок об'єкта, наприклад центра ваги, кольору.

У чому переваги використання засобів охоронного телебачення як технічні засоби виявлення?

По-перше, відпадає необхідність пристрою контрольно-слідової смуги в забороненій зоні. Однак, якщо відеокамера включається по факту спрацьовування, а порушник буде переборювати рубіж біля відеокамери, то він буде в поле зору менше секунди й оператор може не встигнути його помітити. Тому таку схему бажано застосовувати при постійному спостереженні (запису) обстановки в забороненій зоні. Крім того, буває дуже корисно влаштовувати телеспостереження за ділянками, віддаленими від розміщення підрозділу служби безпеки.

По-друге, пасивний принцип дії забезпечує маскуємість рубежу спостереження. Апаратура телеспостереження працює у видимому (інфрачервоному) діапазоні електромагнітних хвиль, виявлення технічними засобами розвідки досить утруднено.

По-третє, висока швидкодія роботи. Сигнал від відеокамери являє собою растровий просторово-часовий сигнал. Цифрові методи обробки дозволяють у реальному часі провести експрес-аналіз відеосигналу в завданнях виявлення й розпізнавання об'єктів у зоні спостереження, що особливо важливо при швидкому розвитку конфліктної ситуації в системі "охорона – порушник".

Чому важливо мати систему керування доступом?

Системи керування доступом є критично важливими, оскільки вони допомагають підвищити безпеку даних організації. Автоматизоване програмне

забезпечення гарантує, що користувачі мають правильні рівні дозволів і мають доступ лише до тих ресурсів, які їм потрібні.

У міру зростання компаній стає все складніше керувати ролями співробітників і діяльністю кінцевих користувачів, але існує багато серйозних ризиків, пов'язаних із нестандартним контролем доступу користувачів. Насправді середня вартість порушення кібербезпеки, спричиненого внутрішньою загрозою, становить 8,7 мільйона доларів. Багато факторів роблять поганий контроль доступу користувачів потенційно шкідливим:

– **Випадкові збитки**: користувачі з надлишковими правами можуть випадково видалити або поділитися даними приватного підприємства.

– **Зловмисники** . Співробітник зі зловмисними намірами може пошкодити дані, викрасти такі дані, як списки клієнтів для конкурентів, або розкрити фінансові дані, щоб підірвати організацію.

– **Хакери**: хакери часто намагаються отримати доступ до профілів користувачів, оскільки якщо вони зможуть зламати привілейовані облікові записи, вони отримають привілейований доступ до конфіденційних даних на сервері.

Очевидно, що важливо уникати надання користувачам надмірних привілеїв. Як правило, це передбачає дотримання правила найменших привілеїв, що означає пропонування всім користувачам найнижчого можливого рівня доступу, дозволяючи їм виконувати свої ролі.

Щоб забезпечити точнішу та безпечнішу ініціалізацію користувачів, радимо використовувати інструменти керування доступом для виконання цих завдань. Інструменти керування доступом допомагають забезпечити безпеку бізнесу, пропонуючи такі функції та можливості:

– Автоматизація. Використання ручних інструментів для керування користувачами може сповільнити IT-операції до повзання та викликати помилки, потенційно наражаючи організації на ризик. Автоматизуючи завдання керування доступом, як-от створення, змінення, видалення або вимкнення облікових записів,

системи керування доступом допомагають масштабувати ваші зусилля відповідно до потреб бізнесу. Автоматизовані можливості допомагають адміністраторам виконувати дії швидше та точніше. Наприклад, шаблони для певних ролей пришвидшують ініціалізацію користувачів, водночас гарантуючи відповідність політикам безпеки, як-от найменші привілеї за замовчуванням. Автоматичні звіти про аудит також можуть скоротити час, потрібний для уявлення про проблеми безпеки, частково тому, що вони дають змогу запланувати автоматичне передавання звітів безпосередньо аудитору.

– **Інтеграція.** Інструменти мають інтегруватися із звичайними бізнес-системами, такими як Active Directory і SharePoint. Виконання ініціалізації та деініціалізації користувача, перегляд поточних налаштувань доступу користувача та створення звітів про перевірку активності користувача може зайняти час. Адміністраторам потрібен простий, централізований спосіб керування, візуалізації та зміни інформації користувача для всіх цих інструментів.

– **Безпека:** коли йдеться про внутрішні загрози, може бути важко відрізнити невинну помилку від зловмисної діяльності. Вам потрібно якнайшвидше реагувати на ці ризики, щоб захистити дані та відновити роботу. Автоматизовані інструменти дозволяють адміністраторам миттєво переглядати порушення або деталізувати деталі навіть звичайних дій користувачів.

– **Звітність**: Аудитори, які оцінюють відповідність HIPAA або PCI, очікують, що політики керування користувачами будуть активно відстежуватися та застосовуватися. Автоматизовані інструменти допомагають створювати налаштовані звіти, які показують, хто до чого має доступ і коли він до цього звертався. Більше того, завдяки централізації керування й моніторингу Active Directory, Exchange, SharePoint і файлового сервера, програмне забезпечення для прав доступу допомагає спростити дотримання вимог і реагування на інциденти.

Вимоги до засобів керування доступом користувачів

Існують певні вимоги, яким має відповідати система керування доступом, щоб покращити безпеку IT та даних. Ефективні рішення для керування доступом повинні:

– Спростіть ініціалізацію користувачів. Адміністратори повинні мати можливість виконувати швидку та точну ініціалізацію облікових записів, не в останню чергу, щоб полегшити власне робоче навантаження. Це означає можливість створювати, змінювати, активувати, деактивувати та видаляти доступ користувача до служб і файлів. Корисно мати можливість налаштовувати нові облікові записи користувачів за допомогою стандартизованих шаблонів ролей. У деяких випадках адміністратори можуть використовувати вбудовані інструменти, як-от веб-портал самообслуговування дозволів, щоб передати права доступу до даних безпосередньо власникам даних, а не адміністраторам. Це означає, що користувачі можуть запитувати права доступу безпосередньо у власників даних.

– Надати інформацію про потенційні внутрішні загрози. Ефективне керування доступом включає виявлення та відстеження облікових записів і активності з високим ризиком для запобігання атакам інсайдерів. Інструменти повинні підвищити безпеку, дозволяючи вам відстежувати, аналізувати та перевіряти Active Directory і групову політику, щоб побачити, які зміни були внесені, ким і коли ці зміни відбулися.

– Інтеграція з Active Directory, груповою політикою, SharePoint тощо. Комплексні рішення для контролю доступу повинні інтегруватися з широко використовуваними бізнес-системами, пов’язаними з авторизацією, такими як Active Directory, Group Policy, SharePoint, Exchange і NTFS . Ви повинні мати можливість бачити членство в групах і налаштування прав доступу з цих інструментів в одному місці, щоб ви могли швидко визначити, хто має до чого доступ. Крім того, видимість привілейованих облікових записів забезпечує додатковий внутрішній захист від загроз.

– **Особливості візуалізації.** Це корисно, коли програмне забезпечення прав доступу забезпечує миттєвий огляд вашого домену за допомогою карт або деревовидних структур. Візуалізація файлового сервера, SharePoint та інших дозволів може допомогти вам швидко побачити, хто має доступ до яких ресурсів, пропонуючи більш інтуїтивно зрозумілий підхід, ніж списки зв'язків дозволів.

– **Підтримка нормативної відповідності.** Записи про доступ користувачів є важливим компонентом багатьох нормативних актів безпеки даних, зокрема HIPAA, GDPR і PCI DSS. Адміністратори повинні мати можливість відстежувати та показувати зміни в усьому: від серверних файлів до поштових скриньок і календарів. Інструмент аудиту може швидко створювати докладні звіти про відповідність, які показують права доступу та дії користувачів за кілька кліків.

Відмінності між керуванням ідентифікацією та керуванням доступом

Легко сплутати керування ідентифікацією та керування доступом, але це два різні процеси в організаціях, які потребують різних інструментів і методів.

Управління ідентифікацією або керування ідентифікаторами – це те, як компанія вибирає позитивну ідентифікацію співробітників або кінцевих користувачів, яким потрібен доступ до IT-ресурсів і послуг. Основна увага тут приділяється автентифікації, що означає підтвердження особи користувача. Чи є певний користувач тим, за кого себе видає? Автентифікацію можна виконати за допомогою паролів, одноразових PIN-кодів, біометричних даних, вимог багатофакторного входу або інших подібних засобів.

З іншого боку, керування доступом стосується авторизації. Окремі особи або групи мають доступ лише до певних частин мережі, програм або системи. Наприклад, чи повинен певний користувач мати дозвіл на завантаження певного файлу? Кінцеві користувачі в усьому бізнесі повинні бути авторизовані або мати дозвіл на доступ до ресурсів і їх використання. Хоча автентифікація передує авторизації, етап авторизації користувачів також є критичним для забезпечення безпеки. Наприклад, кінцевим користувачам слід надавати лише

мінімальні дозволи, необхідні для виконання своїх завдань. Більшість інструментів на ринку спеціалізуються на допомозі з керуванням ідентифікацією або керуванням доступом.

Як вибрати рішення для управління доступом

Коли справа доходить до вибору програмного забезпечення для авторизації доступу, вам слід шукати функції, які пропонують адміністраторам легкість використання та автоматизацію, допомагаючи зменшити ризик внутрішньої загрози. Коли ви шукаєте правильне рішення для керування доступом, запитайте, чи надають інструменти можливість:

– Керувати дозволами користувачів у Active Directory, SharePoint, OneDrive, Exchange тощо?

– Деталізувати деталі дій користувача?

– Швидко та точно надавати або деініціалізувати користувачів?

– Легко забезпечити дотримання політики безпеки компанії?

– Візуалізувати поточні відносини дозволів користувачів?

– Вибрати стратегію запобігання втраті даних?

– Делегувати певні повноваження щодо дозволів власникам даних?

– Створювати автоматичні звіти для аудиту?

– Запровадити контроль доступу на основі ролей ?

– Продемонструвати відповідність GDPR, HIPAA, PCI DSS та іншим нормативним вимогам?

3.2 Розробка структурної схеми

Так як розпізнавання образів відбувається за допомогою алгоритму багатопрохідної схеми розпізнавання образів на основі кластерного аналізу, то наведемо цей алгоритм.

Багатопрохідна схема розпізнавання образів на основі кластерного аналізу

Багатопрохідна схема складається в послідовній класифікації тих самих образів спочатку за допомогою образонезалежних алгоритмів розпізнавання, а потім – алгоритмів, що використовують особливості образів номерів автомобілів, і особливості розпізнавання осіб людини. Метою багатопрохідної схеми розпізнавання з навчанням є адаптація до особливостей образів. При цьому на кількість і характеристики використовуваних образів не накладається істотних обмежень.

Багатопрохідна схема розпізнавання містить у собі попереднє розпізнавання образів, формування бази даних результатів попереднього розпізнавання, додаткове самонавчання на підставі отриманих результатів розпізнавання, наступні перерозпізнавання образів з урахуванням самонавчання, формування остаточних результатів.

Навчальна вибірка готується першим проходом розпізнавання, що за допомогою образонезалежного алгоритму розпізнавання образів **ℜ1**. Алгоритм **ℜ1** надає колекції альтернатив (варіанти розпізнавання з оцінками) образів, що відповідають розпізнаним образам, і атрибути образів.

Крім цього перший прохід забезпечує валидацію образів, тобто позначку надійно розпізнаних образів, за допомогою наступних двох механізмів:

– облік оцінок альтернатив, сформованих алгоритмом з монотонними оцінками

– словникове або контекстне підтвердження досить довгого слова.

Комбінація цих механізмів валідирує частину результатів розпізнавання. Таким чином, множина розпізнаних образів розбито на підмножини, що задаються розмірами й атрибутами образа. Як контейнер навчання, призначеного для зберігання розмічених образів, може виступати база даних, що формується на диску, або динамічна структура в оперативній пам'яті.

Метою навчання є побудова набору кластерів, частина яких надійно відділений друг від друга, а кластери, що залишилися, містять вказівки на їхню близькість до інших з погляду обраної Хаусдорфової метрики.

У нашій програмі для кластеризації ми використовували алгоритм ланцюгового розгорнення, алгоритм відноситься до групи методів одиночного зв'язку. Алгоритм кластеризації, що базується на відстані Хаусдорфа й наведений в [4] якісно відрізняється від широко відомих методів, насамперед, через структуру інформації, що підлягає класифікації під час навчання й цілей кластеризації. Мінімізація числа кластерів, швидкодія й інші питання класичної кластеризації мають для нас важливе, але не першорядне значення.

Результатом кластеризації служить множина об'єктів, кожний з яких містить суму стандартизованих ненормалізованих растрів, із близькими ознаками й загальними атрибутами, ланцюгова відстань між якими не перевищує певного заздалегідь межі. Кожний із кластерів крім успадкованих ознак має потужність (числом складових його растрів).

Ознаки кластера використовуються на етапі побудови еталонів накладення, що повинні сформувати базу надійних кластерів, а для кластерів, що залишилися, відповістити на запитання про можливість їхнього використання. Аналіз кластерів образів певного алфавіту містить кілька операцій:

– Перейменування кластера, що складається в розпізнаванні центра сумарного растра (або всієї суми растрів, розглянутого як напівтоновий образ) досить точним алгоритмом розпізнавання образів. Від перерозпізнавання очікується зняття систематичних помилок алгоритму першого проходу, що не зобов'язаний бути адаптивним до особливостей накреслень використовуваних образів.

– Об'єднання двох різноїменних прилеглих кластерів з метою перейменування одного з них. Вирішує завдання, аналогічні завданням перейменування кластера.

– Знищення кластера, тобто вивід ненадійно розпізнаного кластера з розгляду.

– Угруповання кластера з одним або декількома різноїменними з ним кластерами. Фіксує неможливість або ненадійність розрізнення результатів, отриманих накладенням кластерів з однієї групи.

Після первинного аналізу кластерів залишаються тільки надійні кластери, що володіють достатньої валідністю й потужністю. Серед надійних кластерів проводиться ітераційний процес пошуку образів, оскільки на картинці перебувають не просто якісь образи, а образи, що відбуваються з одного або декількох образів. Кластери розбиваються на кілька груп їх складових, і, можливо, по своїх атрибутах (якщо атрибути присутні). Якщо в процесі аналізу виявиться, наприклад, що на картинці присутня тільки один образ, але є кілька кластерів якої-небудь букви, то в остаточну вибірку кластерів треба взяти тільки один, кращий у деякому змісті, а інші можуть бути помилками розпізнавання, помилками сегментації, можуть виникнути через погану якість зображення.

Ітераційний процес аналізу первинних кластерів закінчується формуванням еталонів алгоритму накладення, що здатний відповісти на ряд питань, пов'язаних з можливістю розрізнення близьких образів. Алфавіт розпізнавання, містить ряд образів невідмінних друг від друга у всій множині накреслень цих образів, для яких, проте, необхідно на якімсь із етапів розпізнавання ухвалити рішення щодо виборі одного зі значень. Подібні по накресленню друковані образи, близькість яких визначається властивостями алгоритмів розпізнавання образів, також є джерелом помилок образонезалежних алгоритмів.

У той же самий час у межах одного образа, як правило, деякі з образів алфавіту й родинних образів помітні геометрично, наявність же декількох образів на картинці може як утруднити, так і спростити розпізнавання близьких образів. Після завершення етапу аналізу кластерів, що досліджує подібні можливі конфліктні ситуації, стають відомим, наскільки добре побудовані еталони можуть

дозволяти колізії родинних образів і образів з однаковим накресленням у різних образах. Інформація про це втримується в переліку груп різноїменних родинних образів і в списку відстаней між нерозрізненими образами.

З оброблених кластерів може бути витягнута множина еталонних кістякових і розширених образів, міра близькості до яких забезпечує достатні характеристики якості розпізнавання. Можливе подання еталонів, що складає із трьох об'єктів:

– кістякова підмножина SKEL, що містить значення растра кластерів у границях щирого кістякового образа;

– розширена підмножина COVER, що містить нулі в границях щирого розширеного образа, мабуть, COVER $\supseteq$ SKEL;

– опис штрафу, що залежить від відстані до найближчої точки кістяковий або розширений образи, що обчислюється за допомогою функцій Pen(i, j, M), аргументами якої є координати точки й множина M.

Кожне з підмножин є матрицею того ж розміру, що й стандартизовані растри, що підлягають кластеризації, і залежать від обсягу й інших характеристик кластера. Накладення, тобто обчислення міри близькості довільного образа й еталона E=||eij|| відбувається в кілька етапів, першим з яких є центрування образа. Для відцентрованого, тобто стандартизованого, образа R =||rij|| підраховується сума покомпонентних добутків значень растрів R і E:

$$\Sigma(R,E) = \Sigma\, \delta\,(rij=1 \wedge eij>0) \bullet eij -$$

$$\Sigma\, Pen(i,j,SKEL(S,\alpha))(\,(rij=0 \wedge eij>0) - \Sigma\, Pen(i,j,COVER(S,\beta))(\,(rij=1 \wedge eij<0),$$

яка містить у собі як позитивні добутки точок растра, що потрапили в кістякову область, так і негативні компоненти точок, що не потрапили в розширену область, і штраф за недолік точок у кістяковій зоні. У цьому вираженні присутні як позитивні значення суми растрів, що склали кластер, так і негативні штрафні значення. У такий спосіб обчислена близькість відповідає на запитання про те, наскільки добре розпізнаваний образ відповідає розподілу даного кластера, тобто поліпшує імовірнісні властивості оцінок накладення. Зрозуміло, не слід забувати

не тільки про евристичні штрафи, що не володіють імовірнісною природою, але й про обсяг кластера, що породжує кістякову область, тому що утворення малих кластерів не є чимсь винятковим для більшості картинок. Внесок штрафів у загальну суму також поліпшує оцінки за умови оптимізації штрафів за видалення від границі розширеного образа. Результатом накладення є альтернатива:

$$(S(E), W \bullet \Sigma(R,E)),$$

де S(E) – код образа кластера з растром E.

W – масштабний коефіцієнт для одержання оцінок, при цьому успадковуються властивості кластера (кегль, атрибути образа).

Спосіб центрування стандартизованого розпізнаваного растра, що полягає в сполученні геометричних центрів вихідного растра, розширюваного симетрично до стандартних розмірів, не може дати задовільних результатів у загальному випадку накладення. Пошук центра доповнюється зрушеннями розпізнаваного растра в невеликій околиці геометричного центра еталона з вибором найкращого результату накладення. Кластерному накладенню властивий ряд проблем, пов'язаних із проблемою пошуку геометричного центра образа. Центрування стандартизованих растрів не дозволяє розпізнавати образи із сильно деформованою рамкою. Для складних випадків центрування необхідне залучення інших алгоритмів, наприклад, обчислення моментів або використання поліграфічних базових ліній.

Відзначимо, що обчислення досить трудомістких оцінок накладення може бути прискорено перериванням підрахунку суми в ситуації набору значного числа штрафів. Значна різниця в розмірах растрів R і E дозволяє прийняти рішення про відмову накладення даного еталона, це міркування в сукупності з фільтрацією по атрибутах еталонів також прискорюють алгоритм накладень.

Еталони містять ряд додаткових ознак, наприклад, для заборони перерозпізнавання образа по кластеру, породженого цим же образом без участі інших образів.

Побудована система еталонів дозволяє використовувати алгоритм накладення як алгоритм, що формує після перегляду всіх еталонів, що задовольняють розміру розпізнаваного образа, колекцію альтернатив, породжених найближчими еталонами. Також можливе використання еталонних накладень і як алгоритм-експерта, що перевіряє гіпотези про те, наскільки добре досліджуваний образ може бути розпізнаний з деяким заданим кодом образа. Можуть бути отримані наступними результатами перевірки близькості розпізнаваного образа одному з еталонів із заданим кодом:

– найменша відстань досягнута на еталоні, далекому від інших еталонів;

– найменша відстань досягнута на еталоні, що потрапив у групу близьких різноїменних еталонів;

– перевірка близькості не може бути зроблена через відсутність еталонів з даним кодом образа.

Отриманий результат може бути проінтерпретований на відміну від образонезалежного алгоритму-експерта, що відповідає тільки на питання про близькість досліджуваного образа до одному з еталонів, у такий спосіб. Перший результат залежно від того, чи є кластер досить представницьким (великий обсяг, валідність його растрів, що склали), може бути визнаний надійним або рекомендаційним як для обчислення автономних оцінок, так і для рішення конфліктів. Другий результат може бути визнаний надійним тільки для перевірки приналежності образа до всієї групи еталонів, у цьому випадку до колекції альтернатив, збагачуваної кластерною інформацією, можуть бути додані відсутні альтернативи родинних образів. Тобто другий результат фіксує конфлікт родинних або нерозрізнених альтернатив як нерозв'язний у рамках кластерної моделі, що може надалі вирішуватися за допомогою словникового пошуку, словникової корекції. Третій результат є відмовою кластерного накладення. У цьому випадку неможливе порівняння двох образів, код одного одного з яких є присутнім в еталонах, а іншого відсутній.

Очікувана відсутність ряду еталонів припускає комбінування результатів образонезалежного алгоритму й алгоритму кластерного накладення, адаптивного до образів у розпізнаваній картинці. Схема комбінування будується в припущенні, що значна частина (80-90%) картинок уже розпізнана без помилок, внаслідок чого для частки, що залишилася, дорозпізнаваємих образів можливе застосування достатнє трудомістких алгоритмів розпізнавання образів. Це означає, що комбінувати кластерне накладення доцільно з алгоритмом, точність якого перевищує точність алгоритму $\Re 1$ розпізнавання образів на першому проході. Комбінування з більше точним алгоритмом (наприклад, з нейронною мережею [4]) забезпечує як збереження кластерних оцінок у випадку успішно розпізнаних обома алгоритмами образів і дозволених конфліктів, так і збереження точності алгоритму $\Re 1$ з одночасним зниженням його оцінок у випадку не підтвердження його результатів надійними кластерами. Це поліпшує й точність, і монотонність оцінок. Використання образонезалежного алгоритму дозволяє розпізнавати й виставляти оцінки образам, для яких не зібралися підтверджувальні еталони. Недоліком описаного комбінування є одержання оцінок різної природи: як образонезалежних, так і кластерних, зіставлення яких у загальному випадку важко. Початкові параметри схеми комбінування, у першу чергу відносяться порогів оцінок, по яких приймається рішення про надійність розпізнавання, можуть змінюватися після завершення кластеризації, за рахунок чого відбувається додаткова адаптація до результатів першого проходу розпізнавання картинок.

Властиво дорозпізнавання, тобто другий прохід розпізнавання, містить у собі розпізнавання комбінованим алгоритмом як окремо стоячих, так і склеєних і розсипаних образів, які деяким чином були сегментовані на першому проході. Дорозпізнавання рядка образів починається з експертної оцінки як незмінених, так і сегментованих розпізнаних образів. Кожний розпізнаний образ піддається експертизі на предмет підтвердження оцінки його провідної альтернативи алгоритмом, використовуваним як експерт. Образи, що не одержали

підтвердження, перерозпізнаються; деякі групи образів піддаються повторної сегментації. Сегментація, що навіть опирається на той самий перелік відрізків розрізування, при використанні іншого алгоритму розпізнавання образів може дати інші результати визначення границь образів. У той же час відзначимо, що часто успішно працює алгоритм розрізування (як, втім, і склейки), заснований винятково на кластерному розпізнаванні, без складання переліку відрізків можливого розрізування, хоча чисто кластерне розпізнавання працює не завжди у зв'язку із уже згадуваною проблемою можливої неповноти кластерів. Перерозпізнані ланцюжки образів конкурують зі своїми прототипами, утвореними на першому проході. Порівнянню підлягають слова, для яких можливо не тільки обчислення функцій над оцінками образів, що склали слово, але й підтвердження словниково-лінгвістичними методами.

Таким чином, побудований комбінований алгоритм (позначимо його $\Re 2$) дозволяє поліпшувати точність і монотонність оцінок розпізнавання як за допомогою образонезалежного алгоритму, так і за рахунок надійних еталонів кластерного накладення. Крім цих поліпшень не можна не відзначити ще одного результату другого проходу, що складається в тому, що в перерозпізнаних рядках частина образів одержала додаткову валідацію від надійних еталонів. По суті справи частина образів, що не одержала такий валідації, може бути змінена наступними етапами розпізнавання, а валідовані образи з високою ймовірністю не можуть піддаватися змінам. Окремо слід зазначити валідацію системою еталонів, що містить один єдиний образ, така гіпотеза перевіряється під час кластеризації.

Структурно система складається з наступних частин:

1. База даних журналювання розпізнаних образів. У цю баз даних заносяться усі дані, які відносяться до розпізнаних об’єктів, будь то людина, або автомобіль.

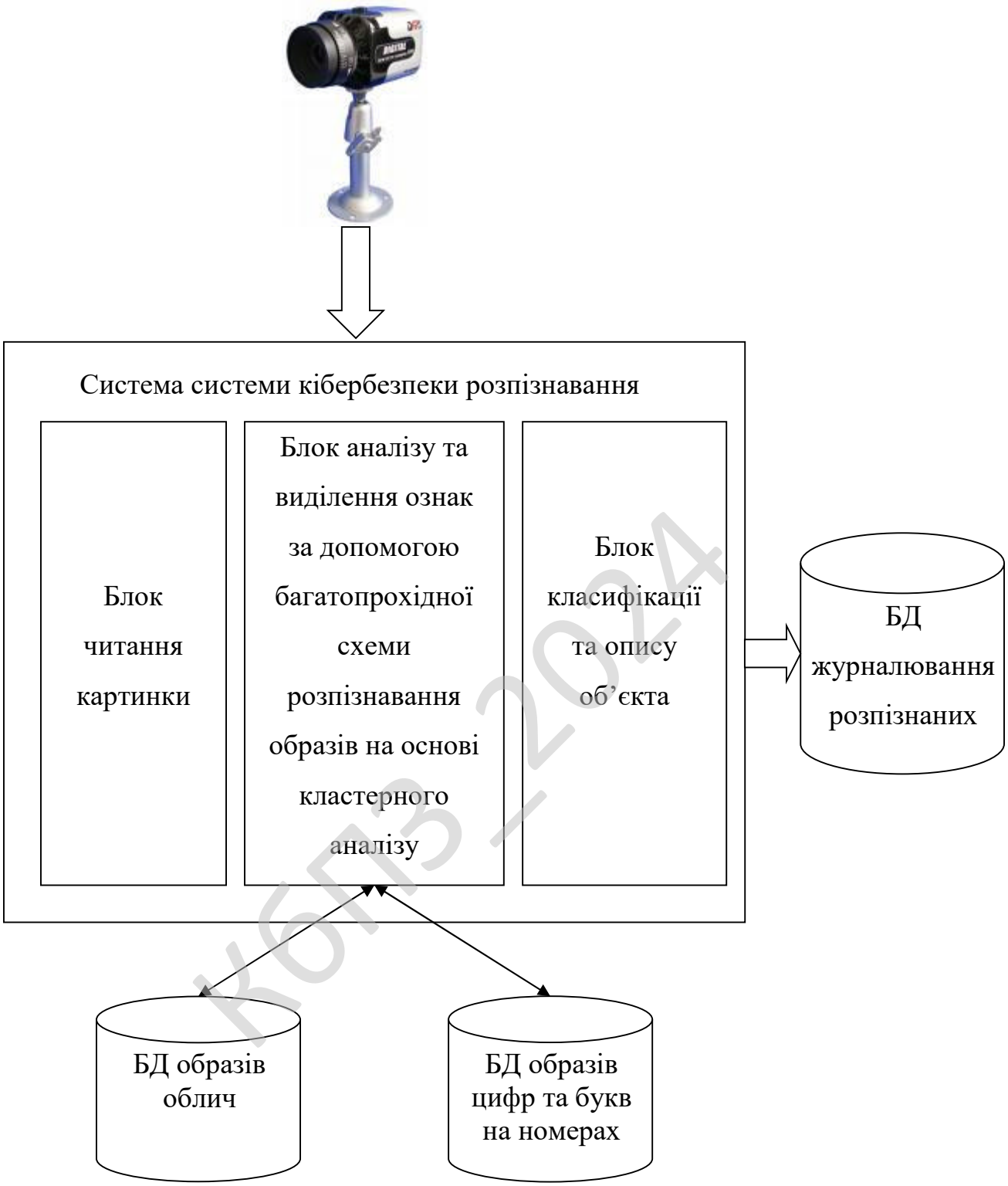

Рисунок 3.1 – Структурна схема системи

2. База даних образів облич. У цій базі даних зберігаються фотографії усіх працівників установи та відвідувачів, з виділенням характерних точок, для кожного обличчя, за якими можливо ідентифікувати або працівника підприємству, або відвідувача.

3. База даних образів цифр та букв на номерах автомобілів. У цій базі даних зберігаються образи усіх цифр та букв, з яких можуть складатися номера автомобілів, а також номера усіх автомобілів, які перетинали кордон приміщення підприємствської установи, який встаткований відеокамерами спостереження.

4. Відеокамера спостереження, з якої поступає інформація систему розпізнання образів.

5. Система розпізнання образів, яка складається з наступних блоків:

– Блок читання картинки з відеокамери. Він призначений для читання картинок з відеокамери й подання даних на блок аналізу та виділення ознак за допомогою багатопрохідної схеми розпізнавання образів на основі кластерного аналізу.

– Блок аналізу та виділення ознак за допомогою багатопрохідної схеми розпізнавання образів на основі кластерного аналізу. Він є основою системи, й за допомогою нижчеописаного алгоритму проводить розпізнання осіб, та машин, які перетнули межу території підприємства.

– Блок класифікації та опису об’єкта. Він дозволяє, виходячи з даних, отриманих від блоку аналізу та виділення ознак за допомогою багатопрохідної схеми розпізнавання образів на основі кластерного аналізу, розподілити куди заносити отримані дані, у поля бази даних, які відповідають за осіб, або у поля бази даних, які відповідають за машини.

3.3 Розробка функціональної схеми

На рисунку 3.2 зображена функціональна схема системи. Нижче розглянемо її більш докладно.

Функціональна схема системи включає в себе наступні функціональні блоки:

1. Блок розпізнання образів.
2. Блок розпізнавання номерів автомобілів.
3. Блок розпізнавання людей.
4. Блок відеодетекції.
5. Блок динамічного спостереження за порушником.
6. Блок подання сигналу тривоги.
7. Блок документування подій на об’єкті.

Розглянемо ці блоки більш детально.

Блок розпізнання образів

Виділимо етапи при рішенні завдання розпізнавання зображень:

– Сприйняття поля зору.

– Сегментація.

– Нормалізація виділених об'єктів.

– Розпізнавання.

Виходячи із цього, використовуються наступні основні принципи:

– Принцип цілісності – розпізнаваний об'єкт розглядається як єдине ціле, що складається зі структурних частин, зв'язаних між собою просторовими відносинами.

– Принцип двонаправленості – створення моделі ведеться від зображення до моделі й від моделі до зображення.

– Принцип передбачення. Полягає у формуванні гіпотези про зміст зображення.

– Принцип цілеспрямованості, що включає сегментацію зображення й спільну інтерпретацію його частин.

– Нічого не робити без процедури розуміння (сприйняття поля зору).

– Принцип максимального використання моделі проблемного середовища, використання заздалегідь відомих, апріорних параметрів.

Етап інтерпретації зображення не позначений чіткими границями й включається частково в процес сегментації й остаточно завершується на етапі розпізнавання.

Природно задатися питанням: а чи не можна брати зображення й послідовно порівнювати його з еталонами по ряду яких-небудь ознак? Але отут виникає ряд проблем і складностей:

– Тло. Як правило, зображення пред'являються на складному динамічному тлі.

– Орієнтація. Зображення еталона й вхідних зображень відрізняються положенням у поле зору.

– Перешкоди. Вхідні зображення не збігаються з еталонами за рахунок випадкових і локальних перешкод.

– Висвітлення. Відмінності вхідних і еталонних зображень виникає за рахунок зміни освітленості, підсвічування.

– Перетворення. Еталони й зображення можуть відрізняти складні геометричні перетворення.

Для рішення завдання в цілому й на окремих її етапах застосовуються різні методи сегментації, нормалізації й розпізнавання. На наведеній схемі зазначені основні процедури й методи обробки – від початкового етапу сприйняття поля зору за допомогою датчиків до кінцевого, котрим є розпізнавання. Коротко прокоментуємо наведену схему.

Передобробка

Процедура попередньої обробки використовується практично завжди після одержання інформації з датчика, і являє собою застосування операцій усереднення й вирівнювання гістограм, різного типу фільтрів для виключення перешкод, що виникають у результаті апаратної дискретизації й квантування, а також придушення зовнішніх шумів.

Сегментація

Під сегментацією будемо розуміти процес пошуку однорідних областей на зображенні. Найбільше часто застосовуються методи, засновані на визначенні однорідних квітів або текстур, однак для довільного завдання цей етап не має чіткого алгоритму.

При існуванні стабільних розходжень у освітленості окремих областей поля зору застосовуються граничні методи. Приведемо приклад: для сегментації методом граничного розподілу необхідно одержати бінарне зображення з напівтонового. Для цього встановлюється деяке граничне значення. Після квантування функція зображення відображає елементи зображення з рівнем яскравості більше граничного в значення 1, менше граничного – 0.

При наявності стійкої зв’язності усередині окремих сегментів ефективні методи нарощування областей. Цей принцип полягає в тому, що відбувається угруповання сусідніх елементів з однаковими або близькими рівнями яскравості, а потім об'єднання їх в однорідні області. Один з типів – центроїдне зв'язування – припускає вибір стартових точок або за допомогою оператора, або автоматично. Ефективним представляється метод вододілів, заснований на пошуку локальних мінімумів з наступним угрупованням навколо них областей по зв’язності.

Метод виділення границь добре застосовувати, якщо границі досить чіткі й стабільні. Виділення контурних ліній найбільше часто використовується в системах технічного зору й засновано на обліку зміни яскравості й подальшому її порівнянні із граничної.

Перераховані методи служать для виділення сегментів за критерієм однорідних яскравостей. Всі перераховані принципи прийнятні з погляду обчислювальних витрат, проте, для кожного з них характерна не одиничність розмітки точок у реальних ситуаціях через необхідність застосування евристик.

Для опису й сегментації властивостей зображень, до яких відносяться однорідність, шорсткість, регулярність, застосовують текстурні методи, що підрозділяються умовно на дві категорії – статистичні й структурні.

Використання матриць збігів, формованих з вихідних зображень, з наступним підрахунком статистичних моментів і ентропії – є основа статистичного методу. При структурному підході будується множина багатокутників і виробляється дослідження на предмет загальних властивостей. Багатокутники із загальними властивостями поєднують в області.

Розпізнавання

Перейдемо до кінцевого етапу обробки зображення – розпізнаванню. Для цього етапу вхідними даними є зображення, отримані в результаті шумозаглушення й процесу сегментації. Як правило, вони відрізняються від еталонних геометричними і яскравостними перекручуваннями, а також збереженими шумами.

Для рішення завдань розпізнавання застосовуються, в основному, чотири підходи:

1. Кореляційний. Підхід, заснований на прийнятті рішень за критерієм близькості з еталонами. В основному застосовується при виявленні й розпізнаванні зображень у системах навігації, спостереження, промислової роботизації. Найбільш трудомісткий підхід з погляду споживання обчислювальних ресурсів. Має на увазі під собою багатокрокову кореляцію при повністю заданому еталоні, шляхом сканування вхідного поля зору. Інакше кажучи, відбувається перебір всіх вхідних сигналів і порівняння їх з еталонним.

2. Ознаковий. Такі методи засновані на переході в простір ознак, а відповідно, вимагають значно менших обчислювальних потужностей. Залежно від поставленого завдання, виконується кореляційна обробка ознак, отриманих від еталона й вхідного зображення. При цьому виникає завдання об'єднання й комплексної обробки ознак різної розмірності (метричних, статистичних, логічних, текстурних і т.д.), отриманих різними вимірювальними засобами з метою рішення завдання розпізнавання.

3. Кореляційно-ознаковий метод має на увазі під собою обробку статистичними методами ознак, отриманих у такий спосіб. Споконвічно

застосовується метод приватних кореляцій для різних фрагментів еталонного зображення, а потім у сигнальному просторі отримані кореляційні коефіцієнти розглядаються як ознаки.

Основною проблемою в ознакових методах становить вибір ознак. При цьому виходять із природних правил:

1. Ознаки зображень одного класу можуть розрізнятися лише незначно (за рахунок впливу перешкод, шумів).

2. Ознаки зображень різних класів повинні істотно розрізнятися.

3. Набір ознак повинен бути мінімальним (від їхньої кількості залежить надійність, складність, швидкість обробки).

1. Синтаксичний метод заснований на одержанні структурно-граматичних ознак, коли в зображенні виділяються непохідні елементи – ознаки. Уводяться правила з'єднання цих елементів, однакові для еталона й вхідного зображення. Аналіз отриманої в такий спосіб граматики забезпечує прийняття рішень.

Кожний з підходів у розпізнаванні має право на існування. Більше того, у рамках кожного підходу є свої конкретні алгоритми, що мають певну область застосування, що залежить від характеру розходжень вхідних і еталонних зображень, від перешкодової обстановки у полі зору, вимог до обсягів обчислень і швидкості прийняття рішень. Ознакові й синтаксичні методи – найпоширеніші в теорії розпізнавання образів.

2. Нормалізація. Завдання нормалізації зображення – це завдання визначення параметрів геометричних перетворень, яким піддалося зображення, з метою їхньої компенсації. Компенсація може проводитися за рахунок зміни просторового положення системи уведення зображення, або алгоритмічно шляхом застосування зворотного перетворення до вхідного зображення. Процедура перетворень виробляється за допомогою операторів нормалізації – нормалізаторів, а обчислення параметрів виконується функціоналами, що діють на множини зображень.

Методи нормалізації при розпізнаванні займають проміжне місце між кореляційними й ознаковими алгоритмами. На відміну від ознакових, при нормалізації зображення не виключається з розгляду, а тільки заміщається зображенням того ж класу еквівалентності. У той же час, на відміну від кореляційних методів, множина вхідних зображень заміняється безліччю нормалізованих зображень. Кожна нормалізована картинка, загалом кажучи, перебуває набагато ближче до свого еталона (з позиції групових перетворень), що значно скорочує кількість кореляцій на завершальному етапі розпізнавання.

Найбільший інтерес у цей час у теорії нормалізації представляють послідовні методи, засновані на поетапному обчисленні параметрів складних перетворень і застосуванні часткових нормалізаторів на кожному етапі.

Додаткові проблеми при рішенні завдання зорового сприйняття роботизованих систем у порівнянні із традиційними завданнями обробки й розпізнавання зображень:

– Опис середовища функціонування. Необхідно комплексний опис на основі обліку значного обсягу апріорної інформації, створення моделі проблемного середовища, на відміну від завдання виділення конкретних ознак або виділення окремих характеристик. Аналіз 3D-об'єктів і облік законів перспективи. Необхідно враховувати не тільки проекції реальних об'єктів, але й проводити аналіз у плані визначення об'ємних просторових відносин.

– Аналіз множини довільно розташованих об'єктів, виділення конкретних предметів при відсутності або неможливості визначити деякі ознаки (наприклад, коли на плоскопаралельної проекції видна тільки частина контуру необхідного об'єкта, але унікальна й достатня для його ідентифікації).

– Необхідність роботи в реальному динамічному середовищі. У загальному випадку, відсутність постійного завдання й необхідність оперативно реагувати на виникаючі завдання.

– Необхідність погодженості при взаємодії в реальному часі декількох підсистем робота.

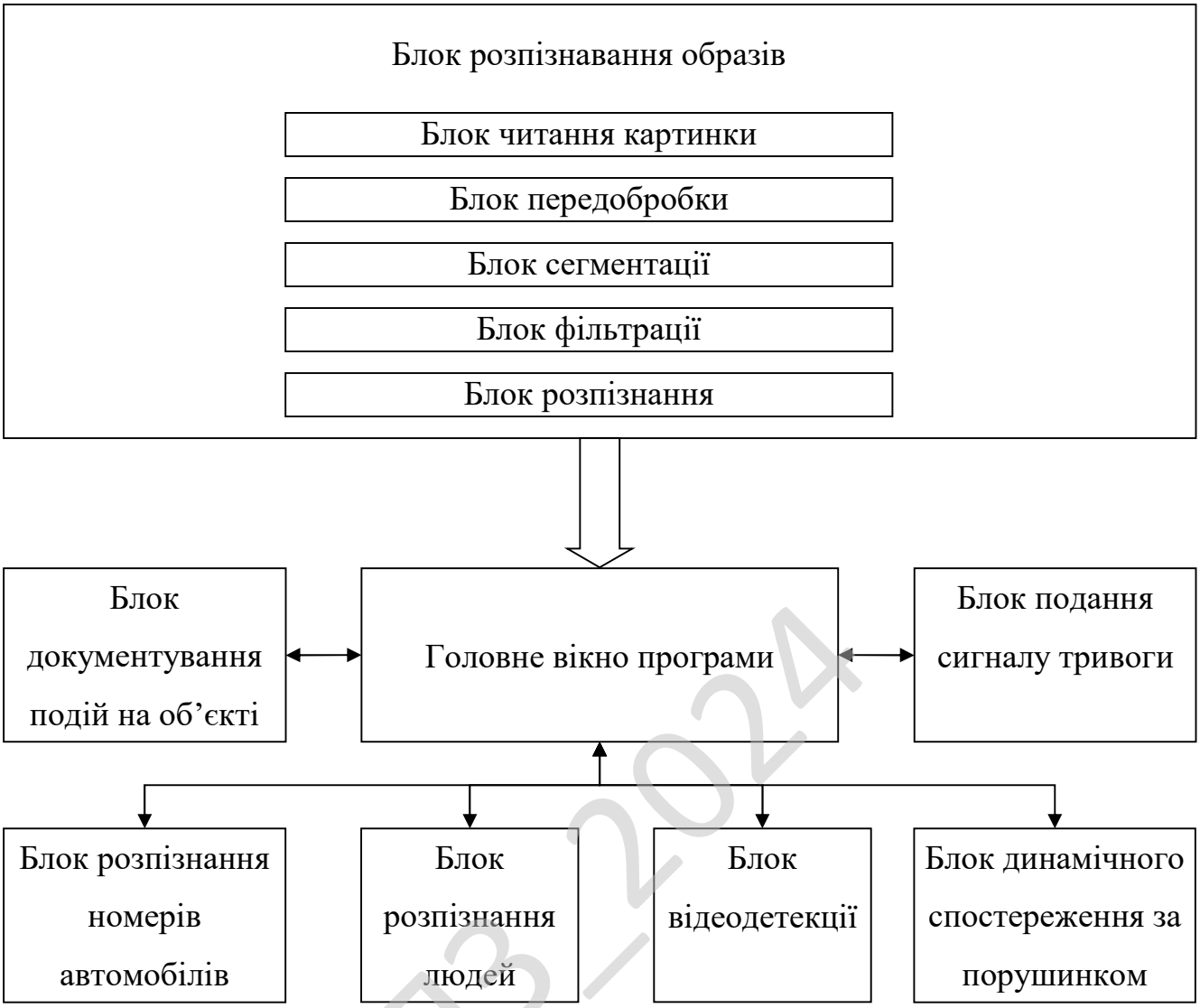

Рисунок 3.2 – Функціональна схема системи

Блок розпізнавання людей

Система захвата осіб дозволяє виділяти тільки особи людей, вибирати найбільш виразне зображення з декількох варіантів і зберігати їх у базі даних. Створення бази осіб людей на прохідних підприємств, у місцях масового скупчення людей (культурно-розрішенняьні центри, вокзали, стадіони й т.д.) полегшує роботу з архівами при розслідуванні позаштатних ситуацій.

Далі система розпізнавання особи ідентифікує особистість і автоматизує пошук зображень у базах даних.

Блок відеодетекції

Виявлення переміщення в зоні спостереження (відеодетекція). Такі пристрої часто вбудовуються в стандартні мультиплексори. При цьому оператор може задавати зону на екрані монітора, рух у якій викликає сигнал тривоги.

Блок динамічного спостереження за порушником

Системи динамічної цілевказівки аналізують зміни координат характерних точок об'єкта, наприклад центра ваги, кольору.

Розглянувши усі блоки функціональної схеми перейдемо до розгляду діаграми взаємодії процесів, які відбуваються у системі.

Блок подання сигналу тривоги

Відеокамера використовується разом з технічним засобом охорони для підтвердження факту спрацьовування останнього.

Блок документування подій на об’єкті

Матеріал відеоархівів може виявитися корисним як доказова база при розслідуванні несанкціонованих дій.

Блок розпізнавання номерів автомобілів

Система використовується автоматичної реєстрації й розпізнавання автомобільних номерів на контрольно-пропускних пунктах на підприємствах, платних стоянках і гаражних комплексах, на постах ДПС. Захист із системою контролю доступу дозволяє автоматизувати контрольно-пропускний режим. Система дозволяє вести розшук автомобілів у викраденні.

Функціональні можливості:

– автоматична реєстрація автомобільних номерів і розпізнавання;

– збереження номера й відеозапису проїзду транспортного засобу в базі даних із вказівкою дати й часу;

– автоматичне зіставлення автомобільного номера з наявними базами даних (наприклад, автомобілів, що мають право допуску на територію підприємства, або автомобілів, що перебувають у викраденні) і видача відповідного повідомлення операторові;

– автоматизація контрольно-пропускного режиму при використанні із пристроями контролю доступу;

– пошук у базі даних по номері, даті, часу;

– формування звітів по номері, даті, часу.

Характеристики:

– Ширина контрольованої зони проїзної частини – від 1,5 до 3,5 метрів.

– Глибина зони контролю – 10 метрів (для КПП: 2–4 метри).

– Кількість оброблюваних кадрів (з обліком 100 % потокової завантаженості на всіх камерах):

– канал – 25 к/с, до 150 км/год;

– каналу й більше – 16 к/с (сумарне кіл-у кадрів), до 75 км/ч.

– Імовірність розпізнавання – не менш 90%.

– Припустимі кути установки відеокамери:

– По вертикалі – не більше 30º.

– По горизонталі – не більше 20º.

– Крен номерного знака ±15º.

– Освітленість – не менш 50 люкс.

– Розпізнавані номери – 7 типів (тло біле і жовте).

– Вимога до бази даних – підтримка інтерфейсу ADO.

– Мінімальна конфігурація ПК – Celeron 1700 256MB Windows XP.

3.4 Розробка діаграми процесів

Діаграма процесів розробленої системи зображена на рисунку 3.3. Після початку роботи розробленого ПЗ ми потрапляємо до головного блоку системи звідки через ланку дій відбувається наступне:

– Інтерфейс ПЗ.

– Налаштування ПЗ.

– Читання зображення.

– Аналіз зображення.

– Розпізнавання образів на основі кластерного аналізу.

– Класифікація та опис об'єкта.

– Динамічне спостереження.

– Подання сигналу тривоги.

– Документування подій на об'єкті.

– Журналювання розпізнаних образів.

– Збереження образів облич людей.

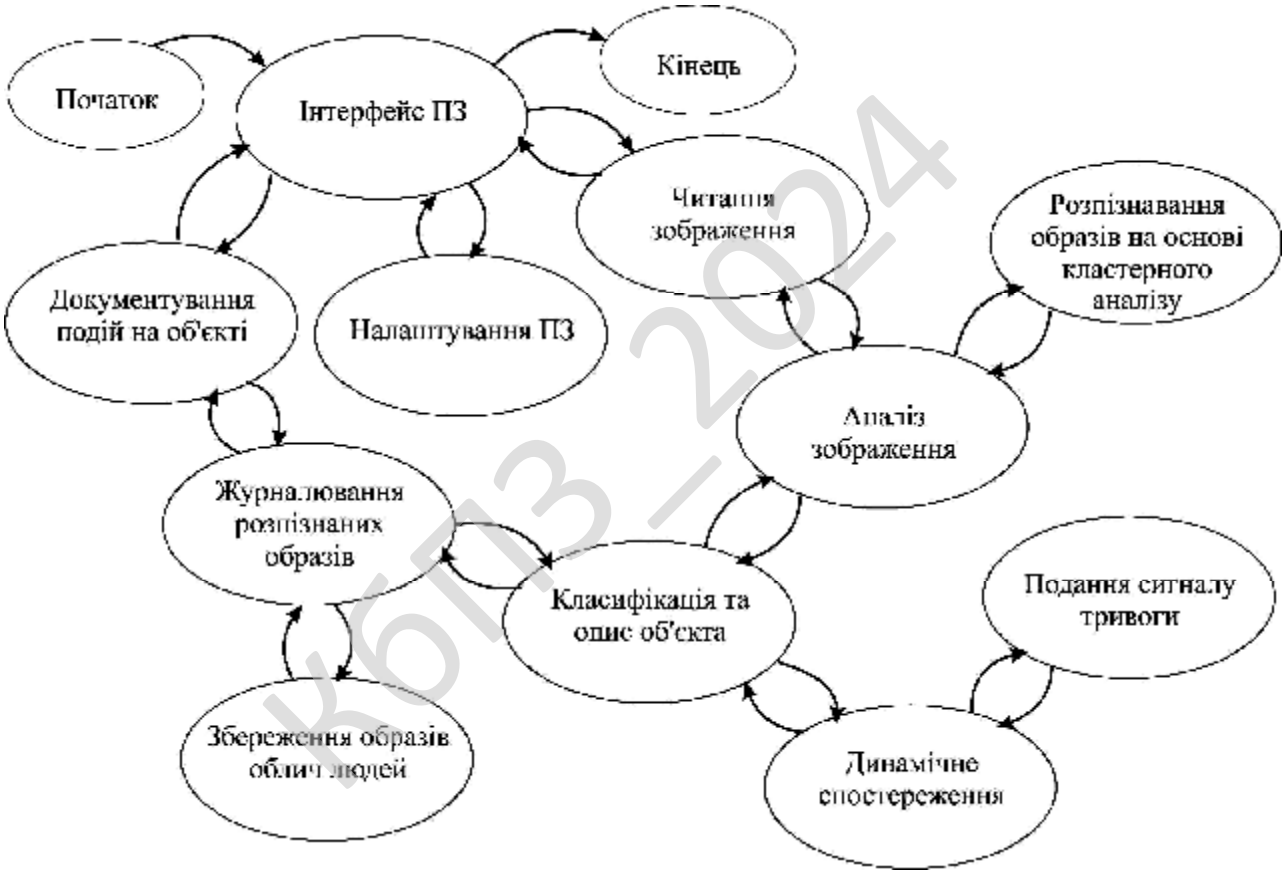

Рисунок 3.3 – Діаграма взаємодії процесів

Таким чином, розглянувши опис системи, структурну, функціональну схеми системи, та діаграму взаємодії процесів перейдемо до опису блок-схем основної програми, та підпрограм, які використовуються, для реалізації системи.

4 РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ. РОЗРАХУНКИ І ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДАНІ, ЩО ПІДТВЕРДЖУЮТЬ ПРАВИЛЬНІСТЬ ПРОЕКТНИХ РІШЕНЬ

4.1 Блок-схеми та опис алгоритмів функціонування системи

Первинною стадією без якої не відбувається розробка програмного забезпечення це звичайно розробка блок-схем. На рисунку 4.1 зображена основна блок-схема програми, на рисунку 4.2 зображено роботу підпрограми.

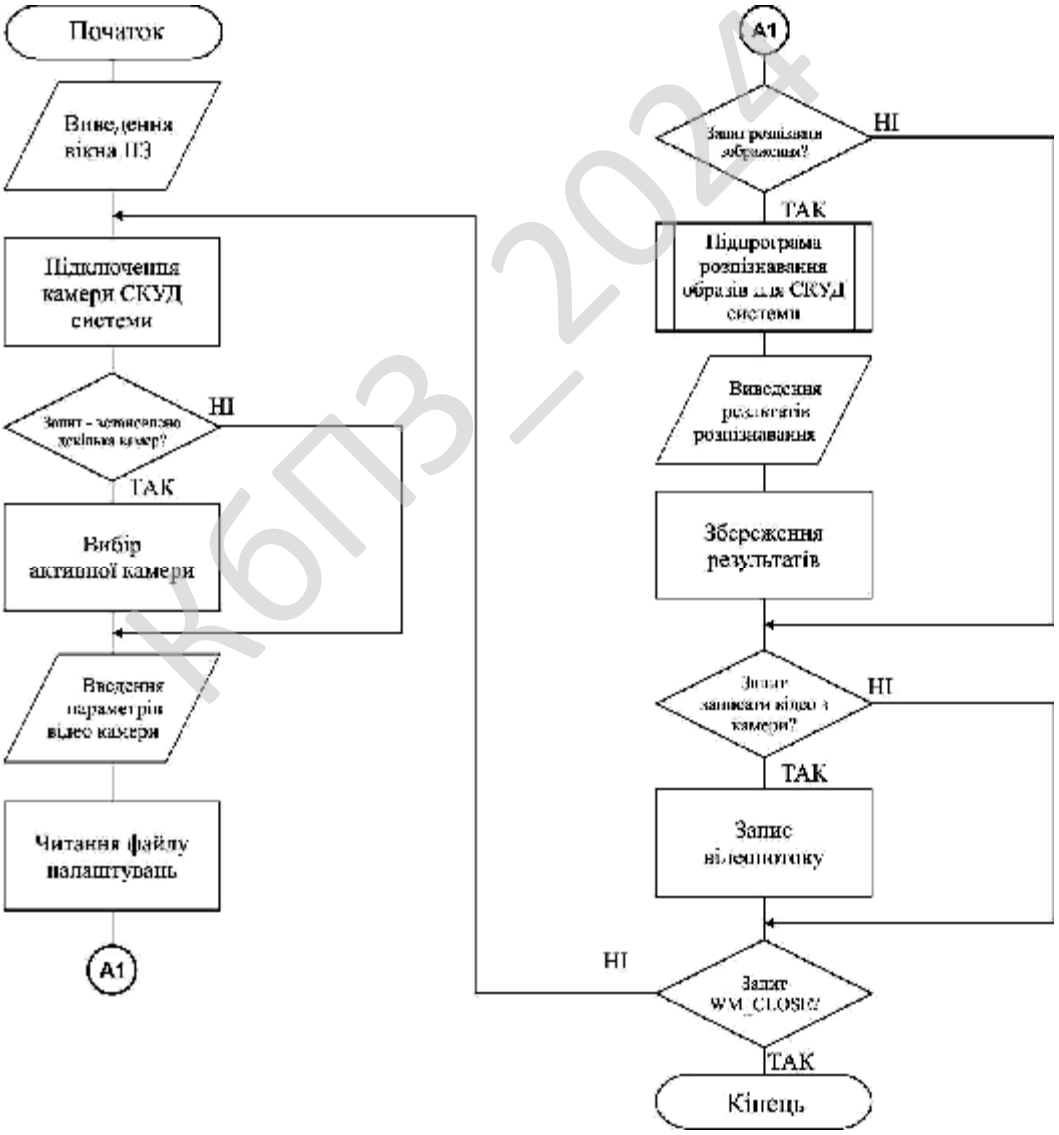

Рисунок 4.1 – Блок схема основної програми

З якої видно що робота основної програми складається з початкових етапів ініціалізації ПЗ, перевірки наявності ресурсів системи, блоку початку основного циклу з чеканням запиту від користувача в якому відбувається виклик підпрограми та останньої стадії – перевірка поточного стану з завершенням роботи розробленого ПЗ. При роботі підпрограми виконується основний функціонал системи з циклічними послідовностями, перевіркою поточного стану та поверненням в основну програму прапорів стану виконання.

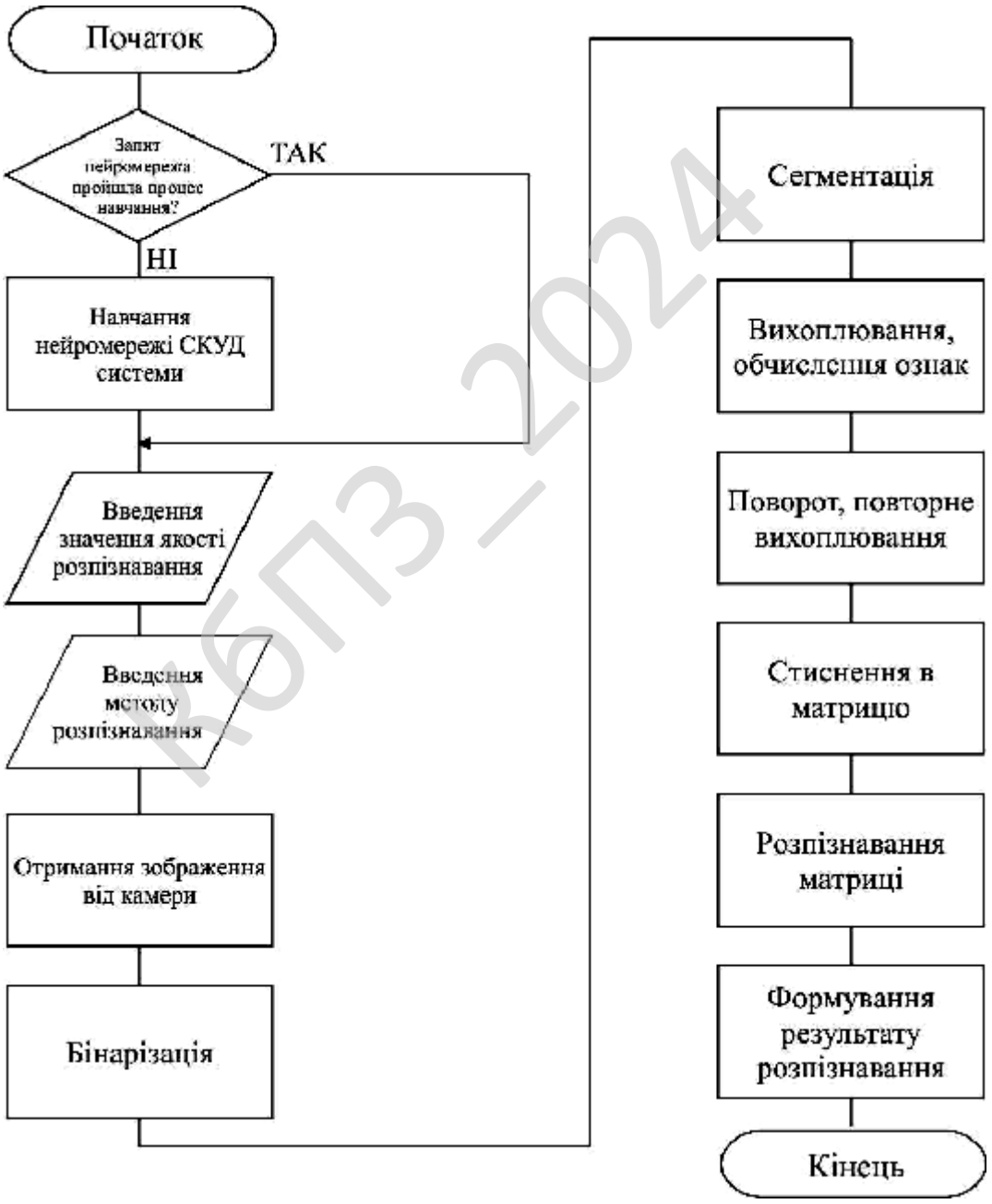

Рисунок 4.2 – Блок схема підпрограми

Блок-схеми є першоджерелами стратегії розвитку ПЗ. Тому від точності і детальної блок-схеми залежить результат всієї програми.

При виборі початкової точки відліку при побудові схем я враховував, що виходячи з вибору мови програмування і інших технічних засобів, програма буде об'єктно-орієнтована що вимагає оптимізації програми високого рівня, також те, що при розробці програми слід надати особливу увагу модулю системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

При складанні блок-схем програмного забезпечення і напрацювання алгоритмів я зіткнувся з масою проблем, які вимагали напрацювання процедур і функцій над основною проблематикою. Для чого були створені додаткові класи, типи даних і константи, що забезпечило вирішення проблем.

Опис розпізнавання образа нейромережею

Споконвічно для перевірки передобробки, і всіх описаних вище алгоритмів, як метод розпізнавання був втілений алгоритм процентного порівняння з еталонами. Тобто споконвічно програма фотографувала й передоброблювала тими ж алгоритмами якісь навчальні образи, після чого, коли було потрібно розпізнавати щось нове, вона це нове знову ж таки передоброблювала до матриці заданого розміру, і потім цю матрицю порівнювала з усім запам'ятовуваними матрицями. У загальному-те простий алгоритм, що справно працював, тому я його залишив у програмі, а що б використовувати треба тільки розкоментувати деякі шматки.

Структура обраної мною мережі досить стандартна. Багатошарова нейромережа зворотного поширення помилки, займається тим же, що й процентний алгоритм порівняння матриці, однак за рахунок своєї нелінійної структури розпізнає вона на 10-30% краще поточечного порівняння двох матриць.

Для людей що представляють скажу, що використовував безкоштовні модулі NeuralBase. Модулі мені дуже сподобалися, досить прості у використанні, можна взагалі не знати що таке нейромережі, використовуючи їх, але це й не дуже цікаво.

Були проведені експерименти структурою нейроних мереж. Мною були створені дві сіточки – одна 256-6, друга 256-40-6. Перший шар в 256 нейронів це вхід матриці 16x16, останній шар це вхід – розпізнаємо наприклад 6 букв.

На практиці, нейромережа із трьох шарів (з якоюсь внутрішньою обробкою – в 40 нейронів) навчалася із роботою, постійно ловлячи локальні мінімуми (висновок зроблений з поводження середньоквадратичної помилки, виведеної в реальному часі при навчанні). Якість же розпізнавання візуально не зросла.

Тому я вирішив, що зайві обчислення безглузді й зупинився на простій структурі в 256-X (де X – число заучених образів), що навчається досить нетривалий час, поводиться стабільно й показує гарні результати.

За результат розпізнавання був узятий вихід нейрона, більший 1-K, причому жоден з інших виходів не може бути більше K. У моїй задачі K береться рівне 0.2, тобто можна провести деяку аналогію із процентним порівнянням (за істину береться більше 80% збігів), з тією лише різницею, що нейромережа "порівнює" нелінійно.

Опис уточнення образа та обчислення деяких інваріантних чисел

Після успішного завершення сегментації, кожний сегмент попадає в модуль розпізнавання (як параметр розпізнавання в моїй програмі саме і йде унікальна мітка сегмента).

Треба помітити що ще в модулі сегментації, при фінальному проході по масиві, з переприсвоєнням міток, для кожного образа позначаються його границі й обчислюється фінальна площа. Границі потрібні для прискорення роботи модуля розпізнавання – т.до він шукає образ тільки в зазначеному місці.

Для того, що б образи розпізнавалися інваріантно щодо положення й повороту треба прив'язатися до їхньої структури(формі в людському розумінні).

Отже в кожного бінарного образа можна обчислити кілька ознак, що не залежать від його повороту або розміру, наприклад число еллера, екцентрисетет і орієнтація.

Як уже було сказано десь на початку цієї доки, можна зібрати таблицю штук 8мі інваріантних ознак і розпізнавати образи виходячи тільки із цих даних, однак ми підемо другим шляхом.

Із усього множини інваріантних числі ми обчислимо тільки одну орієнтацію, для цього використовуємо алгоритми, схожі на MATLABовські (можливо вони там і використовуються).

Однак опис неточно – як видно при обчисленні 3 використовується якесь Uxy, що не було уведено раніше, у програмі є – але Uxy обчислюється коректно.

При обчисленні ряду морфометричних ознак використовуються поняття механіки твердого тіла. Зокрема, це ставиться до довжин осей інерції об'єкта. Напрямку в тілі, що збігаються з півосями еліпсоїда інерції, називають головними осями інерції. Для знаходження головних осей інерції, що лежать у площині об'єкта, у функції imfeature використовуються наступні співвідношення.

Нехай N – кількість пікселів, що відносяться до об'єкта. Вся множина пікселів p(x, y), що відносяться до об'єкта, позначимо Q. Тоді координати центра мас об'єкта обчислюються як:

$$x_c = \frac{1}{N} \sum_{p(x,y)\in\Omega} x,$$

$$y_c = \frac{1}{N} \sum_{p(x,y)\in\Omega} y.$$

Обчислимо кілька допоміжних величин:

$$U_x = \frac{1}{12} + \frac{1}{N} \sum_{p(x,y)\in\Omega} (x - x_c)^2,$$

$$U_y = \frac{1}{12} + \frac{1}{N} \sum_{p(x,y)\in\Omega} (y - y_c)^2,$$

$$C = \sqrt{(U_x - U_y)^2 + 4 \cdot U_{xy}{}^2}.$$

Тоді довжини максимальної $A_{\max}$ й мінімальної $A_{\min}$ осей інерції обчислюються як:

$$A_{\max} = 2\sqrt{2} \cdot \sqrt{U_x + U_y + C},$$

$$A_{\min} = 2\sqrt{2} \cdot \sqrt{U_x + U_y - C}.$$

Довжини головних осей інерції використовуються для обчислення ексцентриситету й орієнтації об'єкта.

Ексцентриситет визначається за допомогою співвідношення:

$$E = \frac{2 \cdot \sqrt{(0.5 \cdot A_{\max})^2 - (0.5 \cdot A_{\min})^2}}{A_{\max}}.$$

Орієнтація визначається як кут у градусах між максимальною віссю інерції й віссю X. Якщо $U_y > U_x$, то орієнтація Про обчислюється за допомогою формули:

$$O = \frac{180}{\pi} \cdot arctg\left(\frac{U_y - U_x + C}{2 \cdot U_{xy}}\right),$$

у противному випадку Про обчислюється як

$$O = \frac{180}{\pi} \cdot arctg\left(\frac{2 \cdot U_{xy}}{U_x - U_y + C}\right).$$

Опис повороту образа

Отже, знайдена орієнтація зображення, що унікальна для кожного образа.

Зроблено це для того, що б тепер образ можна було повернути щодо центра мас, так що б його орієнтація була паралельна осі X. Властиво цей прийом і дає інваріантність щодо початкового повороту.

Ну й звичайно деяка демонстрація роботи алгоритму обчислення орієнтації й повороту бінарного образа.

Вище білі букви – це те, що бачить камера, без усяких фільтрів(тільки невелика гра яскравості й контрасту). Червоний хрестик позначає центр мас, обчислений по формулах вище. Зелені букви, повернені після обчислення орієнтації по формулах вище. У процесі написання програми на цьому етапі в мене ще не була налагоджена сегментація, тому задача розпізнавання небагато полегшена – на екрані присутній свідомо один образ, далі буде складніше

Опис стиску образа в матрицю

Як уже помітно з картинок вище, в оболонці програми з'явилася якась бінарна матриця, у яку стискається кожний окремо сегментований образ. Розмір матриці задається по потребам – тобто якщо потрібна більша деталізація, то краще використовувати матриці більшого розміру, ніж у моїй поточній версії програми. Це дасть додаткові обчислення на стадії розпізнавання, але по ідеї й підвищить якість процесу. Однак важливо розуміти, що малому розрішенні розпізнаваної матриці дозволяє виправити деякі можливі помилки при повороті зображення(обчислення орієнтації образа), так як незначне відхилення в 5 градусів, не буде помітно після стиску образа.

На практиці такі помилки обов'язково будуть проскакувати, коли якусь частину образа закриє перешкода або відблиск – центр мас зміщається, орієнтація можливо теж – поворот буде не цілком коректний. Якщо розмова пішла про відблиски, то треба вже накручувати оптикові, і ставити можливі джерела проти висвітлення, але тут важливо розуміти, що в реальних умовах при розпізнаванні, образ ніколи не буде видний камерою як повинен бути на 100%. Тобто в русі хоча б одна точка образа буде гарантовано перевpана камерою, тому чим менше розпізнавана матриця (тобто чим грубіше стискання до її розмірів) тим більше можливих помилок буде незамічено, але тем менше рівень можливої деталізації.

Властиво, тут я намагався пояснити, що для кожної задачі розмір матриці треба вибирати відповідний. І не завжди чим більше тим краще

Я працював із двома розмірами: 32x32 і 16x16, останній розмір, для розпізнавання образів, приклади яких можна бачити на картинках мені сподобався більше.

Опис нейромережних структур

Солідне число нейронів вимагає солідні обчислювальні потужності, які звичайно відсутні на мобільних платформах. Однак треба мати, що нейромережі іноді дають досить цікаві результати, за рахунок своєї нелінійної структури, більше того деякі нейромережі здатні розпізнавати образи інваріантні щодо

повороту без якої або зовнішньої передобробки. Так наприклад мережі на основі неокогнейтронів здатні виділяти деякі характерні риси образів, і розпізнавати їх як би образи не були повернені.

Інваріантні числа. З геометрії образів можна виділити деякі числа, інваріантні щодо розміру й повороту образів, далі можна скласти таблицю відповідності цих чисел конкретному образу(майже як в алгоритмі скелетезації). Приклади інваріантних числі – число еллера, екцентриситет, орієнтація (у змісті розташування головної осі інерції щодо чого-небудь теж інваріантного).

Поточечне процентне порівняння з еталоном. Тут повинна бути деяка передобробка, для одержання інваріантності щодо розміру й положення, потім здійснюється порівняння із заготовленою базою еталонів зображень – якщо збіг більше чим якась оцінка, то вважаємо образ розпізнаним.

Практична частина розпізнавання образів. Проаналізувавши всі алгоритми розпізнавання, описані вище, мені здалося, що:

– Вирішувати інваріантність щодо повороту нейромережами (неокогнетронами й т.п) занадто довго на звичайній машині типу PC.

– Скелетезація по описі дуже проста, але як мені здається, базовий алгоритм неоднозначно відтскелетизує приклад із середньою буквою Щ.

– Створювати таблицю інваріантних чисел для образів, а потім дивитися відхилення – варіант непоганий. Однак незрозуміло скільки образів зможе розпізнавати такий алгоритм, наскільки образи можуть бути схожі один на одного, і в теж час вважатися різними. І як перешкоди від бруду й стороннього світла будуть заважати точному обчисленню інваріантних чисел.

Моє рішення відрізняється деякими недоліками (якщо шматок зображення накриє відблиск, то зрушується й центр мас і орієнтація – алгоритм не спрацює, так само не припустимі розриви в об'єкті), але володіє і яке якими плюсами (дрібні помилки повороту, неточності бінаризації й т.п. будуть природно згладжуватися на стадії стискання в матрицю-іконку).

Алгоритм представляє із себе послідовність наступних кроків:

1. Одержання зображення від камери.

2. Бінарізація.

3. Сегментація

4. Вихоплювання, обчислення ознак.

5. Поворот, повторне вихоплювання.

6. Стиск у матрицю.

7. Розпізнавання матриці нейромережею.

Далі буде описаний кожний пункт алгоритму.

Одержання зображення з камери в ОС Windows

Отже для початку нам потрібна картинка, з якої потім можна працювати. В ОС Windows всі джерела відео мають один шаблон. Сам я навчився працювати з відео за допомогою безкоштовних вихідних кодів DScap. Є пристрій, що може давати відеопотік (послідовність Bitmap) далі його потрібно настроїти, для цього запросити драйвер про всі можливі діалоги, які він (драйвер пристрою) може дати. Далі руками в додатку налускати потрібні настроювання (яскравість, розрішення дають клацати всі пристрої, у деяких є число каналів, усякі фільтри й т.п). Потім установити число кадрів у секунду – як правило теж задається. І властиво по події захоплення кадру (драйвером якщо завгодно) буде викликатися функція користувача, на вхід іде той, хто її викликав, і ще параметр, властиво захоплений Bitmap у зазначеній палітрі й із зазначеною яскравістю й т.п.

Ще варто згадати про якийсь альтернативний метод спілкування з камерою: як я зрозумів, захоплення так само можливе через API, тобто потрібно слати щось у камеру, а вона щось буде відповідати. Але це, як мені здалося, багато складніше, ніж готовий Direct.

Опис процесу бінарізації

У даній програмі розпізнаються тільки бінарні образи, тому другим етапом після одержання картинки, вона бінарізуется. При роботі з кольоровою камерою перетворення з кольору в ЧБ іде по стандартній формулі: Y:=0.3*R+0.59*G+0.11*B.

Далі алгоритм досить простий: є деяка планка, якщо колір відтінку сірого вище – він вважається білим, якщо нижче – вважається чорним. Як видно бінарізація дуже проста, однак для серйозного поліпшення якості роботи розпізнавання, і зменшення часу роботи наступних модулів, на цьому місці краще ввести якийсь фільтр, пускай навіть самий простенький. Зі своєї практики можу сказати, що для роботи з відео одним з найпростіших фільтрів є фільтр по контрастності. У своїй програмі я не використовував таку конструкцію, однак місце де вона може бути включена позначене, і на тім місці перебуває більше проста підпрограма, що відслідковує кількість пікселів (білих або чорних) які йдуть підряд, і виключаючих виникнення послідовності в ряді : 01010101 .

У режимі дебага місця зміни кольору, зафіксовані програмою можна побачити по червоному обрамленню образів, що рисується безпосередньо в модулі бінарізації.

Дуже важливо знати, що стандартні модулі DELPHI опитування кольору пікселів в bitmap – річ жахливо повільна. При її використанні ні про який реальний час говорити не доводиться. Для прискорення процесів я використовував зовнішні безкоштовні модулі Qpixels. Після однократного опитування квітів і їх бінарізації, програма працює тільки зі звичайною бінарною матрицею (динамічним двовимірним масивом), тому далі йде вже все швидко.

Опис сегментації

Всі описані вище алгоритми розпізнавання образів працюють із єдиним видимим образом, у реальному житті відеокамера(спрямована на підлогу) може бачити відразу кілька об'єктів, спеціально розташованих поруч, або ж у поле зору може попастися який-нитка сторонній об'єкт (нога людини, бруд, потертісь пола та інші прихожі речі). Якщо не передбачати деяку розбивку загального зображення на частині, то жоден з описаних вище алгоритмів не зможе коректно працювати. Отже розбивка зображення на частині, кожна з яких містить свій унікальних об'єкт називається сегментацією.

Як і в самому розпізнаванні – у сегментації, за час існування науки, було придумано вже досить алгоритмів, кожний з яких має свої достоїнства, і застосовується під конкретну задачу. Для початку помічу ще раз, що в моїй задачі йде робота тільки із чорно-білим зображенням. Під колір існують зовсім інші методи сегментації, ніж будуть описані нижче.

Так само варто помітити, що в сегментації чітко розділяються чорно-білі зображення на бінарні й з відтінками сірого. Тут теж працюють зовсім різні по швидкості й складності алгоритми, однак інтуїтивно зрозуміло, що будь-яке зображення з відтінками сірого можна бінарізовати за деякими правилами.

У моїй задачі з камери надходить пускай і чорно-біла, але цілком реальна картинка з 8бітною палітрою (колір задається від 0 до 255), однак для простоти у своєму алгоритмі я відразу ж бінарізую її.

Отже, деякі пояснення. Як уже було сказано, більшість камер, граберів і інших пристроїв в ОС Windows кодує кольору пікселів в 24 бітовому форматі. Оскільки я працюю в основному зі ЧБ камерами, то в них уміст всіх трьох 8 бітів RGB однакове. Ми маємо деяке зображення, кожний квітів якого змінюється від 0 до 255.

На стадії бінарізації ми повинні перетворити об'єкт зображення в бінарну матрицю даних.

Отже, із цього моменту для прискорення процесу починається робота вже не з об'єктом картинки, а з бінарною матрицею.

Наступним пунктом алгоритму повинна бути сегментація. Вона здійснюється Шляхом проходу по матриці зображення ліворуч праворуч, зверху долілиць. При проході виконуються наступні правила:

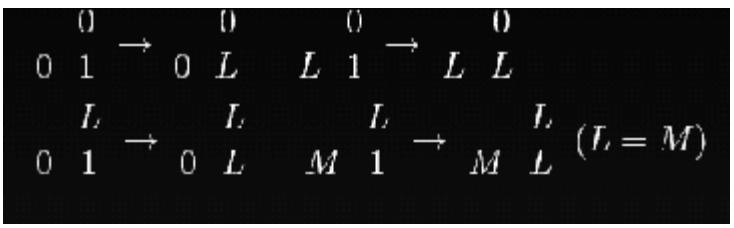

Рисунок 4.3 – Правило сегментації

Отже деякі коментарі за правилами: L і M це мітки, які після проходження алгоритму по масиві(до речі однократного) повинні бути привласнені ВСІМ пікселям об'єкта (елементам матриці, які до сегментації були одиничними).

Далі якщо вже мічені об'єкти зливаються, то повинне відбуватися й злиття міток. На папірці це все виглядає досить просто, але якщо подумати те стає ясно, що для коректної роботи алгоритму потрібно перепризначувати мітки у ВСІЙ МАТРИЦІ зображення щораз, коли виконується останнє правило. Як я вже говорив раніше, одна із задач алгоритму це постаратися укластися в реально час, тому проходити по масиві елементів 640x480 щораз, коли хочеться перепризначити мітку – це недозволенна розкіш.

Перше що приходить, на розум, щоб раціоналізувати цю частину алгоритму, це завести окремо масив міток, у якому треба прописувати яка мітка на яку посилається, і всі операції при проході по матриці зображення проводити тільки з масивом посилань міток. При цьому наприкінці проходу повинен бути масив міток, що посилаються один на одного, і тільки кілька міток повинні бути унікальними – які властиво й утворю об'єкти. Що б одержати унікальні об'єкти, які вже можна направити в модуль розпізнавання потрібно всього лише нормалізувати цей масив посилань і перепризначити всі елементи матриці на унікальні мітки виходячи з даних нормалізованого масиву посилань.

На практиці такий підхід виявився неробочим: на складних об'єктах (що-небудь типу горизонтальної плоскої змійки) відбувався поділ цільного об'єкта на частині, причому в процесі переприсвоєння міток губився зв'язок між частинами об'єкта.

Більше правильним, і не складним рішенням з'явилося рекурентне знаходження унікальних батьків кожної мітки, і далі всю роботу з переприсвоєння робити вже з ними, у такий спосіб зв'язок в об'єкті не може бути загублена, тому що рекурсія дає можливість вихоплювати самі довгі відростки об'єкта.

Термін відростки явно не буде зрозумілий читачеві, що знайомиться з матеріалом перший раз, тому пояснюю: на картинці вище (там де буква К и 1ка)

стінки в 1ки ідеально рівні, на практиці ж, розрішення 640x480 у камери, спрямованої на підлогу, дає досить пристойну деталізацію, що може вихоплювати реальні або гадана камера "заусеніци" або перешкоди на рівних місцях образа (пускай навіть роздрукованого на принтері). У результаті алгоритм працює не з ідеальними картинками, а досить складними, але це відбувається тільки на стадії сегментації, потім ці зайві деталі на більших об'єктах підуть, як буде зрозуміло пізніше. Так само на цьому етапі даю можливість ознайомиться з виходом програми, у реальних умовах експлуатації. Нижче виведений масив, про який уже йде розмова. У роздруківці масиву третій стовпчик це площа шматків-сегментів. Її досить просто зібрати на цьому етапі роботи програми, потім дані про площу можна використовувати в найпростішому фільтрі, і не пускати дрібне сміття в модуль розпізнавання. Приклад цей – це реальний вихід програми в текстовий файл, оскільки деякі мітки при проведенні сегментації стали двозначними, то картинка небагато поповзла, що утрудняє її сприйняття, однак при деякій фантазії й бажанні можна зрозуміти що відбувається.

4.2 Захист розробленого програмного забезпечення

Захист розробленого програмного забезпечення буде відбуватися за допомогою Sinople – симетричний блоковий криптоалгоритм, побудований на основі незбалансованої «мережі Фейстеля». Алгоритм розроблено у 2003 році.

Основні вимоги до алгоритму при його розробці:

– Можливість програмної і апаратної реалізації.

– Висока швидкість.

– Простота.

– Низькі вимоги до пам'яті.

– Високий рівень безпеки.

Алгоритм заснований на 32-розрядних операціях і має 64 раунду, серед яких два типи – C і D. D раунди спроектовані для досягнення максимальної

дифузії, C раунди – для досягнення перемішування. F-функція D раунду використовує один з елементів блоку даних (D[3]) та поточного з'єднання (K[r]) для трансформації 3-х елементів блоку даних. F-функція C раунду, навпаки, використовує перші три елемента блоку даних і поточний з'єднання (K[r]) для трансформації останнього елемента блоку даних (D[3]). Раунди D-типу виконуються до раундів C-типу. Додавання ключів з даними проводиться тільки через таблиці замін. Операції XOR (додавання по модулю 2) обов'язково поєднуються з операціями ADD (додавання по модулю 2^{32}).

Таблиці замін спочатку запозичені з алгоритму MARS і містять 512 32-розрядних елементів, проте були жорстко проаналізовано на предмет посилення.

Ключове розклад було спроектовано з урахуванням вимог:

– Простота

– Використовується та ж процедура, що і при шифруванні та розшифрування

– Установка ключа займає менше часу, ніж зашифрування

– Виключення еквівалентних ключів

– Виключення слабких ключів

Алгоритм, згідно із заявою авторів, стійкий до лінійного і диференціального аналізу.

5 МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ КІБЕРБЕЗПЕКИ В ПРОМИСЛОВУ ЕКСПЛУАТАЦІЮ

Розглянемо розроблене ПЗ системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем яке зображено на рисунку 5.1. З рисунку можна побачити що інтерфейс головного вікна розподілено на наступні розділи:

– Розділ відображення процесу навчання.

– Розділ обрання методу розміщення.

– Розділ інформаційних даних.

– Розділ встановлення кількості епох.

– Розділ опису помилок навчання.

– Розділ обрання типу об’єкту.

– Розділ встановлення точності та якості розпізнавання.

Розроблена програма має дуже простий і інтуїтивно зрозумілий інтерфейс з користувачем. Кожен, хто в достатньому обсязі володіє операційним середовищем Windows без особливих складностей освоїть і цю програму, оскільки її інтерфейс інтуїтивно зрозумілий. На рисунку 5.2 зображено авторські дані розробленого програмного забезпечення.

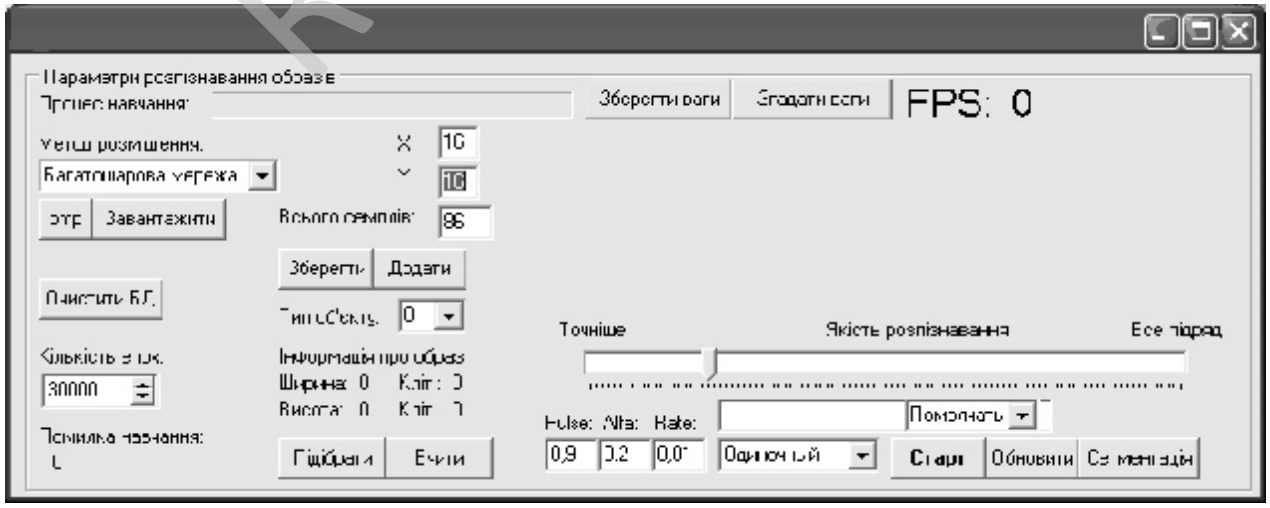

Рисунок 5.1 – Головне вікно ПЗ

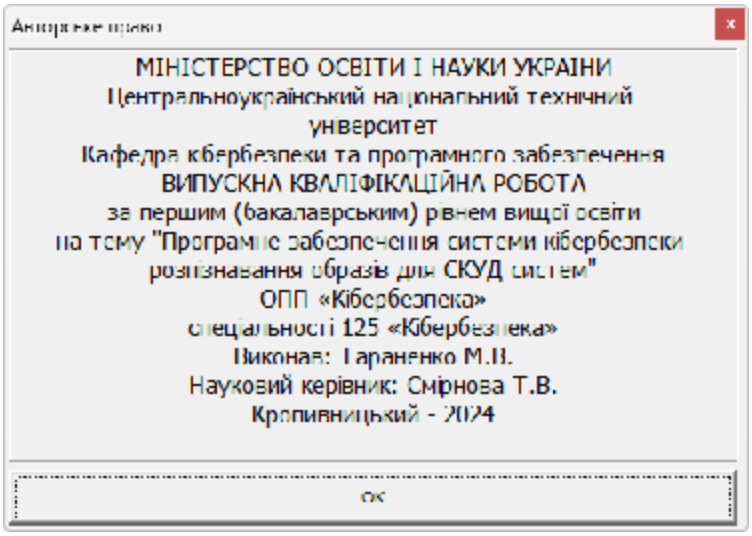

Рисунок 5.2 – Авторське право

Обрано умови розповсюдження – Shareware. Під умовно-безплатним програмним забезпеченням можна розуміти спосіб або метод розповсюдження комерційного ПЗ на ринку (тобто на шляху до кінцевого користувача), при якому випробувачеві пропонується обмежена за можливостями (не повнофункціональна або демонстраційна версія), терміном дії (тріал версія) або версія з вбудованим набридливим нагадуванням про необхідність оплати використання програми. Основний принцип умовно-безплатного ПЗ – «спробуй, перш ніж купити» (try before you buy). ПЗ що поширюється як умовно-безплатний, надається користувачам безоплатно. Звичайно користувач платить тільки за час завантаження файлів через Інтернет або за носій (CD диск, флешку, ключ). Протягом певного терміну, що становить зазвичай тридцять днів, він може користуватися програмою, тестувати її, освоювати її можливості.

Якщо після закінчення цього терміну користувач вирішить продовжити використання ПЗ, він зобов'язаний купити його (зареєструватися), заплативши авторові певну суму. В іншому випадку користувач повинен припинити використання ПЗ та видалити його зі свого комп'ютера.

6 ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

Програмне забезпечення, створене в результаті виконання випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, призначено для системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

В межах України в недостатній мірі представлені вітчизняні розробки в цій області.

Рішення завдання полягало у вирішенні наступних задач:

– Був проведений огляд існуючих систем розпізнавання образів для СКУД систем.

– Досліджена система розпізнавання образів для СКУД систем.

– На основі отриманих результатів досліджень створена програмна реалізація системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

Розроблені під час виконання випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти алгоритми дозволяють успішно вирішувати завдання розпізнавання образів для СКУД систем.

Розроблене програмне забезпечення має простий, дружній та зручний інтерфейс користувача, що забезпечує легкість у освоєнні роботи програмного продукту, зручність у використанні, і не потребує особливих спеціальних знань.

При створені програмного забезпечення було використано об’єктно-орієнтований підхід, що відповідає сучасним тенденціям у галузі розробки комерційних програмних систем.

Програма реалізована на мові високого рівня RAD Studio Delphi. Дана мова програмування дозволяє найбільш ефективно обробляти дані призначені для системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем. Це дозволило мінімізувати строк розробки програмного забезпечення, і, як слід, зменшити витрати на його розробку. Запропоноване програмне забезпечення ділиться на загальне програмне забезпечення, що поставляється із засобами обчислювальної

техніки й спеціальне програмне забезпечення, що спеціально розроблене для даної конкретної системи кібербезпеки й включає програми, що реалізують її функції.

Програма призначена для виконання під управлінням багатозадачної операційної системи кібербезпеки Windows 10/11.

Даються необхідні рекомендації з установки розробленого програмного забезпечення.

Для підвищення рівня безпеки запропоновано застосовувати алгоритм Sinople.

В цілому створене програмне забезпечення підтверджує правильність використаних проектних рішень та повністю відповідає вимогам технічного завдання. Створене програмне забезпечення має потенційну можливість для подальшого вдосконалення і застосування у різних галузях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cormen T.H., Leiserson C.E., Rivest R.L., Stein C. Introduction to Algorithms, 3rd Edition (The MIT Press) 3rd Edition – The MIT Press, 2019. – 1292 p.

2. Fenner M. Machine Learning with Python for Everyone (Addison-Wesley Data & Analytics Series) 1st Edition, Kindle Edition. - Addison-Wesley Professional, 2019. – 586 p.

3. Foreman J.W. Data Smart: Using Data Science to Transform Information into Insight 1st Edition. – Wiley, 2013. – 432 p.

4. Hurbans R. Grokking Artificial Intelligence Algorithms. – Manning, 2020. – 631 p.

5. Gusfield D. Algorithms on Strings, Trees, and Sequences: Computer Science and Computational Biology 1st Edition. – Cambridge University Press, 2008. – 556 p.

6. Kotu V., Deshpande B. Data Science: Concepts and Practice. – Elsevier Science, 2018. – 953 p.

7. Knowledge Base A Complete Guide - 2021 Edition // The Art of Service - Knowledge Base Publishing, 2020. – 306 p.

8. Knuth D. The Art of Computer Programming, Vol. 1: Fundamental Algorithms, 3rd Edition 3rd Edition. – Addison-Wesley Professional, 2019. – 672 p.

9. Mattmann C. Machine Learning with TensorFlow, Second Edition. – Manning, 2020. – 1124 p.

10. Mueller J.P., Massaron L. Machine Learning For Dummies. – Wiley, 2016. – 714 p.

11. Teofili T. Deep Learning for Search. – Manning, 2019. – 695 p.

12. Rungta K. TensorFlow in 1 Day: Make your own Neural Network. – Publishdrive, 2019. – 587 p.

13. Weidman S. Deep Learning from Scratch: Building with Python from First Principles. – O'Reilly. 2019. – 252 p.

14. Rajasekaran S., Vijayalakshmi Pai G.A. Neural networks, fuzzy logic, and genetic algorithms: synthesis and applications (with cd-rom) Kindle Edition. – PHI, 2013. – 628 p.

15. Malyukov V., Bebeshko B., Lakhno V., Smirnov O., Malyukova I., Mohylnyi H. «Managing the Purchase-Sale Process of Digital Currencies Under Fuzzy Conditions». *Lecture Notes in Networks and Systems,* 2023, 729 LNNS, pp. 104–112.

16. Al-Mudhafar Aqeel, A.M., Smirnova, T., Buravchenko, K., Smirnov, O. «The method of assessing and improving the user experience of subscribers in software-configured networks based on the use of machine learning». *Advanced Information Systems*, 2023, 7(2), pp. 49-56.

17. Smirnov, O., Sydorenko, V., Aleksander, M., Zhyharevych, O., Yenchev, S. «Simulation of the cloud IoT-based monitoring system for critical infrastructures». *CEUR Workshop Proceedings,* Volume 3530, 2023, pp. 256-265.

18. Smirnov, O., Karapetyan, A., Fedorov, E., «Creating Neural Network and Single Solution Human-Based Metaheuristic Methods of Solving the Traveling Salesman Problem». CEUR Workshop Proceedings, Volume 3312, 2022, pp. 47-58.

19. Smirnov, O., Neskorodieva, T., Fedorov, E., Rudakov, K., Neskorodieva, A. «Method Detection Audit Data Anomalies on Basis Restricted Cauchy Machine» CEUR Workshop Proceedings, Volume 3187, 2022, pp. 1-12.

20. Smirnov O., Smirnova T., Anas M. Al-Oraiqat, Drieiev O., Polishchuk L., Sheroz Khan, Yassin M. Y. Hasan, Aladdein M. Amro, Hazim S. AlRawashdeh «Method for Determining Treated Metal Surface Quality Using Computer Vision Technology». Sensors (Basel, Switzerland) Volume 22, Issue 16, 6223, 2022.

21. Smirnov, O., Lakhno, V., Akhmetov, B., Chubaievskyi, V., Khorolska, K., Bebeshko, B. «Selection of a Rational Composition of İnformation Protection Means Using a Genetic Algorithm». In: Rajakumar, G., Du, KL., Vuppalapati, C., Beligiannis, G.N. (eds) Intelligent Communication Technologies and Virtual Mobile Networks. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 131. 2023. Springer, Singapore. pp. 21-34.

22. Kuznetsov, A., Oleshko, I., Chernov, K., Bagmut, M., Smirnova, T. «Biometric authentication using convolutional neural networks». Lecture Notes in Networks and Systems. Volume 152, 2021, Pages 85-98.

23. Smirnov O., Kuznetsov A., Kryvinska N., Kiian A., Kuznetsova K. «Full Non-Binary Constant-Weight Codes». SN Computer Science, Vol 2, 337, 2021. https://doi.org/10.1007/s42979-021-00739-w.

24. Smirnov O., Neskorodieva T., Fedorov E., Rymar P. «Neural Network Modeling Method of Transformations Data of Audit Production with Returnable Waste». CEUR Workshop Proceedings Volume 3101, 2021, Pages 192-207.

25. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Potii, O., Poluyanenko, N., Stelnyk, I., Mialkovsky, D. «Combining and filtering functions in the framework of nonlinear-feedback shift register». International Journal of Computing; 2020, Volume 19, Issue 2 – Research Institute for Intelligent Computer Systems – 2020. – P. 247-256.

26. Smirnov O., Kuznetsov A., Kiian A., Kuznetsova T. «Non-binary constant weight coding technique». CEUR Workshop Proceedings. Volume 2740, 2020, Pages 102-114.

27. Smirnov O., Kuznetsov A., Kiian A., Cherep A., Kanabekova M., Chepurko I. «Testing of code-based pseudorandom number generators for post-quantum application». 2020 IEEE 11th International Conference on Dependable Systems, Services and Technologies (DESSERT), Ukraine, Kyiv, May 14-18. 2020. P. 172-177.

28. Smirnov O., Kuznetsov A., Pushkar'ov A., Serhiienko R., Babenko V., Kuznetsova T., «Representation of Cascade Codes in the Frequency Domain». In: Radivilova T., Ageyev D., Kryvinska N. (eds) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 48. Springer, Cham. 2021. pp 557-587.

29. Smirnov, O., Drieieva, H., Drieiev, O., Polishchuk, Y., Brzhanov, R., Aleksander, M. «Method of fractal traffic generation by a model of generator on the graph». CEUR Workshop Proceedings Volume 2616, 2020, Pages 366-379.

30. Smirnov, O., Drieieva, H., Drieiev, O., Simakhin, V., Bondar, S., Odarchenko, R. «Managing multifractal properties of the binary sequence generated with the Markov chains», CEUR Workshop Proceedings Volume 2608, 2020, Pages 633-645.

31. Smirnov O. Kuznetsov A., Zaicenko Yu., Pastukhov M., Oleshko O., Kuznetsova K., «Formation of Discrete Signals with Special Correlation Properties». International Conference on Information and Telecommunication Technologies and Radio Electronics, UkrMiCo 2019; Odessa; Ukraine; 9-13 September 2019. P.22-28.

32. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Kolovanova, I., Kuznetsova, T., «Noise immunity of the algebraic geometric codes». International Journal of Computing; 2019, Volume 18, Issue 4 – Research Institute for Intelligent Computer Systems – 2019. – P. 393-407.

33. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Reshetniak, O., Ivko, N., Katkova, T., Kuznetsova, T., «Generators of Pseudorandom Sequence with Multilevel Function of Correlation». 2019 IEEE International Scientific-Practical Conference Problems of Infocommunications, Science and Technology (PIC S&T), Kyiv, Ukraine, 8 – 11 October 2019 . P.517-522.

34. Smirnov, O., Ulichev, O., Meleshko, Y., Khokh, V., Goncharenko, I. «Method of Choosing Objects for Informational Influence in Social Networks during Information Campaign Based on the Analytic Hierarchy Process». CEUR Workshop Proceedings, Vol 2588, P. 215-227, 2019.

35. Smirnov, O., Krasnobayev, V., Yanko, A., Kuznetsova, T. «Methods of nulling numbers in the system of residual classes». CEUR Workshop Proceedings, Vol 2588, P. 90-106, 2019.

36. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Kovalchuk, D., Averchev, A., Pastukhov, M., Kuznetsova, K., «Formation of Pseudorandom Sequences with Special Correlation Properties», 2019 3rd International Conference on Advanced Information and Communications Technologies, AICT -2019/ Lviv, Ukraine, 2-6 July, 2019, P. 395-399.

37. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Kiian, A., Zamula, A., Rudenko, S., Hryhorenko, V., «Variance Analysis of Networks Traffic for Intrusion Detection in Smart Grids», 2019 IEEE 6th International Conference On Energy Smart Systems (2019 IEEE ESS), Kyiv, Ukraine April 17-19, 2019 P. 353-358.

38. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Kavun, S., Babenko, B., Nakisko, O., Kuznetsova, K., «Malware Correlation Monitoring in Computer Networks of Promising Smart Grids», 2019 IEEE 6th International Conference On Energy Smart Systems (2019 IEEE ESS), Kyiv, Ukraine April 17-19, 2019 P. 347-352.

39. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Kovalchuk, D., Pastukhov, M., Kuznetsova, K., Prokopovych-Tkachenko, D., «Discrete Signals with Special Correlation Properties», CEUR Workshop Proceedings Volume 2353, CEUR Workshop Proceedings 2019, Pages 618-629.

40. Smirnov, S., Bulekbaeva, G., Kikvidze, O.G., Lakhno, V., Brzhanov, R., Tabylov, A. «Computer simulation in the MathCAD package of plastic deformation of the deposited layer on the flat surface of the part». Journal of Theoretical and Applied Information Technology Volume 97, Issue 20, 2019, Pages 2467-2484. (Scopus).

41. Smirnov A.A., Kuzne tsov A.A., Danilenko D.A., Berezovsky A., «The statistical analysis of a network traffic for the intrusion detection and prevention systems», Telecommunications and Radio Engineering. – Volume 74, Issue 1. – Begel House Inc. – 2015. – P. 61-78.

42. Аль-Мудхафар Акіл Абдулхуссейн М., Смірнова Т.В., Буравченко К.О., Смірнов О.А. «Метод оцінки та підвищення користувальницького досвіду абонентів в програмно-конфігурованих мережах на основі використання машинного навчання». Сучасні інформаційні системи, 2023, том 7, № 2, С. 49-56.

43. Смірнов О.А., Смірнова Т.В., Буравченко К.О., Кравченко С.С., Горбов В.О., «Хмарна система підтримки прийняття рішень технологічного процесу відновлення поверхонь конструкцій і деталей машин». Сучасні інформаційні системи. 2021. Т. 5, № 4. С. 79-95

44. Смірнов, О.А., Усік П.С., Полігенько О.О., Одарченко Р.С., Терещенко Л.Ю. «Інформаційна технологія та програмне забезпечення для підвищення ефективності планування підсистеми базових станцій стільникового зв'язку». Проблеми телекомунікацій. № 1(26). С. 83-96. 2020.

45. Смірнов О.А., Усік П.С., Миронець І.В., Буравченко К.О., Якименко Н.М. «Метод підвищення ефективності розподіленої обробки даних у комп'ютерних системах операторів стільникового зв'язку» Вісник Черкаського державного технологічного університету. Технічні науки. №4. С. 103-110. 2020.

46. О.А.Смірнов, Т.В.Смірнова, Л.І. Поліщук, К.О. Буравченко, А.О.Макевнін, «Дослідження хмарних технологій як сервісів», Кібербезпека: освіта, наука, техніка. № 3(7). С. 43-62. 2020.

47. Смірнов, С.А., Смірнова, Т.В., Минайленко, Р.М., Доренський, О.П., Сисоєнко С.В. «Хмарна автоматизована система інтелектуальної підтримки прийняття рішень для технологічних процесів». Вісник Черкаського державного технологічного університету. Технічні науки. №4, 2020, С. 84-92.

48. Смірнов О.А., Дрєєва Г.М., Дрєєв О.М., Смірнова Т.В. «Фрактальний аналіз генератора самоподібного трафіку на основі ланцюга Маркова». Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки. № 2(33). с. 161-172, 2019.

49. Smirnov, O., Kuznetsov, A., Kuznetsova., K. Synthesis of Discrete Signals with Improved Correlation Properties. Монографія: In.: ISCI'2019: Information Security in Critical Infrastructures. Collective monograph. Edited by Ivan D. Gorbenko and Alexandr A. Kuznetsov, ASC Academic Publishing, USA, 2019, pp. 281-299. – ISBN: 978-0-9989826-8-7 (Hardback), ISBN: 978-0-9989826-9-4 (Ebook).

50. Смірнов О.А., Котелянець В.В. Стійкі до колізій стохастичні моделі функціонування безпроводових сенсорних мереж. Вісник інженерної академії України, №3, с. 145-152, 2018

Додаток А
(обов'язковий)

Технічне завдання

Зміст

1 Найменування та область застосування

Це технічне завдання розповсюджується на розробку системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

2 Підстава для розробки

Підставою для розробки служить завдання на випускну кваліфікаційну роботу за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, видане на кафедрі кібербезпеки та програмного забезпечення (нак. № 136-02 від 01.04.2024 року).

3 Мета та призначення розробки

Метою випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти є розробка програмного забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем.

4 Джерела розробки

Джерелом цієї випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти є стосовна до теми література і існуючі аналоги.

5 Технічні вимоги

5.1 Склад продукції

Складниками розробки є:

– вибір і обґрунтування методів реалізації проекту;

– розробка програмної частин системи, а також розробка взаємодії системи кібербезпеки з ОС та з користувачем;

– розробка програми, що реалізує спроектовані алгоритми роботи системи.

5.2 Показники призначення

Система повинна забезпечувати:

– системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем;

– цілісність даних у процесі роботи та при зберіганні;

– простий, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс.

5.3 Вимоги до функціональних характеристик

Розроблене програмне забезпечення не повинно мати обмежень на версію драйверів та операційної системи.

5.4 Вимоги до архітектури

Компонент, що розробляється повинен використовувати системні засоби та апаратні засоби, що на даному етапі розвитку обчислювальної техніки найбільше поширені.

5.5 Вимоги до надійності

Програмні модулі написані по всім правилам, які стосуються стандартних викликів процедур, функцій, методів і форм, визначених технічною документацією на середовище розробки.

5.6 Умови експлуатації

Робочі місця користувачів ПЗ повинні задовольняти наступним умовам експлуатації:

– температура повітря: 19-20 град. по Цельсію;

– відносна вологість повітря до 80%;

– атмосферний тиск 107 кПа.

5.7 Вимоги до складу та параметрів технічних засобів

Програмне забезпечення повинно бути реалізоване на ПЕОМ, працювати в ОС Windows 10/11 і з сумісними з цією платформою пристроями і прикладним програмним забезпеченням.

5.8 Вимоги до інформаційної і програмної сумісності

Переносність програмного забезпечення повинна бути забезпечена за рахунок його реалізації стандартного інтерфейсу взаємодії з ОС, що працюють під управлінням ОС Windows 10/11.

5.8.1 Обладнання

Комп’ютер Intel® Celeron/8 Mb/1.2 Gb/SVGA 14” 1Mb або сумісні з ним.

5.8.2 Мова програмування

Середовище RAD Studio Delphi.

5.8.3 Вхідні дані

Опис алгоритму роботи запропонованої системи.

5.8.4 Вихідні дані

Робоча програма.

6 Вимоги до програмної документації

Програмна продукція повинна бути представлена у виді опису структури даних, схем та опису алгоритму, а також текстів вихідних модулів програмного забезпечення згідно ЄСПД .

7 Перелік документів, що розробляються

- Структурна схема системи – 1 аркуш.
- Функціональна схема системи – 1 аркуш.
- Діаграма процесів – 1 аркуш.
- Блок-схема алгоритму роботи програми – 2 аркуша.
- Пояснювальна записка – 73 аркуші.

8 Етапи розробки

8.1 Збір і обробка інформації по темі випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. Постановка задачі на виконання випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (складання ТЗ).

8.2 Проведення досліджень або експериментальних робіт для уточнення основних положень випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

8.3 Розробка функціональних схем, блок схем алгоритмів роботи програмного забезпечення.

8.4 Побудова схем взаємодії даних.

8.5 Створення прототипу ПЗ.

8.6 Віднаходження ПЗ, аналіз отриманих результатів.

8.7 Оформлення пояснювальної записки і виконання робіт по графічній частині.

9 Порядок контролю та приймання

9.1 Подання випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти на попередній захист 23.05.2024 р.

9.2 Подання випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти на захист 10.06.2024 р.

Додаток Б

(обов’язковий)

Міністерство освіти і науки України

Центральноукраїнський національний технічний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

_____ Смірнова Т.В.

Програмне забезпечення системи кібербезпеки системи кібербезпеки розпізнавання образів для СКУД систем

Лістинг програми

Код документу 12

Носій: CD/DVD-диск / USB-флеш-накопичувач

Загальна кількість аркушів: 59

Літера: РП

Кропивницький – 2024 року

Файл UMain.pas - основна програма

```
unit UMain;

{---------Головний модуль програми керування--------}

interface

uses
  Windows, Messages, SysUtils, Variants, Classes, Graphics, Controls, Forms,
  Dialogs, VCap,VCapStrings ,StdCtrls,DirectShow,
ExtCtrls,ComCtrls,ComObj,Active,Speech,
  UPreview, //модуль із компонентами для захоплення відео
  UGraphConfig, //модуль інтерфейс, що реалізує, настроювання камер
  USingleFrame, //модуль перегляд, що реалізує, окремих кадрів
  UTypeConst, //модуль утримуючі загальні типи й константи
  Can_Dll, //модуль імпортує фукції з Can.dll
  UCommunication, //модуль із фукціями для повідомлення по Кан'у
  URazvertka, //модуль циклічного розгорнення
  UCamTimers, //таймери камер
  UMoving, //руху
  URazvertkaConfig, //форма настроювання розгорнення
  URoboRootServer, //робосервер
  URoboServerConfig, //форма настроювання робосервера
  USystemCoordinat, //система координат
  URisovalka, //рисовалка
  UCommunicationForm, //форма висновку інформації про маяк
  UCharAnalyz, //аналіз букв
  UQPixels, //швидкі пікселі
  UAddSample,
  URestaran,
  UDebug,
  UEmul,
  UDialog, BCPort,
  about;

const port = 'COM2';

type
  TMainForm = class(TForm)
    Button3: TButton;
    MoveForLine: TButton;
    CamsListBox: TListBox;
    Label7: TLabel;
    RefreshCamsListButton: TButton;
    CamConfigButton: TButton;
    CamsGroupBox: TGroupBox;
    DialogListBox: TListBox;
    Label1: TLabel;
    VideoModeComboBox: TComboBox;
    Label2: TLabel;
    RisovalkaButton: TButton;
    CommunicationButton: TButton;
    AnalyzFrameButton: TButton;
    RazvertkaButton: TButton;
    OnFlyDebugButton: TButton;
    Button1: TButton;
    Button2: TButton;
    TLabel: TLabel;
    AddSampleButton: TButton;
    RestaranButton: TButton;
    Button4: TButton;
    Button5: TButton;
    Button6: TButton;
    Label3: TLabel;
    Timer1: TTimer;
    Edit1: TEdit;
```

```
    Edit2: TEdit;
    Label4: TLabel;
    Button7: TButton;
    NeuroCount: TEdit;
    Button8: TButton;
    procedure FormCreate(Sender: TObject);
    procedure FormShow(Sender: TObject);
    procedure FormClose(Sender: TObject; var Action: TCloseAction);
    procedure MovingFormButtonClick(Sender: TObject);
    procedure Button3Click(Sender: TObject);
    procedure MoveForLineClick(Sender: TObject);
    procedure RefreshCamsListButtonClick(Sender: TObject);
    procedure CamConfigButtonClick(Sender: TObject);
    procedure CamsListBoxClick(Sender: TObject);
    procedure DialogListBoxDblClick(Sender: TObject);
    procedure VideoModeComboBoxChange(Sender: TObject);
    procedure CommunicationButtonClick(Sender: TObject);
    procedure RisovalkaButtonClick(Sender: TObject);
    procedure AnalyzFrameButtonClick(Sender: TObject);
    procedure RazvertkaButtonClick(Sender: TObject);
    procedure OnFlyDebugButtonClick(Sender: TObject);
    procedure Button1Click(Sender: TObject);
    procedure Button2Click(Sender: TObject);
    procedure AddSampleButtonClick(Sender: TObject);
    procedure RestaranButtonClick(Sender: TObject);
    procedure Button4Click(Sender: TObject);
    procedure Button6Click(Sender: TObject);
    procedure Button5Click(Sender: TObject);
    procedure Timer1Timer(Sender: TObject);
    procedure Button7Click(Sender: TObject);
    procedure Button8Click(Sender: TObject);

  private
    { Private declarations }
  public
    { Public declarations }
    {Для розгорнення}
    //настроїти параметри циклічного розгорнення
    procedure ConfigRazvertka(CamNum: Cardinal);
  end;



function Send:integer; //запис даних у буфер КАН'а для відправлення

type
  mass = array [1..250] of byte;
  reg_array = ^smallint;


function mbConnect(const port: string ; speed: integer;parity: integer;
stopbits: integer;flow: integer): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll' ;
function mbDisconnect(): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll';
function mbExecuteProgramFile(dev: cardinal; filename: string): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll';
function mbReadHoldingRegisters  (dev: cardinal; dest: reg_array; address:
cardinal; count: cardinal): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll';
FUNCTION mbReportDeviceID(dev: CARDINAL;  dest: mass; max_len: cardinal;
actual_len : Pointer): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll';
function mbReset( dev: cardinal): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll';
function mbSetLogDetails(log_errors: boolean;log_messages: boolean;log_data:
boolean): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll';
```

```
function mbWriteHoldingRegisters(dev: integer; from: reg_array; address:
cardinal; count: cardinal): integer;
 cdecl external 'MODBUS.dll';




var
  MainForm: TMainForm; //головна форма

  //масив настроювань камер
  GraphConfigExArr: TGraphConfigExArr;

  //об'єкт головного потоку робосервера
  RoboRootServerManageThread: TRoboRootServerManagThread;

   //прапор "рух по смузі"
  MoveForLineFlag: boolean = false;

  //камера для висновку відео
  ActiveCamIndex: Integer = -1;

  {для TextToSpeech}
  {Центральний інтерфейс,через який виробляються всі дії з мовою}
  fITTSCentral: ITTSCentral;

  {Інтерфейс для зв'язку з аудіопристроєм}
  fIAMM: IAudioMultimediaDevice;

  {Інтерфейс для перебору движків}
  aTTSEnum: ITTSEnum;

  {Покажчик на параметри движка}
  fpModeInfo: PTTSModeInfo;

  NumFound : DWord;
  ModeInfo : TTSModeInfo;

  QPixels: TQuickPixels;
  timercnt: Cardinal = 0;


   i: integer;
   dest1: mass;



{процедура виводить в ListBox
список доступних діалогів у компоненті VideoCapture}
procedure ShowAvialableDialogs(ListBox: TListBox; VideoCapture: TVideoCapture);

{ функція зберігає відео настроювання у файл зі змінних
У разі удачі повертає true, інакше false}
function SaveGraphConfig(var GraphConfigExArr: TGraphConfigExArr): boolean;

{ функція ініціалізує камери
VideoDeviceList - список всіх доступних камер
у випадку удачі функція повертає true, інакше false}
function InitCams(var GraphConfigExArr: TgraphConfigExArr;
                        VideoDeviceList: TStringList): boolean;

//процедура виводить в ComboBox доступні відео режими на компоненті VideoCapture
procedure ShowVideoModes(ComboBox: TComboBox; VideoCapture: TVideoCapture);

//процедура ініціалізує відео настроювання для камери CamName за замовчуванням
procedure DefaultInitCam(CamName: String; var GraphConfigEx: TGraphConfigEx);

//---------------------------------i
```

```
//процедура, що вимовляє текст
procedure SayText(Text: String);

function GetVideoDevicesListEm(): TStringList;

implementation

uses Math;

{$R *.dfm}

function GetVideoDevicesListEm(): TStringList;
begin
  Result := TStringList.Create;
  Result.Add('Samsung SuperShit Cam');
  Result.Add('Hitachi MegaSlow WebCam');
  Result.Add('Електроніка КХ - 1');
end;


{Допоміжні процедури, що не входять у клас форми}

//процедура, що вимовляє текст
procedure SayText(Text: String);
var
  SData: TSData;
begin
  {Цей текст буде прочитаний}
  SData.dwSize := length(Text) + 1;
  SData.pData := pChar(Text);

  fITTSCentral.TextData(CHARSET_TEXT, 0, SData, nil, IID_ITTSBufNotifySink);
end;
//---------------------------------i

{процедура виводить в ListBox
список доступних діалогів у компоненті VideoCapture}
procedure ShowAvialableDialogs(ListBox: TListBox; VideoCapture: TVideoCapture);
var
  d: TCaptureDialog; //всі можливі ідентифікатори діалогів
begin
  ListBox.Clear; //очищення ListBox
  //додавання в ListBox всіх доступних діалогів
  for d := Low(TCaptureDialog) to High(TCaptureDialog) do
  if d in VideoCapture.Dialogs then
    ListBox.Items.AddObject(DialogTitles[d],TObject(d));

end;
//---------------------------------i

{ функція зберігає відео настроювання у файл зі змінних,
у разі удачі повертає true, інакше false}
function SaveGraphConfig(var GraphConfigExArr: TGraphConfigExArr): boolean;
var
  GraphConfigFile: TextFile; //файлова змінна
  GraphConfigStr: String; //рядок з відео настроюваннями
  i: integer; //лічильник
begin
  Result := true;

  //відкриття файлу
  AssignFile(GraphConfigFile,GraphConfigFileName);
  {$ I-I-}
  Rewrite(GraphConfigFile);

  for i := 0 to High(GraphConfigExArr) do
  begin
```

```
    //одержання настроювань у строковому форматі
    GraphConfigStr := GraphConfigExArr[i].GraphConfig.SaveGraph;
    //запис у файл
    writeln(GraphConfigFile,GraphConfigStr);
    writeln(GraphConfigFile,GraphConfigExArr[i].ShowPreview);
    writeln(GraphConfigFile,GraphConfigExArr[i].CamFunc);
    writeln(GraphConfigFile,GraphConfigExArr[i].TimerDelay);
  end;

  //закриття файлу
  CloseFile(GraphConfigFile);
  {$I+}
  if IOResult <> 0 then Result := false;
end;
//---------------------------------i

{ функція ініціалізує камери
VideoDeviceList - список всіх доступних камер
у випадку удачі функція повертає true, інакше false}
function InitCams(var GraphConfigExArr: TGraphConfigExArr;
                        VideoDeviceList: TStringList): boolean;
var
  GraphConfigFile: TextFile; //файлова змінна
  CurLine: String; //рядок файлу
  i: integer; //лічильник
  CamsInitStat: array of boolean; //стан ініціалізованості камер
  TmpConfig: TGraphConfig;//тимчасове зберігання настроювань

begin
  Result := true;

  //розміри масивів
  SetLength(GraphConfigExArr,VideoDeviceList.Count);
  SetLength(CamsInitStat,VideoDeviceList.Count);

  //заповнюємо
  for i := 0 to High(CamsInitStat) do
    CamsInitStat[i] := false;

  //якщо є файл із настроюваннями відео - зчитуємо з нього рядка настроювань
  if FileExists(GraphConfigFileName) then
  begin
    //ініціалізація
    TmpConfig := TGraphConfig.Create;

    //присвоєння файлу
    AssignFile(GraphConfigFile,GraphConfigFileName);

    //проходимо за списком доступних камер і шукаємо їхнього настроювання у
файлі
    for i := 0 to VideoDeviceList.Count - 1 do
    begin
      {$ I-I-}
      Reset(GraphConfigFile);

      //поки не скінчився файл або поки не знайшли настроювання поточної камери
      while (not EOF(GraphConfigFile)) and (not CamsInitStat[i]) do
      begin
        //читаємо рядок з головними настроюваннями
        readln(GraphConfigFile,CurLine);
        TmpConfig.RestoreGraph(CurLine);

        //якщо ці настроювання для поточної камери, те привласнюємо їх їй
        if TmpConfig.VCapSource = VideoDeviceList.Strings[i] then
        begin
          GraphConfigExArr[i].GraphConfig := TGraphConfig.Create;

          GraphConfigExArr[i].GraphConfig.RestoreGraph(CurLine);
```

```
          readln(GraphConfigFile,CurLine);
          GraphConfigExArr[i].ShowPreview := StrToInt(CurLine);

          readln(GraphConfigFile,CurLine);
          GraphConfigExArr[i].CamFunc := StrToInt(CurLine);

          readln(GraphConfigFile,CurLine);
          GraphConfigExArr[i].TimerDelay := StrToInt(CurLine);

          //ця камера проиниціалазирована!
          CamsInitStat[i] := true;
        end
        else
        begin
          //перелистуємо 3-и рядка з іншими настроюваннями
          readln(GraphConfigFile);
          readln(GraphConfigFile);
          readln(GraphConfigFile);
        end;
      end;

      //закриття файлу
      CloseFile(GraphConfigFile);
      {$I+}
      if IOResult <> 0 then
      begin
        Result := false;
        Exit;
      end;
    end;
  end;
  //якщо залишилися не проініціалізовані камери, ініціалізуємо їх за
замовчуванням
  for i := 0 to High(CamsInitStat) do
  begin
    if not CamsInitStat[i] then
      DefaultInitCam(VideoDeviceList.Strings[i],GraphConfigExArr[i]);
  end;
end;
//---------------------------------

//процедура виводить в ComboBox доступні відео режими на компоненті VideoCapture
procedure ShowVideoModes(ComboBox: TComboBox; VideoCapture: TVideoCapture);
var
  i: integer; //лічильник
  CurVideoMode: TVCapMode; //поточний відео режим
begin
  ComboBox.Clear; //очищення
  CurVideoMode := VideoCapture.VCapMode; //запам'ятовуємо тек. відео режим

  //у циклі виводимо доступні й визначаємо поточний відео режими
  for i := 0 to VideoCapture.VCapModeCount - 1 do
  begin
    ComboBox.Items.Add(GetModeString(VideoCapture.VCapModes[i]));
    if IsEqualModes(CurVideoMode,VideoCapture.VCapModes[i]) then
      ComboBox.ItemIndex := i;
  end;
end;
//---------------------------------

//процедура ініціалізує відео настроювання для камери CamName за замовчуванням
procedure DefaultInitCam(CamName: String; var GraphConfigEx: TGraphConfigEx);
begin
 //створення об'єкта основних настроювань камери
 GraphConfigEx.GraphConfig := TGraphConfig.Create;

 with GraphConfigEx.GraphConfig do
  begin
    //ім'я камери
```

```
    VCapSource := CamName;

    //аудіо пристрою не використовуємо
    ACapSource := '';

    //аудіо компресори не використовуємо
    AComp := '';

    //імена файлів для запису відео
    CaptureFileName := 'Capture.avi';
    TempCaptureFileName := 'TempCapture.avi';
    PreallocFileSize := 0;

    //що хочемо одержати
    WantCapture := false;
    WantPreview := false;
    WantBitmaps := false;

    //аудіо не потрібно
    WantAudio := false;
    WantDVAudio := false;
    WantAudioPreview := false;

    //тимчасовий файл
    UseTempFile := true;
    DoPreallocFile := false;
    PreallocFileSize := 0;

    //формат пікселя
    PixelFormat := pfDevice;
    //???
    DVResolution := dvrDontWorry;

    //настроювання відео режиму
    with VCapMode do
    begin
      MediaType := MEDIATYPE_Video;
      MediaSubType := MEDIASUBTYPE_RGB24;
      Width := 640;
      Height := 480;
      BitCount := 24; //???
      FrameRate := 30.000;
      MinFrameRate := 30.000;
      MaxFrameRate := 30.000;
    end;
  end;
  GraphConfigEx.ShowPreview := 0; //потрібно чи показувати форму із зображенням
  GraphConfigEx.CamFunc := CamFuncNone; //камера не функціональна
  GraphConfigEx.TimerDelay := 65; //частота обробки 65 мс
end;
//---------------------------------

{допоміжні процедури, що входять у клас форми
 у всіх процедурах: CamNum - номер камери,
 над якою виробляється дія}

{Для розгорнення}
//настроїти параметри циклічного розгорнення
procedure TMainForm.ConfigRazvertka(CamNum: Cardinal);
begin
  //набудовуємо перше розгорнення
  URazvertkaConfig.LocalRazvertkaConfig := @RazvertkaArr[CamsListBox.ItemIndex];
  RazvertkaConfigForm.ShowModal;
  RazvertkaArr[CamsListBox.ItemIndex].SetRazvertkaConfig(LocalRazvertkaConfig^);
end;
//---------------------------------

{Оброблювачі подій}
```

```
//Подія - перед створенням форми
{{Тут відбувається ініціалізація настроювань компонентів і змінних}
procedure TMainForm.FormCreate(Sender: TObject);
var
  VideoDeviceList: TStringList; //список відео пристроїв
  Res1,Res2: HRESULT;
begin
  {для text to speech}
  {Ініціалізація аудіопристрою}
  Res1 := CoCreateInstance(CLSID_MMAudioDest, Nil,
CLSCTX_ALL,IID_IAudioMultiMediaDevice, fIAMM);
  {Створення об'єкта, що перераховується, для перебору всіх движків у системі за
допомогою інтерфейсу ITTSEnum}
  Res2 := CoCreateInstance(CLSID_TTSEnumerator, Nil,
CLSCTX_ALL,IID_ITTSEnum,aTTSEnum);

  if (Res1 = S_OK) and (Res2 = S_OK) then
  begin
    aTTSEnum.Reset;//Скидаємо на перший
    {Одержуємо другий движок}
    aTTSEnum.Next(1, ModeInfo, @NumFound);
    aTTSEnum.Next(1, ModeInfo, @NumFound);
    aTTSEnum.Select(ModeInfo.gModeID, fITTSCentral, IUnknown(fIAMM));
    {Одержуємо інші}
    {While NumFound > 0 do
     begin
       ComboBox1.Items.Add(String(ModeInfo.szModeName));
       aTTSEnum.Next(1, ModeInfo, @NumFound);
     end;}
  end;
  //ініціалізація модуля спілкування
  Communication := TCommunication.Create;
  Communication.Start;

  //створюємо об'єкт системи координат
  SystemKoordinat := TSystemKoordinat.Create;
  SystemKoordinat.Start;

  //одержуємо список доступних камер
  VideoDeviceList := GetVideoDevicesList();

  //запуск головного потоку робосервера
  if RoboRootServerActive then
    RoboRootServerManageThread := TRoboRootServerManagThread.Create(false);

  //якщо є хоча б одна камера
  if VideoDeviceList.Count > 0 then
    URoboRootServer.VideoExist := true;

  //потрібно проініціалізувати настроювання камер
  InitCams(GraphConfigExArr,VideoDeviceList);

  //заповнюємо список камер
  CamsListBox.Items.Assign(VideoDeviceList);

end;
//---------------------------------

//Подія - перед відображенням форми
//Тут активуються компоненти й настроюються керуючі елементи
//(кнопки, форми й т.д.)
procedure TMainForm.FormShow(Sender: TObject);
var
  i: integer; //лічильник
begin
  //створення масиву компонентів для роботи з камерами
  SetLength(VideoCaptureArr,Length(GraphConfigExArr));
  for i := 0 to High(VideoCaptureArr) do
  begin
```

```
    VideoCaptureArr[i] := TVideoCapture.CreateParented(PreviewWindow.Handle);
    VideoCaptureArr[i].RestoreGraph(GraphConfigExArr[i].GraphConfig);
  end;

  //завдання розміру масиву оброблювачів захоплення кадру
  SetLength(BitmapGrabEventArr,Length(GraphConfigExArr));

  //створення об'єктів оброблювачів кадрів
  for i := 0 to High(GraphConfigExArr) do
  begin
    BitmapGrabEventArr[i] := TBitmapGrabEvent.Create(i);
    VideoCaptureArr[i].OnBitmapGrabbed := BitmapGrabEventArr[i].AnalyzBitmap;
  end;

  //завдання розміру масиву таймерів камер
  SetLength(CamTimerArr,Length(GraphConfigExArr));

  //створення й запуск таймерів для потрібних камер
  for i := 0 to High(GraphConfigExArr) do
  begin
    CamTimerArr[i] := TCamTimer.Create(i);
    if GraphConfigExArr[i].GraphConfig.WantBitmaps then
    begin
      CamTimerArr[i].StartTimer(GraphConfigExArr[i].TimerDelay);
    end;
  end;

  //задаємо розмір масивам розгорнення
  SetLength(RazvertkaArr,Length(GraphConfigExArr));
  SetLength(RazvertkaConfigArr,Length(GraphConfigExArr));

  //задаємо настроювання для розгорнень
  for i := 0 to High(RazvertkaArr) do
  begin
    with RazvertkaConfigArr[i] do
    begin
      a := VideoCaptureArr[i].VCapMode.Width div 2;
      a_corr := 5;
      b := VideoCaptureArr[i].VCapMode.Height div 2;
      y_offset := 0;
      klaster_size := 5;
      porog := 50;
      step := 3;
      fi_step := 0.005;
      RazvertkaArr[i] := TRazvertka.Creat(RazvertkaConfigArr[i]);
    end;
  end;
  //кнопка для руху
  if not Communication.PortEn then
  begin
   // RisovalkaButton.Enabled := false;
  end;
end;
//---------------------------------


//Подія - перед закриттям форми
procedure TMainForm.FormClose(Sender: TObject; var Action: TCloseAction);
var
  i: integer;
begin
  //зупинка системи координат
  SystemKoordinat.Stop;
  SystemKoordinat.Destroy;


  //зупинка каналу
  Communication.Destroy;
```

```
  //зупинка робосервера
    if RoboRootServerActive then
    RoboRootServerManageThread.Terminate;



  //зупинка таймерів камер
  for i := 0 to High(CamTimerArr) do
  begin
    if CamTimerArr[i] <> nil then
      CamTimerArr[i].Destroy;
  end;
  SetLength(CamTimerArr,0);

  //знищення оброблювачів події захоплення кадру з камер
  for i := 0 to High(BitmapGrabEventArr) do
  begin
    if BitmapGrabEventArr[i] <> nil then
      BitmapGrabEventArr[i].Destroy;
  end;
  SetLength(BitmapGrabEventArr,0);

  //зупинка й знищення об'єктів для захоплення відео
  for i := 0 to High(VideoCaptureArr) do
  begin
    if VideoCaptureArr[i].Capturing then
      VideoCaptureArr[i].StopCapture;
    if VideoCaptureArr[i].Previewing then
      VideoCaptureArr[i].StopPreview;
    VideoCaptureArr[i].Destroy;
  end;
  SetLength(VideoCaptureArr,0);

  //знищення розгорнень і їхніх настроювань
  for i := 0 to High(RazvertkaArr) do
  begin
    RazvertkaArr[i].Destroy;
  end;
  SetLength(RazvertkaArr,0);
  SetLength(RazvertkaConfigArr,0);
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання на "Рухи"
procedure TMainForm.MovingFormButtonClick(Sender: TObject);
begin
  MovingForm.ShowModal;
end;
//-----------------------------------

//Подія - Натискання "Сервер"
procedure TMainForm.Button3Click(Sender: TObject);
begin
  RoboServerConfigForm.ShowModal;
end;
//-----------------------------------

//Подія - Натискання на "Рух по смузі"
procedure TMainForm.MoveForLineClick(Sender: TObject);
begin
  ForwSpeed := 30;
  MoveForLineFlag := not MoveForlineFlag;
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання на "Обновити" (список камер)
procedure TMainForm.RefreshCamsListButtonClick(Sender: TObject);
var
```

```
  VideoDeviceList: TStringList; //список камер
  i: integer; //лічильник
begin
  //одержуємо список камер
  VideoDeviceList := GetVideoDevicesList(true);

  //ініціалізуємо камери заново
  InitCams(GraphConfigExArr,VideoDeviceList);

  //знищення об'єктів для вже неіснуючих камер
  for i := VideoDeviceList.Count to High(VideoCaptureArr) do
  begin
    CamTimerArr[i].StopTimer;
    CamTimerArr[i].Destroy;
    BitmapGrabEventArr[i].Destroy;
  end;

  //установлюємо нові розміри масивів
  SetLength(VideoCaptureArr,VideoDeviceList.Count);
  SetLength(BitmapGrabEventArr,VideoDeviceList.Count);
  SetLength(CamTimerArr,VideoDeviceList.Count);
  //у циклі створюємо потрібні об'єкти
  for i := 0 to High(VideoCaptureArr) do
  begin
    //об'єкти для захоплення відео
    if VideoCaptureArr[i] = nil then
    begin
      VideoCaptureArr[i] := TVideoCapture.CreateParented(PreviewWindow.Handle);
      VideoCaptureArr[i].RestoreGraph(GraphConfigExArr[i].GraphConfig);
    end;
    //події захоплення кадру
    if BitmapGrabEventArr[i] = nil then
    begin
      BitmapGrabEventArr[i] := TBitmapGrabEvent.Create(i);
      VideoCaptureArr[i].OnBitmapGrabbed := BitmapGrabEventArr[i].AnalyzBitmap;
    end;
    //таймери для захоплення кадрів
    if (CamTimerArr[i] = nil) then
    begin
      CamTimerArr[i] := TCamTimer.Create(i);
      if GraphConfigExArr[i].GraphConfig.WantBitmaps then
        CamTimerArr[i].StartTimer(GraphConfigExArr[i].TimerDelay);
    end;
  end;

  //заповнюємо список на формі
  CamsListBox.Clear;
  for i := 0 to VideoDeviceList.Count - 1 do
    CamsListBox.Items.Add(VideoDeviceList.Strings[i]);
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання на "Настроювання" (обраної камери)
procedure TMainForm.CamConfigButtonClick(Sender: TObject);
begin
  if CamsListBox.ItemIndex >= 0 then
  begin
    //передаємо індекс настроювань обраної камери в модуль настроювання камери
    UGraphConfig.GraphConfigExIndex := CamsListBox.ItemIndex;
    //виводимо форму настроювань камери в модальному режимі
    if UGraphConfig.GraphConfigForm.ShowModal = mrOK then
    begin
      //зберігаємо й відновлюємо настроювання камери
      SaveGraphConfig(GraphConfigExArr);

VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex].RestoreGraph(GraphConfigExArr[CamsListBox
.ItemIndex].GraphConfig);

      //запускаємо або перезапускаємо або зупиняємо таймери якщо потрібно
```

```
      if GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].GraphConfig.WantBitmaps then
      begin
        if CamTimerArr[CamsListBox.ItemIndex].Active then
          CamTimerArr[CamsListBox.ItemIndex].StopTimer;

CamTimerArr[CamsListBox.ItemIndex].StartTimer(GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemI
ndex].TimerDelay);
      end
      else
      begin
        if CamTimerArr[CamsListBox.ItemIndex].Active then
          CamTimerArr[CamsListBox.ItemIndex].StopTimer;
      end;

      //якщо потрібно показувати зображення на екрані
      if GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].ShowPreview = 1 then
      begin
        ActiveCamIndex := CamsListBox.ItemIndex;
        PreviewWindow.ShowEx;
      end
      else
      begin
        PreviewWindow.Hide;
        ActiveCamIndex := -1;
      end;
      //обновляємо діалоги й відео режими

ShowAvialableDialogs(DialogListBox,VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex]);
      ShowVideoModes(VideoModeComboBox, VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex]);

      //кнопки
      if GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].GraphConfig.WantBitmaps then
      begin
        AnalyzFrameButton.Enabled := true;
        OnFlyDebugButton.Enabled := true;
      end
      else
      begin
        AnalyzFrameButton.Enabled := false;
        OnFlyDebugButton.Enabled := false;
      end;
    end;
  end
  else
    ShowMessage('Не обрана камера!');
end;
//-----------------------------------

//подія - натискання на Списку камер
procedure TMainForm.CamsListBoxClick(Sender: TObject);
begin
  //виводимо картинку якщо потрібно
  if GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].ShowPreview = 1 then
  begin
    ActiveCamIndex := CamsListBox.ItemIndex;
    PreviewWindow.ShowEx;
  end
  else
  begin
    PreviewWindow.Hide;
    ActiveCamIndex := -1;
  end;
  //виводимо діалоги й відео режими для обраної камери
  ShowAvialableDialogs(DialogListBox,VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex]);
  ShowVideoModes(VideoModeComboBox, VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex]);

  //ім'я камери
  PreviewWindow.Caption :=
GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].GraphConfig.VCapSource;
```

```
  //кнопки
  if GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].GraphConfig.WantBitmaps then
  begin
    AnalyzFrameButton.Enabled := true;
    OnFlyDebugButton.Enabled := true;
  end
  else
  begin
    AnalyzFrameButton.Enabled := false;
    OnFlyDebugButton.Enabled := false;
  end;
end;
//-----------------------------------

//подія - подвійний натискання на списку діалогів камери
procedure TMainForm.DialogListBoxDblClick(Sender: TObject);
var
  i: integer; //лічильник
begin
  //шукаємо виділений рядок, щоб викликати діалог, ім'я якого в ній написано
  for i := 0 to DialogListBox.Count - 1 do
    if DialogListBox.Selected[i] then
    begin
      MainForm.Enabled := false;

UPreview.VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex].ShowDialog(TCaptureDialog(Dialog
ListBox.Items.Objects[i]));
      MainForm.Enabled := true;
    end;
  //зберігаємо новий відео режим
  GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].GraphConfig.VCapMode :=
VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex].VCapMode;
  SaveGraphConfig(GraphConfigExArr);
  //виводимо сталий режим у списку відео режимів

ShowVideoModes(VideoModeComboBox,UPreview.VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex]
);
end;
//-----------------------------------

//Подія - зміна в списку відео режимів
procedure TMainForm.VideoModeComboBoxChange(Sender: TObject);
begin
  //Установлюємо новий відео режим

VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex].SetVCapMode(VideoModeComboBox.ItemIndex);
  //змінюємо настроювання
  GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].GraphConfig.VCapMode :=
    VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex].VCapMode;
  //зберігаємо настроювання
  SaveGraphConfig(GraphConfigExArr);
  //якщо потрібно, те возобнавляем висновок на екран
  if GraphConfigExArr[CamsListBox.ItemIndex].ShowPreview = 1 then
    VideoCaptureArr[CamsListBox.ItemIndex].StartPreview;
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання на "Маяки"
procedure TMainForm.CommunicationButtonClick(Sender: TObject);
begin
  CommunicationForm.Show;
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання на "Рисовалка"
procedure TMainForm.RisovalkaButtonClick(Sender: TObject);
begin
 OKRightDlg.Visible:=true;
```

```
// MainForm.Hide;
//  URisovalka.RisovalkaForm.Visible := true;
end;
//------------------+-----------------i

//Подія - Натискання на "Аналіз Кадру"
procedure TMainForm.AnalyzFrameButtonClick(Sender: TObject);
begin
  if CamsListBox.ItemIndex >= 0 then
  begin
    BitmapGrabEventArr[CamsListBox.ItemIndex].AnalyzFrame := true;
    FrameForm.ShowModal;
  end
  else
    ShowMessage('Не обрана камера!');
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання на "Розгорнення"
procedure TMainForm.RazvertkaButtonClick(Sender: TObject);
begin
  //виводимо форму настроювань розгорнення
  if CamsListBox.ItemIndex >= 0 then
  begin
    URazvertkaConfig.LocalRazvertkaConfig :=
@RazvertkaConfigArr[CamsListBox.ItemIndex];
    RazvertkaConfigForm.ShowModal;

RazvertkaArr[CamsListBox.ItemIndex].SetRazvertkaConfig(URazvertkaConfig.LocalRaz
vertkaConfig^);
  end
  else
    ShowMessage('Не обрана камера!');
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання на "дебаг на льоту"
procedure TMainForm.OnFlyDebugButtonClick(Sender: TObject);
begin
  //якщо обрано камеру
  if CamsListBox.ItemIndex >= 0 then
  begin
    //установлюємо прапорець для дебага на льоту й виводимо форму
    BitmapGrabEventArr[CamsListBox.ItemIndex].OnFlyDebug := true;
    FrameForm.ShowModal;
  end
  else
    ShowMessage('Не обрана камера!');
end;
//-----------------------------------


procedure TMainForm.Button1Click(Sender: TObject);
begin
  Communication.stopsignal := 1;
end;

procedure TMainForm.Button2Click(Sender: TObject);
begin
  Communication.stopsignal := 0;
end;
//-----------------------------------

//Подія - натискання "Семпли"
procedure TMainForm.AddSampleButtonClick(Sender: TObject);
begin
  if CamsListBox.ItemIndex >= 0 then
  begin
    BitmapGrabEventArr[CamsListBox.ItemIndex].NeedAddSample := true;
```

```
  end
  else
    UAddSample.AddSampleForm.ShowModal;
end;

procedure TMainForm.RestaranButtonClick(Sender: TObject);
begin
  Restaran := TRestaran.Create;
  Restaran.Start(1);
end;

procedure TMainForm.Button4Click(Sender: TObject);
begin
  UDebug.DebugForm.Show;
end;

procedure TMainForm.Button6Click(Sender: TObject);
begin
 //mbDisconnect();
 //MainForm.Label3.Caption:='Порт закритий';
end;



function Send:integer;
begin
   result:=mbWriteHoldingRegisters(1,@(Communication.RecvBuff),0,3);
 // mbWriteHoldingRegisters(1,@SendBuff,0,4);
 //result:=SENDMSG(SendMsNb, CANSendBuff)
end;


procedure TMainForm.Button5Click(Sender: TObject);
var
  len_written: integer;
  speeds: array [0..1] of smallint;
begin
  //mbSetLogDetails(true,true,true);
  mbSetLogDetails(false,false,false);
  i:=mbConnect(port,115200,1,0,3);

  if i=0 then
  begin
   MainForm.Label3.Caption:='не вдалося відкрити порт';
  end
  else
  begin
   MainForm.Label3.Caption:='порт відкритий';


   mbReset(1);
   sleep(10);

   mbExecuteProgramFile(1,'image.raw');

   sleep(10);
   mbReportDeviceID(1,dest1,250,(@len_written));

   Communication.PortEn:=true;
  end;



   MainForm.Timer1.Enabled:=true;

   //Speeds[0]:=100;
   //Speeds[1]:=-100;
```

```
  // Communication.RecvBuff.w1:=100;
  // Communication.RecvBuff.w2:=-100;
  // Communication.RecvBuff.w3:=0;

   // Send;
  // mbWriteHoldingRegisters(1,@(Communication.RecvBuff),0,3);
end;




procedure TMainForm.Timer1Timer(Sender: TObject);
begin
//ghgf
end;

procedure TMainForm.Button7Click(Sender: TObject);
var i1,count,tmp,i:integer;
n_debug:textfile;
begin

    assignfile(n_debug,neuro_debug_file_name);
    append(n_debug);

    count:=0;
    tmp:=AddSampleForm.NeuralNetBP1.LayerCount-1;
    NeuroCount.Text:='';

    //    for i1:=0 to length(xInputVector) do
    //    write(n_debug,inttostr(round(xInputVector[i1])));
    //    writeln(n_debug,'');

    addsampleform.NeuralNetBP1.Compute(xInputVector);


    //addsampleform.NeuralNetBP1.
    for i := 0 to length(xOutputVector)-1 do
    begin

xOutputVector[i]:=AddSampleForm.NeuralNetBP1.LayersBP[tmp].Neurons[i].Output;
    NeuroCount.Text:=NeuroCount.Text+'-'+floattostr(xOutputVector[i]);
    end;
    //if AddSampleForm.Layers[1].Neurons[i].Output = 1 then
      //Count:=count+1;

  // Нейрона мережа Хопфілда
    {addsampleform.NeuralNetHopf1.Calc;

  for i := 0 to IconSize* IconSize-1 do
    if AddSampleForm.NeuralNetHopf1.Layers[1].Neurons[i].Output = 1 then
      Count:=count+1;

  NeuroCount.Text:=inttostr(count);
 }
    closefile(n_debug)
end;

procedure TMainForm.Button8Click(Sender: TObject);
begin
Form5.Show;
end;

end.
```

Файл UPreview.pas – модуль роботи з камерами

```
unit UPreview;

interface

uses
  Windows, Messages, SysUtils, Variants, Classes, Graphics, Controls, Forms,
  Dialogs, VCap,USingleFrame,UTypeConst,URazvertka, UCamFunc,URoboRootServer,
  ExtCtrls,UMoving,UCharAnalyz,UQPixels,UAddSample;

type
  //захоплений кадр
  TCapturedBitmap = Vcap.TCapturedBitmap;

  TBitmap = Graphics.TBitmap;

  //клас який описує подію захоплення кадру з камери
  TBitmapGrabEvent = class
    private
      EventIndex: Integer; //індекс події (номер камери)
    public
      AnalyzFrame: boolean; //аналіз кадру
      OnFlyDebug: boolean; //дебаг на льоту
      NeedAddSample: boolean; //потрібно додати семпл
      constructor Create(Index: Cardinal); //конструктор
      destructor Destroy; override; //деструктор
      //аналіз захопленого кадру
      procedure AnalyzBitmap(Bitmap: TCapturedBitmap);
  end;

  //тип масиву оброблювачів захоплення кадру з камери
  TBitmapGrabEventArr = array of TBitmapGrabEvent;


  TPreviewWindow = class(TForm)
    Video: TImage;
    procedure VideoCaptureDeviceLost(Sender: TObject);
  private
    { Private declarations }
  public
    { Public declarations }
    procedure ShowEx;
  end;

var
  PreviewWindow: TPreviewWindow; //форма для висновку зображення з камери
  VideoCaptureArr: TVideoCaptureArr; //масив компонентів для захоплення відео
  BitmapGrabEventArr: TBitmapGrabEventArr;  //масив оброблювачів захоплення
кадру з камери
  QP: TQuickPixels;

  UgliPolosi: TUgliRazrivov; //кути можливих напрямків руху
  Flag: boolean = false;

  implementation

uses
  UMain,UCamTimers,Urestaran;

var
  F: TextFile;
//  BitmapArr: TByteArr;

{$R *.dfm}

//конструктор
```

```
constructor TBitmapGrabEvent.Create(Index: Cardinal);
begin
  inherited Create;
  //індекс оброблювача
  EventIndex := Index;
  //аналіз кадру
  AnalyzFrame := false;
  //дебаг на льоту
  OnFlyDebug := false;
end;
//---------------------------------

//деструктор
destructor TBitmapGrabEvent.Destroy;
begin
  inherited Destroy;
end;
//---------------------------------

//аналіз захопленого бітмапа
procedure TBitmapGrabEvent.AnalyzBitmap(Bitmap: TCapturedBitmap);
var
  RazvertkaTlumitsya: TRazvertka;
  RazvertkaTlumitsyaConfig: TRazvertkaConfig;
  razriv_cnt,razriv_cnt_tlumitsya: integer; // кількість розривів
  UgliRazrivov,UgliRazrivovTlumitsya: TUgliRazrivov; //кути розривів
//  BitmapArr: TByteArr;
  y: Cardinal;
begin
  //якщо потрібно давати відео робосерверу
  if URoboRootServer.VideoInUse and (ActiveCamNum = EventIndex) then
  begin
    if not KadrSending then
    begin
      KadrFormating := true;
      Kadr.Assign(Bitmap);
      //KadrSizeWH := Bitmap.Width;
      KadrFormating := false;
    end;
  end;

  //аналіз одного кадру з виводом інформації про кластери
  if AnalyzFrame and not OnFlyDebug then
  begin
    USingleFrame.FrameForm.DebugFrame(Bitmap,true);
    AnalyzFrame := false;
  end;

  //аналіз потоку кадрів без висновку інформації про кластери
  if OnFlyDebug and not AnalyzFrame then
  begin
    USingleFrame.FrameForm.DebugFrame(Bitmap);
  end;

  //якщо потрібно взяти семпл
  if NeedAddSample then
  begin
    UAddSample.AddSampleForm.SampleImage.Picture.Assign(Bitmap);
    NeedAddSample := false;
    with AddSampleForm do
    begin
      SampleImage.Width := Bitmap.Width;
      SampleImage.Height := Bitmap.Height;
      {
      RadioTSample.Top := SampleImage.Height;
      RadioNotTSample.Top := SampleImage.Height;
      AddSampleButton.Top := SampleImage.Height + RadioTSample.Height;
      BrowseButton.Top := SampleImage.Height + RadioTSample.Height;
      }
```

```
      //height:=GroupBox1.Height+SampleImage.Height;
      //ObjectImage.Left:=SampleImage.Width;
      ObjectImage.Left:=0;
      GroupBox1.top:=SampleImage.Height;  //AddSampleForm.height
      //AddSampleForm.ClientWidth := SampleImage.Width+;
      if not(visible) then ShowModal;
    end;
  end;

  //якщо обрано камеру подія якого відбулося
  if (EventIndex = ActiveCamIndex) then
  begin
    PreviewWindow.ClientWidth := Bitmap.Width;
    PreviewWindow.ClientHeight := Bitmap.Height;
    PreviewWindow.Video.Picture.Bitmap.Assign(Bitmap);

   // UMain.MainForm.TLabel.Caption := 'немає!';
  end;

  //рух по полігону, обробляємо обрану камеру
  if GraphConfigExArr[EventIndex].CamFunc = CamFuncPolygonForw then
  begin
    //розгорнення
    razriv_cnt := RazvertkaArr[EventIndex].Klaster_Analiz(UgliRazrivov,Bitmap);
    //смуга
    Polosa(razriv_cnt,UgliRazrivov,UgliPolosi);
    //може бути T
    //if razriv_cnt = 2 then


    if recognition_run then
    begin
      QP.Attach(Bitmap);

      SetLength(BitmapArr,QP.Height);
      for y := 0 to High(BitmapArr) do
        SetLength(BitmapArr[y],QP.Width);
      ConvertBitmapToMonoChrome(QP,BitmapArr);
      //segment(BitmapArr);

      //TSampleRule(BitmapArr);

        RobotRecognition.BitmapReady:=true;
    end;
  end;

  //тлумиться
  if Restaran <> nil then
  if Restaran.tlumitsya = 1 then
  begin
    with RazvertkaTlumitsyaConfig do
    begin
      a := RazvertkaConfigArr[EventIndex].a;
      a_corr := RazvertkaConfigArr[EventIndex].a_corr;
      b := 10;
      y_offset := RazvertkaConfigArr[EventIndex].y_offset;
      klaster_size := RazvertkaConfigArr[EventIndex].klaster_size;
      porog := RazvertkaConfigArr[EventIndex].porog;
      step := RazvertkaConfigArr[EventIndex].step;
      fi_step := RazvertkaConfigArr[EventIndex].fi_step;
    end;

    RazvertkaTlumitsya := TRazvertka.Creat(RazvertkaTlumitsyaConfig);
    razriv_cnt_tlumitsya :=
RazvertkaTlumitsya.Klaster_Analiz(UgliRazrivovTlumitsya,Bitmap);

    if razriv_cnt_tlumitsya = 2 then
      Restaran.ugol_tlumitsya := (UgliRazrivov[0] + UgliRazrivov[1]) / 2;
```

```
    RazvertkaTlumitsya.Destroy;
  end;

  //простий рух по смузі
  if MoveForLineFlag then
  begin
    razriv_cnt := RazvertkaArr[EventIndex].Klaster_Analiz(UgliRazrivov,Bitmap);
    Polosa(razriv_cnt,UgliRazrivov,UgliPolosi);
    MoveForLine(UgliPolosi);
  end;
end;
//-----------------------------------

//Показати форму
procedure TPreviewWindow.ShowEx;
begin
  if GraphConfigExArr[ActiveCamIndex].GraphConfig.VCapMode.Width <= 640 then
    PreviewWindow.ClientWidth :=
GraphConfigExArr[ActiveCamIndex].GraphConfig.VCapMode.Width
  else
    PreviewWindow.ClientWidth := 640;
  if GraphConfigExArr[ActiveCamIndex].GraphConfig.VCapMode.Height <= 480 then
    PreviewWindow.ClientHeight :=
GraphConfigExArr[ActiveCamIndex].GraphConfig.VCapMode.Height
  else
    PreviewWindow.ClientHeight := 480;

  Left := Screen.Width - Width;
  Top := 0;

  Show;
end;
//-----------------------------------

//Подія - зв'язок з камерою загублена
procedure TPreviewWindow.VideoCaptureDeviceLost(Sender: TObject);
begin
  ShowMessage('Зв'язок з відео пристроєм загублена!');
end;

initialization
  //QP2 := TQuickPixels.Create;
  QP := TQuickPixels.Create;
  AssignFile(F,'Preview.txt');
  Rewrite(F);

finalization
  QP.Destroy;
  CloseFile(F);

end.
```

Файл UCamTimers.pas – модуль встановлення таймерів камер

```
unit UCamTimers;

interface

uses
  Windows,URazvertka, UPreview, UTypeConst, SysUtils;

type
   //тип процедури спрацьовування таймера як метод класу
   //TTimeProc = procedure(uID, uMsg: UINT; dwUser, dw1, dw2: DWORD) of object;

  //клас таймера камери
  TCamTimer = class
    private
      uidtimer: UINT; //ідентифікатор таймера
      TimerDelay: Cardinal; //період спрацьовування таймеа (мс)
      TimerIndex: Cardinal; //індекс таймера
    public
      Active: boolean; // чиактивний таймер
      Constructor Create(Index: Cardinal);
      Destructor Destroy(); override;
      procedure StartTimer(Delay: Cardinal);
      procedure StopTimer();
  end;

  //масив таймерів камер
  TCamTimerArr = array of TCamTimer;

var
  CamTimerArr: TCamTimerArr;//масив таймерів камер

//оброблювач таймерів
procedure TimeProc(uID, uMsg: UINT; dwUser, dw1, dw2: DWORD); stdcall;

implementation

Constructor TCamTimer.Create(Index: Cardinal);
begin
  inherited Create;
  TimerIndex := Index;
  Active := false;
end;
Destructor TCamTimer.Destroy();
begin
  StopTimer();
  inherited Destroy();
end;
procedure TCamTimer.StartTimer(Delay: Cardinal);
begin
  TimerDelay := Delay;
  uidtimer := timeSetEvent(TimerDelay,1,@TimeProc,TimerIndex,1);
  Active := true;
end;
procedure TCamTimer.StopTimer();
begin
  timeKillEvent(uidtimer);
  Active := false;
end;
//оброблювач таймерів камер
procedure TimeProc(uID, uMsg: UINT; dwUser, dw1, dw2: DWORD); stdcall;
begin
  VideoCaptureArr[dwuser].CaptureFrame;
end;

end.
```

Файл UGraphConfig.pas – модуль налаштування камер

```
unit UGraphConfig;

{Модуль настроювання камери}

interface

uses
  Windows, Messages, SysUtils, Variants, Classes, Graphics, Controls, Forms,
  Dialogs, StdCtrls, VCap, Buttons, ExtCtrls, ComCtrls, UTypeConst;


const
  MMInit_WrongDeviceNum = -1; //неправильний номер пристрою
  MMInit_WrongCompNum = -1; //неправильний номер компресора


type
  TGraphConfigForm = class(TForm)
    Label3: TLabel;
    VideoCompBox: TListBox;
    OKBitBtn: TBitBtn;
    GraphConfigGroupBox: TGroupBox;
    WantPreviewCheckBox: TCheckBox;
    PixelFormatComboBox: TComboBox;
    Label4: TLabel;
    CaptureFileNameEdit: TLabeledEdit;
    WantCaptureCheckBox: TCheckBox;
    CamFuncComboBox: TComboBox;
    Label1: TLabel;
    WantBitmapsCheckBox: TCheckBox;
    TimerDelayEdit: TLabeledEdit;
    procedure OKBitBtnClick(Sender: TObject);
    procedure FormShow(Sender: TObject);
    procedure WantBitmapsCheckBoxClick(Sender: TObject);
  private
    { Private declarations }
  public
    { Public declarations }
  end;

var
  GraphConfigForm: TGraphConfigForm; //форма

  //індекс елемента масиву настроювань
  GraphConfigExIndex: Cardinal;

implementation

uses
  UMain;

{$R *.dfm}

//---------------------------------i

{при натисканні кнопки ОК відбувається зчитування настроювань,
заданих користувачем, і присвоєння їх  переданої змінної}
procedure TGraphConfigForm.OKBitBtnClick(Sender: TObject);
var
  i: integer; //лічильник
  SelVCompNum: integer; //номер обраного відео компресора
begin
  //заповнюємо змінну стану камери
  with GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig do
  begin
```

```
    //заповнюємо поле "відео компресор" ім'ям обраного відео компресора
    SelVCompNum := MMInit_WrongCompNum;
    for i := 0 to VideoCompBox.Count - 1 do
      if VideoCompBox.Selected[i] then
        SelVCompNum := i;

    //якщо не один компресор не обраний
    if SelVCompNum = MMInit_WrongCompNum then
      VComp := ''
    else
      VComp := VideoCompBox.Items[SelVCompNum];

    //потрібно записувати відео?
    if WantCaptureCheckBox.Checked then
      WantCapture := true
    else
      WantCapture := false;

    //за замовчуванням не потрібно зображення
    WantPreview := false;
    WantBitmaps := false;

    //потрібно показувати зображення
    if WantPreviewCheckBox.Checked then
    begin
      GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].ShowPreview := 1;
      WantPreview := true;
    end
    else
    begin
      GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].ShowPreview := 0;
    end;

    //потрібні кадри
    if WantBitmapsCheckBox.Checked then
    begin
     if WantPreview = false then
       WantPreview := true;
     WantBitmaps := true;
    end
    else
      WantBitmaps := false;

    //ім'я файлу в який записується відео
    CaptureFileName := CaptureFileNameEdit.Text;

    // функція камери
    GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].CamFunc := CamFuncComboBox.ItemIndex;

    //частота таймера
    GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].TimerDelay :=
StrToInt(TimerDelayEdit.Text);
  end;

  //вибираємо формат подання пікселя
  with PixelFormatComboBox do
  begin
    if Text = 'Визначається пристроєм' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pfDevice
    else if Text = '1 біт' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pf1bit
    else if Text = '4 біт' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pf4bit
    else if Text = '8 біт' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pf8bit
    else if Text = '15 біт' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pf15bit
    else if Text = '16 біт' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pf16bit
```

```
    else if Text = '24 біт' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pf24bit
    else if Text = '32 біт' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pf32bit
    else if Text = 'Налаштовуваний' then
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat := pfCustom
    else GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat :=
pfDevice;
  end;
end;
//--------------------------------i

{Подія - перед появою форми
виводимо списки доступних
компресорів для стиску відео й відновлюємо галочки у відповідності
с переданими відео настроюваннями}
procedure TGraphConfigForm.FormShow(Sender: TObject);
var
  i: integer; //лічильник
  VideoCompList: TStringList; //аркуш доступних відео компресорів
begin
  Caption := 'Настроювання відео для ' +
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.VCapSource;

  //одержуємо список відео кодеків
  VideoCompList := GetVideoCompressorsList(true);

  //виводимо в компоненти отриману інформацію
  VideoCompBox.Items.Assign(VideoCompList);

  //жодна рядок не виділений
  VideoCompBox.ItemIndex := -1;

  //відновлюємо номер відео компресора
  for i := 0 to VideoCompBox.Count - 1 do
  begin
    if VideoCompBox.Items[i] =
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.VComp then
      VideoCompBox.ItemIndex := i;
  end;

  //відновлюємо галочки "Потрібно зображення"
  if GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].ShowPreview = 1 then
    WantPreviewCheckBox.Checked := true;
  if GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].ShowPreview = 0 then
    WantPreviewCheckBox.Checked := false;

  //відновлюємо галочку "Потрібно записувати відео"
  if GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.WantCapture then
    WantCaptureCheckBox.Checked := true
  else
    WantCaptureCheckBox.Checked := false;

  //відновлюємо поле "потрібні кадри"
  if GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.WantBitmaps then
    WantBitmapsCheckBox.Checked := true
  else
    WantBitmapsCheckBox.Checked := false;

  //відновлюємо формат пікселя
  case GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.PixelFormat of
    pfDevice : PixelFormatComboBox.Text := 'Визначається пристроєм';
    pf1bit : PixelFormatComboBox.Text := '1 біт';
    pf4bit : PixelFormatComboBox.Text := '4 біт';
    pf8bit : PixelFormatComboBox.Text := '8 біт';
    pf15bit : PixelFormatComboBox.Text := '15 біт';
    pf16bit : PixelFormatComboBox.Text := '16 біт';
    pf24bit : PixelFormatComboBox.Text := '24 біт';
    pf32bit : PixelFormatComboBox.Text := '32 біт';
```

```
    pfCustom : PixelFormatComboBox.Text := 'Налаштовуваний';
  end;

  //відновлюємо ім'я файлу для запису відео  CaptureFileNameEdit.Text :=
GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].GraphConfig.CaptureFileName;


  // фукції камери
  CamFuncComboBox.ItemIndex := GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].CamFunc;

  //частота таймера
  TimerDelayEdit.Text :=
IntToStr(GraphConfigExArr[GraphConfigExIndex].TimerDelay);

end;

//подія - натискання на "потрібні кадри"
procedure TGraphConfigForm.WantBitmapsCheckBoxClick(Sender: TObject);
begin
  if WantBitmapsCheckBox.Checked then
  begin
    WantPreviewCheckBox.Enabled := true;
  end
  else
  begin
    WantPreviewCheckBox.Checked := false;
    WantPreviewCheckBox.Enabled := false;
  end;
end;

end.
```

Файл UCharAnalyz.pas - модуль розпізнавання образів з телекамери за допомогою нейроної мережі

```
unit UCharAnalyz;
// один з модулів розпізнавання образів, містить:
// -повну функція сегментації й допоміжні процедури
// -підготовку й запуск розпізнавання нейромережею
// -процентне розпізнавання й супутні функції


interface

uses Graphics,SysUtils,Math,UTypeConst,Windows,UQPixels,NeuralBaseComp,Classes,
NeuralBaseTypes;

const
  Icon = 0;
  IconNot = 1;
  min_size=10;

type

  TByteArr = array of array of integer;

  TRobotRecognition = class(TThread) //Потік розпізнання
    private


    public
      //BitmapArr: TByteArr;
      BitmapReady:boolean;
      RecType:integer; // вибір параметрів розпізнання
      procedure Execute(); override; //запуск потоку
  end;


  TBitmap = Graphics.TBitmap;


  //масив байт Nx
  //TByteArr = array of array of byte;


  //семпл
  TIcon = record
    Icon: TByteArr;
    IconName:string;
    IconType: Cardinal;

  end;


type
    //Tlables =array of byte;
    Tlables =array of integer;
    Tlables_cnt=array of word;
    // інформація про сегменти образів
    Tsegments = record
    x:integer; // геометричне положення сегмента
    y:integer;
    top:integer;
    buttom:integer;
    left:integer;
    right:integer;
    segment_type:integer; // тип об'єкта - присвоюється підпрограмою розпізнання
    size:integer;// площа об'єкта (для фільтра)
    end;
```

```
    //масив іконок
    TIconArr = array of TIcon;
    TsegmentArr=array of Tsegments;
var
  BitmapArr: TByteArr;
  RobotRecognition:TRobotRecognition;
  leter_types:array [0..6] of char;
  sort_segments:Tsegments;
  segments:TsegmentArr;
  IconArr: TIconArr; //масив семплів
  //параметри перетворення в семпл
  IconSize: Cardinal = 16;
  IConSize: Cardinal = 16;
  MinBPixelsPercent: Cardinal = 80;
  IconTypes:Cardinal = 0;
  F: TextFile;
  left,right,top,buttom:integer;
  neuro_answer:integer;
  lowerest:integer;

procedure segment(BitmapArr: TByteArr);

procedure reader(letters_count:integer);

procedure ConvertBitmapToMonoChrome(var QPSource: TQuickPixels; var BitmapArr:
TByteArr);

//процедура перетворить масив BitmapArr Nx байт (монохромний бітмап) у масив
//IconAtrr[0..IconSize - 1][0..IConSize - 1], розбиваючи на осередки масив
//BitmapArr, MinBPixelsPercent - мінімальне відсоток чорних пікселів в осередку,
//достатніх, щоб зробити чорним елемент меншого масиву IConArr
procedure BitmapToIcon(var BitmapArr: TByteArr; var Icon: TByteArr;
                       IconSize:Cardinal; IconSize: Cardinal;
                       MinBPixelsPercent: Cardinal);

// функція порівнює два масиви байт Nx і видає відсоток співпавших байт
function CompareIcons(Arr1: TByteArr; Arr2: TByteArr): Cardinal;

//додати семпл зазначеного типу
procedure AddSample(var BitmapArr: TByteArr; IconType: Cardinal);

//семпл букви Т рулить
function TSampleRule(var BitmapArr: TByteArr): boolean;

implementation

uses
  UMain,UAddSample,upreview;



// головна функція нитки розпізнавання образів:
// розпізнає весь екран цілком, як один образ
// або б'є по сегментах, і розпізнає кожний окремо

// Вона сама просить зробити їй масив бітмепа на наступній події захоплення
// зображення камерою, як тільки обробить  попередні дані
// тут же вважається й FPS
procedure TRobotRecognition.execute();
begin
  FreeOnTerminate := true;
while not(RobotRecognition.Terminated) do
begin
  if BitmapReady then
    begin

      recognition_run:=false;
      //debug:=false;
      BitmapReady:=false;
```

```
      if rectype =1 then
      begin
        segment(BitmapArr);

      end;
      if rectype =0 then
      begin

        TSampleRule(BitmapArr);

      end;
              tm_tick:=tm_tick+1;
    recognition_run:=true;
    end;
end;
end;

procedure ConvertBitmapToMonoChrome(var QPSource: TQuickPixels; var BitmapArr:
TByteArr);
var
  i,x,y: Integer;
  Pixel: Cardinal;
  Pixel, Pixel, Pixel: byte;
  PixelRes,oldPix,oldPixRes: Cardinal;
  oldPixSum:real;
  oldPixCnt:integer;
  Canvas: TCanvas;

begin

oldPixCnt:=0;
OldPix:=0;
oldPixRes:=1;

  Canvas:=AddSampleForm.SampleImage.Canvas;


  left:=QPSource.Width - 1;
  right:=0;
  top:=QPSource.Height - 1;
  buttom:=0;

  for y := 0 to QPSource.Height - 1 do
  begin

    for x := 0 to QPSource.Width - 1 do
    begin
      Pixel := QPSource.GetPixels24(x,y);
      {
      Pixel := Pixel shr 23;
      Pixel := Pixel shr 15;
      Pixel := Pixel shr 7;
      }
      Pixel := Pixel shr 23;
      Pixel:= Pixel shr 15;
      Pixel := Pixel shr 7;
      //PixelRes := (Pixel and Pixel) and Pixel;
      PixelRes := Pixel;// and Pixel ;

      BitmapArr[y,x] := PixelRes;

     if PixelRes=1 then
      begin
        if x>right then right:=x;
        if y>buttom then  buttom:=y;
        if x<left  then left:=x;
        if y<top  then top:=y;
      end;
```

```
      // що- те на подобі простенького фільтра

      //BitmapArr[y,x] := PixelRes and oldPixRes;

      //BitmapArr[y,x] := round(oldPixSum) and 1;
      if debug then if BitmapArr[y,x]<>OldPix then canvas.Pixels[x,y]:=ClRed;

      //oldPixSum:=abs(oldPixSum+( PixelRes-OldPix)/10);

      OldPix:=PixelRes;


      //oldPixRes:=round((oldPixRes+PixelRes)/10);
      //oldPixRes:=PixelRes;

      //QPDest.SetPixels1(j,i,PixelRes {* clWhite});
    end;

  end;


end;


// обчислення даних нейромережею
// і зняття даних
procedure NeuroCompute(Arr1: TByteArr);
  var
  x,y: Integer;
  SamePixels: Cardinal;
  Width,Height: Cardinal;
  cnt:integer;
  totle_layers,tmp,i:integer;
  true_exit:boolean;
  buff:string;
  Param,Param2:integer;

begin

  // вхідний параметр зняття даний з нейромережі
  Param:= 100-AddSampleForm.TrackBar1.Position;
  Param2:=AddSampleForm.TrackBar1.Position;

  Width := Length(Arr1[Low(Arr1)]);
  Height := Length(Arr1);


  // робимо вхідний вектор нейромережі з іконки (у модулів такий формат)
  cnt:=0;
  for x := 0 to Width - 2 do
    begin
      for y := 0 to Height - 2 do
        begin
      // багатошаровий
      if Arr1[y,x]=1 then  xInputVector[cnt] := 0 else xInputVector[cnt] := 1;
      //xInputVector[cnt] := Arr1[y,x];
      //Нейрона мережа Хопфілда
      //addsampleform.NeuralNetHopf1.Layers[1].Neurons[cnt].Output := Arr1[y,x];
            cnt:=cnt+1;
        end;

    end;

    neuro_answer:=0;
    // нейромережа робить прогін у прямому напрямку
    addsampleform.NeuralNetBP1.Compute(xInputVector);

    totle_layers:=AddSampleForm.NeuralNetBP1.LayerCount-1;
    buff:='';
```

```
    // знімаємо даний з нейромережі
    for i := 0 to length(xOutputVector)-1 do
    begin

//xOutputVector[i]:=AddSampleForm.NeuralNetBP1.LayersBP[tmp].Neurons[i].Output;

tmp:=round(AddSampleForm.NeuralNetBP1.LayersBP[totle_layers].Neurons[i].Output*1
00);



    // суть алгоритму така - якщо якийсь із вихідних нейронів більше якогось
    // числа (наприклад 0.9, а всі інші вектора менше 0.1 кожний
    // те тоді відповіддю вважається той нейрон, що 0.9
    // ці параметри задаються з форми плазуючої
    // числа 0.9 і 0.1 актуальні по експериментах, але некритично
    // збільшити до 0.8 і 0.2, далі буде розпізнавати всі підряд.

    // подумав ще небагато: можна взагалі шукати максимальна відповідь,
    // як це зроблено у відсотках = тоді буде краще небагато
    // хоча міняти параметр нижче 0.8 однаково небезпечно - значить щось не так
    // на вхід іде.
    if tmp>Param then neuro_answer:=i+1; // собственно 0.9
    buff:=buff+' '+inttostr(tmp)
    end;
    true_exit:=true;
    for i := 0 to length(xOutputVector)-1 do
    begin
    if (neuro_ answer-1)<>i then
      begin

tmp:=round(AddSampleForm.NeuralNetBP1.LayersBP[totle_layers].Neurons[i].Output*1
00);
           if tmp>Param2 then true_exit:=false; // а це 0.1
      end;
    end;
    if not(true_exit) then neuro_answer:=0; // якщо не зустріли нічого іншого
              // більше чим 0.1 те даємо відповідь про успішний розпізнання,
              // інакше говоримо про те, що цей образ провалився.

    //mainform.NeuroCount.Text:=inttostr(neuro_answer);

end;



// це один з інстументів переприсвоєння міток,
// друга частина написана в правилах

function get_parent(var lables:Tlables;var lables_cnt:Tlables_cnt;
new_cnt:integer;test:integer):integer;
begin
  if (lables[new_cnt]<>0)  then result:=get_parent(lables,lables_cnt,
lables[new_cnt],test)
  else result:= new_cnt;
end;


function normalize(var lables:Tlables;var lables_cnt:Tlables_cnt;
index_cnt:integer;new_cnt:integer):integer;
var i,j:integer;
begin
      if lables[new_cnt]<>0 then
//      if lables[index_cnt]
      //lables[index_cnt]<>0
//      if lables[index_cnt]<>0 then
normalize(lables,lables_cnt,lables[index_cnt],index_cnt);
      //lables[index_cnt]:=new_cnt;
```

```
//      lables[new_cnt]:=index_cnt;
      //lables_cnt[index_cnt]
      //lables_cnt[new_cnt]:=lables_cnt[new_cnt]+lables_cnt[index_cnt];
      //lables_cnt[index_cnt]:=0;
      {
      for i:=1 to index_cnt do
        if lables[i]<>0 then
          begin
          for j:=1 to index_cnt do
            begin
            if lables[lables[i]]<>0 then
              begin
              lables[i]:=lables[lables[i]]; // і перепризначуємо влучні
              end;
            end;
          end;
        }
//result:= lables;
end;

// сегментація масиву
// у коментариях: L,m -lables
// цей же алгоритм застосовується в матлабе BWLABEL,
// реалізація цілком може бути іншою BWLABEL

// по суті - прохід по рядах і присвоєння міток за правилами,
// зазначеним нижче, якщо мітка вже привласнена комусь а треба НЕЮ привласнити
// поточну, то пошук її батька, і присвоєння ім'я батька.
// так само захист від присвоєння батька на самого себе.

// У результаті роботи алгоритму - після першого ж проходу масиву
// всі мітки посилаються або один на одного або на батька - він посилається на 0
// нумерація міток починається з 2 (т.до споконвічно масив містить тільки 1 і 0)

procedure segment( BitmapArr: TByteArr);
var i,ii,j :integer;
    width,height,x,y:integer;
    index_cnt:integer;
    lables:Tlables; // мітки, що розставляються спочатку
    lables_cnt:Tlables_cnt; // площа міток
    real_lables:array of integer; // кожна мітка  - унікальний масив
    //debug:boolean;
    seg_debug:textfile;
    seg_debug_file_name:string;
    flag:boolean;
    middel:integer;

begin


  setlength(real_lables,0);
  seg_debug_file_name:='data\seg.txt';
  //debug:=true;
  index_cnt:=1;
  setlength(lables,2);
  setlength(lables_cnt,2);
  height:=length(BitmapArr);
  width:=length(BitmapArr[0]);


  // прохід по масиві
  // первинна установка міток по нижченаписаним правилах
  for i:=1 to height-2 do
    begin
    for j:=1 to width-2 do
      begin

        if BitmapArr[i,j]>=1 then
            begin
```

```
            //   0       0
            // 0 1 ->  0 L

            if  (BitmapArr[i, j-1]=0) and
                (BitmapArr[ i-1,j]=0) then
                  begin
                  setlength(lables,length(lables)+1);
                  setlength(lables_cnt,length(lables_cnt)+1);
                  index_cnt:=index_cnt+1;
                  lables[index_cnt]:=0;
                  lables_cnt[index_cnt]:=1;
                  BitmapArr[i,j]:=index_cnt;
                  end;

            //   0       0
            // L 1 ->  L L

            if  (BitmapArr[i, j-1]>1) and
                (BitmapArr[ i-1,j]=0) then
                  begin
                  BitmapArr[i,j]:=BitmapArr[i, j-1];
                  lables_cnt[BitmapArr[i, j-1]]:=lables_cnt[BitmapArr[i, j-
1]]+1;
                  end;

            //   L       L
            // 0 1 ->  0 L

            if  (BitmapArr[i, j-1]=0) and
                (BitmapArr[ i-1,j]>1) then
                  begin
                  //BitmapArr[i,j]:=get_parent(lables,lables_cnt,BitmapArr[ i-
1,j]);
                  BitmapArr[i,j]:=BitmapArr[ i-1,j];
                  lables_cnt[index_cnt]:=lables_cnt[index_cnt]+1;
                  //lables_cnt[BitmapArr[i,j]]:=lables_cnt[BitmapArr[i,j]]+1;
                  end;

            //   L       L
            // L 1 ->  L L

            if  (BitmapArr[i, j-1]>1) and
                (BitmapArr[i, j-1]=BitmapArr[ i-1,j]) and
                (BitmapArr[ i-1,j]>1) then
                  begin
                  BitmapArr[i,j]:=BitmapArr[ i-1,j];
                  lables_cnt[BitmapArr[i, j-1]]:=lables_cnt[BitmapArr[i, j-
1]]+1;
                  end;


            //   L       L
            // M 1 ->  M L (M:=L)
            // якщо L не вказує на 0, то пошук її самого далекого родича
            // якщо M це далекий родич L те не призначити M лінк на саму себе

            if  ((BitmapArr[i, j-1]>1) and
                (BitmapArr[i, j-1]<>BitmapArr[ i-1,j]) and
               //(lables[BitmapArr[i, j-1]]=0) and
                (BitmapArr[ i-1,j]>1)) then
                  begin
                  if (lables[BitmapArr[ i-1,j]]<>BitmapArr[i, j-1])then
                  begin
                  middel:=get_parent(lables,lables_cnt,BitmapArr[ i-
1,j],BitmapArr[i, j-1]);
                  if (BitmapArr[i, j-1]<>middel) then
                  begin
                  lables[BitmapArr[i, j-1]]:=middel;
```

```
                  end;
                  BitmapArr[i,j]:=middel;//BitmapArr[ i-1,j];
                  end
                  //set_parent(lables,lables_cnt,index_cnt,BitmapArr[ i-1,j]);
                  else
                  begin
                  BitmapArr[i,j]:=get_parent(lables,lables_cnt,BitmapArr[ i-
1,j],BitmapArr[i, j-1]);
                  end;

                  end;

            //   L       L   M<>0
            // M 1 ->  M L (L:=M)
            end; // if BitmapArr[i,j]=1 then

//            assignfile(seg_debug,seg_debug_file_name);
//            append(seg_debug);

//             write(seg_debug,inttostr(BitmapArr[i,j]));
//            closefile(seg_debug);
      end; // for j
//      assignfile(seg_debug,seg_debug_file_name);
//      append(seg_debug);

//      writeln(seg_debug,'');
//    closefile(seg_debug);
    end; //for i

    // отже нормалізуємо масив посилань лейблів один на одного
    // у результаті повинні  вийти набагато менше лейблів, але кожний буде
    // унікальним об'єктом, і піде в підпрограму розпізнання зі своїм номером
    if debug then
      begin
      assignfile(seg_debug,seg_debug_file_name);
      rewrite(seg_debug);
          for i:=1 to height-2 do
            begin
            for j:=1 to width-2 do
              begin
              //if BitmapArr[i,j]>1 then  write(seg_debug,inttostr(1)) else
write(seg_debug,inttostr(0))
              write(seg_debug,inttostr(BitmapArr[i,j]));
              end;
              writeln(seg_debug,'');
            end;
      writeln(seg_debug,'----------');

      for i:=1 to index_cnt do
        writeln(seg_debug,inttostr(i)+' '+inttostr(lables[i])+'
'+inttostr(lables_cnt[i]));
      writeln(seg_debug,'----------');

      end;


      for i:=1 to index_cnt do
        if lables[i]<>0 then
          begin
          for j:=1 to index_cnt do
            begin
            if lables[lables[i]]<>0 then
              begin

              lables[i]:=lables[lables[i]]; // і перепризначуємо влучні
              end;
            end;
          end;
```

```
    // можна сполучити з попереднім
    //
    // !!!!!!!!!!
    // на цьому ж етапі краще шукати границі кожного образа, що б потім
    // не проходити масив заданого стільки разів ,скільки образів знайдене

    // Плюси : кількість повних проходів скоротитися ґрунтовно:
    // Мінуси...м.. напевно їх немає.. так що треба буде зробити обов'язково.
    for i:=0 to  index_cnt do
      begin
        if lables[i]<>0 then
         begin
          lables_cnt[lables[i]]:=lables_cnt[lables[i]]+lables_cnt[i];
//підсумуємо ваги
         end;
      end;

       // Заглушка алгоритму нормалізації - тимчасово!
{
  for i:=1 to height-2 do
    begin
    for j:=1 to width-2 do
      begin
        if BitmapArr[i,j]>1 then
            begin
            if  (BitmapArr[i, j-1]>1) and
                (BitmapArr[i, j-1]<>BitmapArr[ i-1,j]) and
                //(lables[BitmapArr[i, j-1]]=0) and
                (BitmapArr[ i-1,j]>1) then
                  begin
                  BitmapArr[i,j]:=BitmapArr[ i-1,j];

                  //lables[BitmapArr[ i-1,j]]:=BitmapArr[i, j-1];
                  //lables_cnt[BitmapArr[i, j-1]]:=lables_cnt[BitmapArr[i, j-
1]]+1;
                  // спробуємо навпаки
                  lables[BitmapArr[i, j-1]]:=BitmapArr[ i-1,j];
                  lables_cnt[BitmapArr[ i-1,j]]:=lables_cnt[BitmapArr[ i-
1,j]]+1;

                  end;

            end;
      end;

 }


    if debug then
      begin
      for i:=1 to index_cnt do
        writeln(seg_debug,inttostr(i)+' '+inttostr(lables[i])+'
'+inttostr(lables_cnt[i]));
      writeln(seg_debug,'----------');

      end;

    // тепер зробимо прохід по масиві ще раз і перепишемо мітки
    // на нормалізовані, не хочеться витрачати час на ще один прохід

    for i:=1 to height-2 do
    begin
    for j:=1 to width-2 do
      begin
        if BitmapArr[i,j]<>0 then
          begin
           if lables[BitmapArr[i,j]]<>0 then
            begin
```

```
              BitmapArr[i,j]:=lables[BitmapArr[i,j]];

            end;
          end;

      end;
    end;

    if debug then
//        if true then
      begin
//             assignfile(seg_debug,seg_debug_file_name);
//      rewrite(seg_debug);

          for i:=1 to height-2 do
            begin
            for j:=1 to width-2 do
              begin
              write(seg_debug,inttostr(BitmapArr[i,j]));
              end;
              writeln(seg_debug,'');
            end;
//                              closefile(seg_debug);
      end;

    // SetLength(IconArr,Length(IconArr) + 1);

    // дивимося які мітки були унікальними
    if debug then
      begin
      write(seg_debug,'----дивимося які мітки були унікальними-');
      end;

      for i:=2 to index_cnt do
        if lables[i]=0 then
         begin
          if length(real_lables)>0 then
            begin
            // перевірка мітки на унікальність
            flag:=true;
            for j:=0 to (length(real_lables)-1) do
              begin
                if real_lables[j]=i then flag:=false;
              end;
              // якщо так, те унікальна
              if flag then
                begin
                  setlength(real_lables,length(real_lables)+1);
                  real_lables[length(real_lables)-1]:=i;
                end;
            end
            else
            begin
              setlength(real_lables,length(real_lables)+1);
              real_lables[length(real_lables)-1]:=i;
            end
         end;

      if debug then
         begin

         writeln(seg_debug,'--Унікальні мітки--');
           for i:=0 to length(real_lables)-1 do
           begin
             writeln(seg_debug,inttostr(real_lables[i])+'
'+inttostr(lables_cnt[real_lables[i]]));
           end;
```

```
     end;


// ну от, переходимо до суті - властиво до розпізнавання образів:
// на цьому етапі вже є матриця, у якій всі помічено не одиничками,
// а цифрами, до якому сигменту все це ставиться

// тепер треба чи подивитися достатня площа об'єкта
// (або навпаки занадто великувата)
// і послати його розпізнаватися, заодно заготовивши структуру з його даними


char_cnt:=1;
setlength(segments,0);
j:=0;
i:=0;
if length(real_lables)>0 then
begin
for i:=0 to length(real_lables)-1 do
 begin
  if  lables_cnt[real_lables[i]]>min_size then
  begin

        left:=Width - 2;
        right:=0;
        top:=Height - 2;
        buttom:=0;

      for y := 0 to height-2 do
        begin

        for x := 0 to Width - 2 do
          begin

          if BitmapArr[y,x]=real_lables[i] then
            begin
            if x>right then right:=x;
            if y>buttom then  buttom:=y;
            if x<left  then left:=x;
            if y<top  then top:=y;
            end;
          end;
        end;

  //writeln(seg_debug,inttostr(real_lables[i]));
  //top:=0;buttom:= height-2;left:=0;right:= width-2;

  if (right<>0) and (buttom<>0) then
  begin
    setlength(segments,(length(segments)+1));


    // пропускаємо через підпрограму розпізнання
    imFeatures(BitmapArr,real_lables[i]);

    // і так само пропускаємо  через нейромережу
    NeuroCompute(BitmapArr3);
    segments[j].x:=segment_X;
    segments[j].y:=segment_Y;
    segments[j].size:=lables_cnt[real_lables[i]];
    segments[j].segment_type:=neuro_answer;
    j:=j+1;
  end;
  end;
 end;

 // що -те робимо з типами образів, наприклад читаємо або
 // виставляємо прапорці для інший програми робота.
 if (( j-1)>=0)and(j=length(segments)) then   reader( j-1);
```

```
     end;



    // дебаг закінчився
    if debug then
      begin
      closefile(seg_debug);
      end;

end;


procedure reader(letters_count:integer);
var i,j,ii:integer;
begin
          // прочитаний текст - для початку опустошаємо усе з попереднього кроку
          AddSampleForm.reader.Text:='';
         // сортуємо букви
{    if letters_count>1 then
    begin
    for i := letters_count downto 0 do
      begin
   //   if debug then writeln(F,inttostr(segments[i].x)+'
'+inttostr(segments[i].segment_type));
      for ii := 0 to i do
      if segments[ii].x > segments[ii+1].x then
      begin
       sort_segments := segments[ii];
       segments[ii] := segments[ii+1];
       segments[ii+1] := sort_segments;
       end;
      end;
    end;

 }

     for i:=0 to letters_count do
     begin
     if (segments[i].segment_type<length(leter_types))and
(segments[i].segment_type>0) then

AddSampleForm.reader.text:=AddSampleForm.reader.Text+leter_types[segments[i].seg
ment_type];
     end;


     if AddSampleForm.ComboBox2.ItemIndex=1 then
       SayText(AddSampleForm.reader.Text);

end;


//семпл букви Т рулить
// стара функція для розпізнання
// порівнює дві матриці (одна з екрана, інша з масиву еталонів)
// результат дає якщо кількість що збіглися пікселей більше якогось відсотка
// а так само якщо воно найбільше із всіх що збіглися

// по експериментах - нейромережа працює луше від 10% до 30% по цьому
// далі використовувати процентрое порівняння
// практично ні до чого
function TSampleRule(var BitmapArr: TByteArr): boolean;
var
  Icon: TByteArr;
  y,i,j: Integer;
  MaxCompareTPercent: Cardinal;
  MaxCompareNotTPercent: Cardinal;
```

```
  CurComparePercent: Cardinal;
  iconFind:integer;
begin
  Result := false;
  SetLength(Icon,IConSize);
  for y := 0 to IconSize - 1 do
    SetLength(Icon[y],IconSize);


    // якась заглушка.. чи не знаю потрібна чи зараз ні
    if  right<>0 then
  begin
  // перетворимо ВЕСЬ екран в іконку (з першого білого, до останнього білого
  // пікселя.
 imFeatures(BitmapArr,1);

  if length(BitmapArr3)>1 then
 Icon:=BitmapArr3;


  // для процентного порівняння
  MaxCompareTPercent := 0;
  MaxCompareNotTPercent := 0;
  CurComparePercent := 0;


  {
  writeln(F,'--Бітмап--');
  for i := 0 to IconSize - 1 do
  begin
    for j := 0 to IconSize - 1 do
      write(F,Icon[i,j]);
    writeln(F);
  end;
  writeln(F);
  }

  //Порівнюємо сіткою
  NeuroCompute(Icon);


  // порівнюємо по пікселям що співпали
  iconFind:=0;
  for y := 0 to High(IconArr) do
  begin
    CurComparePercent := CompareIcons(Icon,IconArr[y].Icon);
    {
    if (IconArr[y].IconType = Icon) and (CurComparePercent > MaxCompareTPercent)
then
      MaxCompareTPercent := CurComparePercent;
    if (IconArr[y].IconType = IconNot) and (CurComparePercent >
MaxCompareNotTPercent) then
      MaxCompareNotTPercent := CurComparePercent;
    }
     if CurComparePercent > MaxCompareTPercent then
     begin
     MaxCompareTPercent := CurComparePercent; iconFind:=IconArr[y].IconType;
     end;

  end;
  if MaxCompareTPercent < 80 then iconFind:=0;
  //MainForm.Caption := IntToStr(iconFind);
  //MainForm.Caption := IntToStr(MaxCompareTPercent);
  //MainForm.Caption := '-no-';
//  if (MaxCompareTPercent > MaxCompareNotTPercent) and (MaxCompareTPercent >
80) then
 //   begin {MainForm.Caption := 'OK';} Result := true; end;
 end;
end;
```

```
// генеруємо іконку заданого розміру з масиву
procedure AddSample(var BitmapArr: TByteArr; IconType: Cardinal);
var
  Icon: TByteArr;
  x,y: Integer;
  canvas:tcanvas;
begin
  SetLength(IconArr,Length(IconArr) + 1);

  SetLength(Icon,IconSize);
  for y := 0 to IconSize - 1 do
    SetLength(Icon[y],IconSize);

  SetLength(IconArr[High(IconArr)].Icon,IconSize);
  for y := 0 to IconSize - 1 do
    SetLength(IconArr[High(IconArr)].Icon[y],IconSize);

  //BitmapToIcon(BitmapArr,Icon,IconSize,IconSize,MinBPixelsPercent);

  //1canvas:=AddSampleForm.cellImage.canvas;

  for y := 0 to High(Icon) do
    for x := 0 to High(Icon[Low(Icon)]) do
    begin

      IconArr[High(IconArr)].Icon[y,x] := BitmapArr3[y,x];
      if Icon[y,x]=1 then


    end;

  IconArr[High(IconArr)].IconType := IconType;
end;

// функція порівнює два масиви байт Nx і видає відсоток співпавших байт
function CompareIcons(Arr1: TByteArr; Arr2: TByteArr): Cardinal;
var
  x,y: Integer;
  SamePixels: Cardinal;
  Width,Height: Cardinal;
  cnt:integer;
begin
  SamePixels := 0;
  Width := Length(Arr1[Low(Arr1)]);
  Height := Length(Arr1);


//  cnt:=0;

  if  debug  then
  begin
  for x := 0 to Width - 2 do
    begin
      for y := 0 to Height - 2 do
         write(F,Arr1[y,x]);
      write(F,' ');
      for y := 0 to Height - 2 do
        write(F,Arr2[y,x]);
      writeln(F,' ');
    end;
        writeln(F,' ');
  end;
  for y := 0 to Height - 2 do
    for x := 0 to Width - 2 do
    begin
      if Arr1[y,x]=1 then
      //xInputVector[cnt] := 1
      //Нейрона мережа Хопфілда
```

```
      //addsampleform.NeuralNetHopf1.Layers[1].Neurons[cnt].Output := 1
      else
      //xInputVector[cnt] := 0;
      // Нейрона мережа Хопфілда
      //addsampleform.NeuralNetHopf1.Layers[1].Neurons[cnt].Output := -1;

      cnt:=cnt+1;

      if Arr1[y,x] = Arr2[y,x] then
        SamePixels := SamePixels + 1;
    end;
    //addsampleform.NeuralNetHopf1.Calc;
    Result := Round(SamePixels * 100 / (Width * Height));
end;


// Ця процедура використовувалася раніше
// зараз уже не потрібна! - ніде не викликається

//процедура перетворить масив BitmapArr Nx байт (монохромний бітмап) у масив
//IconAtrr[0..IconSize - 1][0..IConSize - 1], розбиваючи на осередки масив
//BitmapArr, MinBPixelsPercent - мінімальне відсоток чорних пікселів в осередку,
//достатніх, щоб зробити чорним елемент меншого масиву IConArr
procedure BitmapToIcon(var BitmapArr: TByteArr; var Icon: TByteArr;
                           IconSize: Cardinal ; IconSize: Cardinal ;
                           MinBPixelsPercent: Cardinal );


var
  i,j,x,y,bx,by,ix,iy: Integer; //Лічильники
  CSize, CSize: Integer; //Розміри осередку
  BPorog: Cardinal; //поріг чорного
  BPixelsInCell: Cardinal; // кількість чорних пікселей в осередку
  xLeft, xRight, yTop, yBottom : integer;           // абс. коорд. образа
  line:string;
  const color:integer = 0;
begin


  // перетворимо трохи пікселей на ділянці в один осередок, зчитуємо колір
  CSize := Floor(Length(BitmapArr) / IconSize);
  CSize := Floor(Length(BitmapArr[Low(BitmapArr)]) / IconSize);

  Bporog := Round(CSize * CSize / 100 * MinBPixelsPercent);

  bx := 0;
  by := 0;
  BPixelsInCell := 0;

  for iy := 0 to IconSize - 1 do
    for ix := 0 to IconSize - 1 do
    begin
      for y := by to by + CSize - 1 do
        for x := bx to bx + CSize - 1 do
          if BitmapArr[y,x] = 0 then
            BPixelsInCell := BPixelsInCell + 1;
      if BPixelsInCell > BPorog then
        Icon[iy,ix] := 0
      else
        ICon[iy,ix] := 1;
//        line:=line+inttostr(ICon[iy,ix]);
      BPixelsInCell := 0;
      bx := bx + CSize;
      if Round(bx / CSize) >= IConSize then
      begin
        bx := 0;
        by := by + CSize;
      end;
```

```
    end;

end;

initialization
  AssignFile(F,'Sampledebug.txt');
  Rewrite(F);
  leter_types[0]:=' ';
  leter_types[1]:='П';
  leter_types[2]:='И';
  leter_types[3]:='М';
  leter_types[4]:='Л';
  leter_types[5]:='О';
  leter_types[6]:='Д';

finalization
  CloseFile(F);


end.
```

Файл UAddSample.pas – обробка розпізнаного образу

```
unit UAddSample;
// один з модулів розпізнавання образів, містить:
// -підготовку образа до розпізнання, з обчисленням інваріантів і поворотом
// -читання, запис та інші операції з Базою даних образів
// -навчання нейромережі
// -збереження й запис вагових коефіцієнтів нейромережі
// -автоматичний підбор коефіцієнтів нейромережі (не впевнений що це не марення)
// -захоплення й додавання нового образа в БД


// навчання нейромережі може проиходить досить довгий час
// змінювана цифра - це середньоквадратична помилка:
// на практиці,  якщо вона скакає кілька мінут в однієї й тої ж величини
// значить пійманий локальний мінімум

interface

uses
  Windows, Messages, SysUtils, Variants, Classes, Graphics, Controls, Forms,
  Dialogs, StdCtrls, ExtCtrls,UCharAnalyz,UQPixels, Grids, ValEdit,math,
  NeuralBaseComp, NeuralBaseTypes, Spin, ComCtrls;

type
  TAddSampleForm = class(TForm)
    SampleImage: TImage;
    SampleOpenDialog: TOpenDialog;
    SampleSaveDialog: TSaveDialog;
    GroupBox1: TGroupBox;
    Label2: TLabel;
    Label3: TLabel;
    matrix_size: TEdit;
    matrix_size: TEdit;
    NumIcons: TEdit;
    Button1: TButton;
    IconTypeSet: TComboBox;
    Label1: TLabel;
    AddSampleButton: TButton;
    BrowseButton: TButton;
    SaveSampleButton: TButton;
    ObjectImage: TImage;
    cellImage: TImage;
    Button2: TButton;
    Label4: TLabel;
    Label5: TLabel;
    shir: TLabel;
    hjkhjk: TLabel;
    Celx: TLabel;
    sdf: TLabel;
    vis: TLabel;
    Label6: TLabel;
    cely: TLabel;
    Label7: TLabel;
    Label8: TLabel;
    ComboBox1: TComboBox;

    NeuralNetHopf1    : TNeuralNetHopf;
    NeuralNetBP1: TNeuralNetBP;
    prbEpoch: TProgressBar;
    speEpochCount: TSpinEdit;
    Label9: TLabel;
    sttError: TLabel;
    Button3: TButton;
    neroIMp: TEdit;
    neroAlfa: TEdit;
    neroRate: TEdit;
```

```
    Label10: TLabel;
    Button4: TButton;
    NeuralNetExtended1: TNeuralNetExtended;
    Button5: TButton;
    Button6: TButton;
    Button7: TButton;
    Button8: TButton;
    Button9: TButton;
    reader: TEdit;
    ComboBox2: TComboBox;
    recType: TComboBox;
    TrackBar1: TTrackBar;
    param: TLabel;
    Timer1: TTimer;
    lFPS: TLabel;
    Label11: TLabel;
    Label12: TLabel;
    Label13: TLabel;
    Label14: TLabel;
    Label15: TLabel;
    procedure BrowseButtonClick(Sender: TObject);
    procedure AddSampleButtonClick(Sender: TObject);
    procedure SaveSampleButtonClick(Sender: TObject);
    procedure FormShow(Sender: TObject);
    procedure FormClose(Sender: TObject; var Action: TCloseAction);
    procedure Button2Click(Sender: TObject);
    procedure NeuralNetBP1EpochPassed(Sender: TObject);
    procedure Button3Click(Sender: TObject);
    procedure Button4Click(Sender: TObject);
    procedure NeuralNetExtended1EpochPassed(Sender: TObject);
    procedure Button5Click(Sender: TObject);
    procedure Button6Click(Sender: TObject);
    procedure Button7Click(Sender: TObject);
    procedure Button8Click(Sender: TObject);
    procedure Button9Click(Sender: TObject);
    procedure TrackBar1Change(Sender: TObject);
    procedure Timer1Timer(Sender: TObject);
  private
    { Private declarations }
  public
    { Public declarations }
  end;
      procedure imFeatures(BitmapArr: TByteArr; pixeltype:integer);

var
  AddSampleForm: TAddSampleForm;
  sample_db,n_debug:textfile;
  sample_db_file_name:string ='data\config.db';
  neuro_debug_file_name:string ='data\debug.txt';
  neuro_teach_log_file_name:string ='data\log.txt';
  neuro_weight_file_name:string ='data\neuro.db';
  BitmapArr3:TByteArr;
  recognition_run:boolean=false;
  xVector: TVectorInt;
  xOutputVector: TVectorFloat;
  xInputVector: TVectorFloat;   // Вхідний вектор
  segment_X,segment_Y:integer;
  char_cnt,x_,y_:cardinal;
  debug:boolean =false;
  tm_tick:integer=0;

  implementation

uses upreview,umain;
{$R *.dfm}


// щось для роботи з картинками без камери
procedure TAddSampleForm.BrowseButtonClick(Sender: TObject);
```

```
var
  Bitmap: Tbitmap;
begin
  if SampleOpenDialog.Execute then
  begin
    Bitmap := Tbitmap.Create;
    Bitmap.LoadFromFile(SampleOpenDialog.FileName);
    SampleImage.Width := Bitmap.Width;
    SampleImage.Height := Bitmap.Height;
  //  RadioTSample.Top := SampleImage.Height;
  //  RadioNotTSample.Top := SampleImage.Height;
    //AddSampleButton.Top := SampleImage.Height ;//+ RadioTSample.Height;
    BrowseButton.Top := SampleImage.Height;// + RadioTSample.Height;
    SampleImage.Picture.Assign(Bitmap);
    Bitmap.Destroy;
  end;
end;



// функція обробки бінарного масиву
// 1. обчислення центра мас об'єкта
// 2. обчислення орієнтації об'єкта
// 3. поворот об'єкта
// 4. вихоплювання об'єкта
// 5. вжимання об'єкта до іконки
// багато частин можна прискорити.
procedure imFeatures(BitmapArr: TByteArr;pixeltype:integer);
var x,y,i,j,xc,yc:integer;
    N,sumx,sumy:cardinal;
    buff:integer;
    max_x,max_y:integer;
    canvas: tcanvas;
    tmp,O,SumUx,SumUy,SumUxy,Ux,Uy,Uxy,C:real;
    r:single;
    s,ss:extended;
    BitmapArr4,BitmapArr2: TByteArr;
    al:real;
    x_new,y_new:integer;
    actual_min_x,actual_min_y,actual_max_x,actual_max_y:integer;
    Bporog,BPixelsInCell,ix,iy,new_size_x,new_size_y,by,bx:integer;
    dx,dy,celx,cely:real;
    line:string;
    longest:integer;
    offset:cardinal;

const MinBPixelsPercent =10;

begin
  max_x:=Length(BitmapArr[0])-1;max_y:=Length(BitmapArr)-1;
  sumx:=0;sumy:=0;N:=0;



      // малюємо зелененьку рамочку
    if debug then
    begin
      if AddSampleForm.visible then
        begin
        Canvas:=AddSampleForm.SampleImage.Canvas;
        Canvas.Pen.Color := clGreen;
        Canvas.Pen.Width := 1;

        Canvas.MoveTo(Round(left),Round(top));
        Canvas.LineTo(Round(right),Round(top));
        Canvas.LineTo(Round(right),Round(buttom));
        Canvas.LineTo(Round(left),Round(buttom));
        Canvas.LineTo(Round(left),Round(top));
//        Canvas.MoveTo(Round(x - 10),Round(y - 10));
```

```
        end;
    end;


  // Алгоритм обчислення центра мас образа
   for y:=top to buttom do
    for x:=left to right do
      begin
      //BitmapArr2[y,x]:=0;
      buff:=BitmapArr[y,x];
      if buff=pixeltype then buff:=1 else buff:=0;
      sumx:=sumx+( x-left)*buff;
      sumy:=sumy+( y-top)*buff;
      N:=N+buff;
      end;


  // одержали координати центра мас образа
  xc:=left+round(sumx/N);
  yc:=top+round(sumy/N);

  // для сегментації
  segment_X:=xc;
  segment_Y:=yc;

    // малюємо хрестик там, де визначився центр мас
    if debug then
    begin
      if AddSampleForm.visible then
        begin
        Canvas:=AddSampleForm.SampleImage.Canvas;
        x:=xc;
        y:=yc;
        Canvas.Pen.Color := clRed;
        Canvas.Pen.Width := 2;

        Canvas.MoveTo(Round(x - 10),Round(y + 10));
        Canvas.LineTo(Round(x + 10),Round(y - 10));
        Canvas.MoveTo(Round(x - 10),Round(y - 10));
        Canvas.LineTo(Round(x + 10), Round(y + 10));
        end;
    end;


    // обчислення декількох допоміжних величин
    SumUx:=0;SumUy:=0;
    for y:=top to buttom do
      for x:=left to right do
        begin
        buff:=BitmapArr[y,x];
        if buff<>pixeltype then buff:=0 else buff:=1;
        SumUx:=SumUx+buff*sqr( x-xc);
        SumUy:=SumUy+buff*sqr( y-yc);
        SumUxy:=SumUxy+buff*( y-yc)*( x-xc);
      end;
    Ux:=1/12+SumUx*1/N; Uy:=1/12+SumUy*1/N; Uxy:=1/12+SumUxy*1/N; C:=sqrt(sqr(
Ux-Uy)+4*sqr(Uxy));

    //Обчислюємо орієнтацію об'єкта
    if Uy>Ux then
      begin
      O:=180/pi*ArcTan(( Uy-Ux+C)/(2*Uxy));
      //tmp:=( Uy-Ux+C)/(2*Ux*Uy);
      end
      else
      begin
      O:=180/pi*ArcTan((2*Uxy)/( Ux-Uy+C));
      //tmp:=(2*Uxy)/( Ux-Uy+C);
```

```
      end;


      // малюємо напрямок орієнтації об'єкта
  if debug then
    begin
        Canvas.Pen.Color := clRed;
        Canvas.Pen.Width := 5;

        Canvas.MoveTo(xc,yc);
        x:= trunc(( right-xc) * cos(O/180*pi)+xc);
        y:= trunc(( buttom-yc) * sin(O/180*pi)+yc);
        Canvas.LineTo(x,y);


    end;

   // Повертаємо об'єкт щодо точки центра мас, на кут орієнтації
   // попутно визначаємо точне розташування повернутого образа

   actual_min_x:=max_x;
   actual_min_y:=max_y;
   actual_max_x:=0;
   actual_max_y:=0;


    // оскільки невідомо - де в об'єкта що стирчить - споконвічно робимо
    // квадратну матрицю - довгої з діагональ первісної
    if ( right-left)>( buttom-top) then
      begin
      longest:=round(1.5*( right-left));

      end else
      begin
      longest:=round(1.5*( buttom-top));
      end;

      SetLength(BitmapArr2,round(longest)+1);
      for y := 0 to High(BitmapArr2) do
        SetLength(BitmapArr2[y],round(longest)+1);


   O:=-O*pi/180;
   for y := top to buttom do
   begin
     for x := left to right do
     begin
       if BitmapArr[y,x]=pixelType then
         begin
         al:=arctan2((y - yc), (x - xc));
         r := sqrt(sqr(x - xc) + sqr(y - yc));
         //x_new:= trunc(xc + r * cos(al + O));
         //y_new:= trunc(yc + r * sin(al + O));
         x_new:= trunc(r * cos(al + O)+longest/2);
         y_new:= trunc(r * sin(al + O)+longest/2);

         if x_new<actual_min_x then actual_min_x:=x_new;
         if y_new<actual_min_y then actual_min_y:=y_new;
         if x_new>actual_max_x then actual_max_x:=x_new;
         if y_new>actual_max_y then actual_max_y:=y_new;
         if (y_new<longest)and(x_new<longest) and(y_new>0) and (x_new>0) then
BitmapArr2[y_new,x_new]:=1;
         //Canvas.Pixels[x_new,y_new]:= clGreen;
         end;
     end;
   end;
```

```
    // прощай квадратна матриця, довгої з діагональ початкової- вихоплюємо
    // заново повернений образ
    new_size_x:=actual_max_ x-actual_min_x;
    new_size_y:=actual_max_ y-actual_min_y;



    SetLength(BitmapArr4,new_size_y+1);
    for y := 0 to High(BitmapArr4) do
      SetLength(BitmapArr4[y],new_size_x+1);

    if Debug then
    begin
      Canvas:=AddSampleForm.ObjectImage.Canvas;
      AddSampleForm.ObjectImage.Height :=new_size_y;
      AddSampleForm.ObjectImage.Width :=new_size_x;

    end;

   // перетворюємо уже повернений масив із квадратного в прямокутний по границі
   // потім це можно буде зробити в наступному кроці, поки однаково він
   // щось малює - те можна й залишити тут

    for y := 0 to new_size_y do
      begin
      for x := 0 to new_size_x do
        begin

          ///// !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

          if ((y+actual_min_y)<(longest)) and ((x+actual_min_x)<(longest)) and
((y+actual_min_y)>0) and ((x+actual_min_x)>0)  then
          BitmapArr4[y,x]:=BitmapArr2[y+actual_min_y,x+actual_min_x];
          if debug then if BitmapArr4[y,x]>0 then Canvas.Pixels[x,y]:=clRed else
Canvas.Pixels[x,y]:= clWhite;
        end;
      end;

    if debug then
    begin
     //AddSampleForm.ObjectImage.Width :=new_size_x;
     //AddSampleForm.ClientWidth := 640;
    end;


    SetLength(BitmapArr3,IConSize+1);
    for y := 0 to High(BitmapArr3) do
      SetLength(BitmapArr3[y],IconSize+1);


    // знаходимо відповідність між осередком іконки масивом
    if new_size_x> IconSize then
      celx:=new_size_x/IconSize else celx:=1;

    if new_size_y> IconSize then
      cely:=new_size_y/IconSize else cely:=1;


      // якась інформація про образ
    if debug then
      begin
       AddSampleForm.shir.Caption:=inttostr(new_size_x);
       AddSampleForm.celx.Caption:=inttostr(round(celx));
       AddSampleForm.vis.Caption:=inttostr(new_size_y);
       AddSampleForm.cely.Caption:=inttostr(round(cely));
      end;

    if debug then
      begin
```

```
      offset:=round((6*IconSize+1)*(char_ cnt-1)); //
      AddSampleForm.cellImage.width:=(6*IconSize+1)*5;//(6*IconSize+1) +offset;
      AddSampleForm.cellImage.height:=(6*IconSize+1);

      end;


    if debug then
      begin
      canvas:=AddSampleForm.cellImage.canvas;
      Canvas.Brush.Color := ClWhite;//Canvas.FillRect(Canvas.ClipRect);
      for x_:=0 to IconSize+offset do

       begin
       Canvas.MoveTo(Round(6*x_),Round(0));
       Canvas.LineTo(Round(6*x_),Round(6*IconSize));
      end;
      for y_:=0 to IconSize do
       begin
       Canvas.MoveTo(round(0),Round(6*y_));
       Canvas.LineTo(Round(6*IconSize+offset),Round(6*y_));
      end;
      end;

      // Алгоритм зменшення зображення  - всі параметри плаваючі

          if debug then    Canvas.Brush.Color := clBlack;

    Bporog := Round(celx * cely / 100 * MinBPixelsPercent);


    dy:=0;
    dx:=0;
    BPixelsInCell := 0;


    for iy := 0 to IconSize - 1 do
      begin

      for ix := 0 to IconSize - 1 do
        begin
         dy:=0;dx:=0;
         while (dy+iy*cely)<((iy+1)*cely) do
          begin
          while (dx+ix*celx)<((ix+1)*celx) do
            begin
                  if (round(dy+iy*cely)<new_size_y) and
(round(dx+ix*celx)<new_size_x) then
                  if BitmapArr4[round(dy+iy*cely),round(dx+ix*celx)] = 1 then
BPixelsInCell := BPixelsInCell + 1;
                  dx:=dx+1;
            end;
            dy:=dy+1;dx:=0;;
          end;

        if BPixelsInCell > BPorog then
          begin  BitmapArr3[iy,ix] := 0; end
          else
          begin  BitmapArr3[iy,ix] := 1; if debug then
canvas.FloodFill(ix*6+3+offset,iy*6+3,canvas.pixels[ix*6+3+offset,iy*6+3],fsSurf
ace);  end;
         BPixelsInCell:=0;


        end;
      end;

    // ну от і все - іконка готова - тепер або розпізнаємо її або
    // додаємо в БД.
```

```
    if debug then
    begin
    for y := 0 to IconSize - 1 do
    begin
      for x := 0 to IconSize - 1 do
         write(F,BitmapArr3[y,x]);
      writeln(F,' ');
    end;
        writeln(F,'--------------');
    end;

end;

// додавання нового семпла - перетворення його в іконку, додавання в масив
procedure TAddSampleForm.AddSampleButtonClick(Sender: TObject);
var
  QP: TQuickPixels;
  BitmapArr: TByteArr;
  Icon: TByteArr;
  y: Cardinal;
  IconType: Cardinal;

begin
  QP := TQuickPixels.Create;
  QP.Attach(SampleImage.Picture.Bitmap);

  SetLength(BitmapArr,QP.Height);
  for y := 0 to High(BitmapArr) do
    SetLength(BitmapArr[y],QP.Width);

    IconType:=IconTypeSet.ItemIndex;
{  if RadioTSample.Checked then
    IconType := Icon
  else
    IconType := IconNot;
 }
  //IconTypes:=IconTypes+1;
  ConvertBitmapToMonoChrome(QP,BitmapArr);
  imFeatures(BitmapArr,1);
  AddSample(BitmapArr,IconType); // реально використовується BitmapArr3

  //Close;
end;

//подія - натискання "Зберегти"
procedure TAddSampleForm.SaveSampleButtonClick(Sender: TObject);
begin
  if SampleSaveDialog.Execute then
  begin
    SampleImage.Picture.Bitmap.SaveToFile(SampleSaveDialog.FileName);
  end;
end;
// читання іконки з файлу
function ReadIcon:TByteArr;
var
  x,y: Integer;
  Arr1:TByteArr;
  SamePixels: Cardinal;
  Width,Height: Cardinal;
  buff:string;
  buff2:char;
  cnt:integer;

begin
  SamePixels := 0;
  Width := IconSize;
  Height := IconSize;
```

```
  SetLength(Arr1,IconSize);
  for y := 0 to IconSize - 1 do
    SetLength(Arr1[y],IconSize);

  SetLength(IconArr[High(IconArr)].Icon,IconSize);
  for y := 0 to IconSize - 1 do
    SetLength(IconArr[High(IconArr)].Icon[y],IconSize);

  cnt:=0;
  for y := 0 to Height - 1 do
    begin
      for x := 0 to Width - 1 do
      begin
        read(sample_db,buff2);
        Arr1[x,y]:=strtoint(buff2);
            if Arr1[x,y] = 1 then
            begin

            xVector[cnt] := 2;
            xInputVector[cnt] := 0;
            end
            else
            begin
            xVector[cnt] := -1;
            xInputVector[cnt] := 1;
            end;
          cnt:=cnt+1;
        //write(F,Arr1[x,y]);
      end;
      //WRITELN(f);
      readln(sample_db,buff);
    end;

  //NeuralNetHopf1.AddPattern(xVector);
  result:=Arr1;

end;


// подія відкриття форми, завантаження семплів з файла, ініціалізація й т.п.
procedure TAddSampleForm.FormShow(Sender: TObject);

  var i1,i,j,jj:integer;
    x,y,bx,by,ix,iy: Integer; //Лічильники
    buff_name:string;
    buff:string;
    buff_file:textfile;
    max_icon_type:integer;

begin
  AddSampleForm.param.Caption:=inttostr( 100-AddSampleForm.TrackBar1.Position);


  matrix_size.text:=inttostr(IconSize);
  matrix_size.text:=inttostr(IconSize);



  if FileExists(sample_db_file_name) then
    begin
      assignfile(sample_db,sample_db_file_name);
      assignfile(n_debug,neuro_debug_file_name);
      rewrite(n_debug);
      reset(sample_db);

      //IconTypes:=2;
      readln(sample_db,buff); IconSize:=strtoint(buff);matrix_size.Text:=buff;
```

```
      readln(sample_db,buff); IconSize:=strtoint(buff);matrix_size.Text:=buff;
      readln(sample_db,buff); IconTypes:=strtoint(buff);//eIconTypes.Text:=buff;
      readln(sample_db,buff);
SetLength(IconArr,strtoint(buff)+1);NumIcons.Text:=buff;
      // вхідний вектор Нейрона мережа Хопфілда - нейронів стільки ж , скільки й
точок в іконці
      SetLength(xVector, IconSize * IconSize);
      // вихідний вектор багатошарової - дорівнює числу образів
      //IconTypes:=3;
      SetLength(xOutputVector, IconTypes);

      // вхідний вектор багатошарової - дорівнює числу нейронів
      SetLength(xInputVector, IconSize * IconSize);


      //  SetLength(xInputVector, 5);
      //  SetLength(xOutputVector, 1);

      // настроювання нейроної мережі Хопфілда

      AddSampleForm.NeuralNetHopf1.LayerCount:=1;
      AddSampleForm.NeuralNetHopf1.InputNeuronCount:=IconSize * IconSize;

      //NeuralNetExtended1.InputFieldCount:=IconSize * IconSize;
      {
      NeuralNetExtended1.TeachRate:=StrToFloat(AddSampleForm.neroRate.text);
      NeuralNetExtended1.Momentum:=StrToFloat(AddSampleForm.neroIMp.text);
      NeuralNetExtended1.Alpha:=StrToFloat(AddSampleForm.neroAlfa.text);
      }



      // настроювання багатошарової
      //NeuralNetBP1.LayerCount:=2;
      //NeuralNetBP1.LayersBP[0].NeuronCount:=IconSize * IconSize;
      //NeuralNetBP1.LayersBP[1].NeuronCount:=IconSize * IconSize;
      //NeuralNetBP1.LayersBP[1].NeuronCount:=IconTypes;
      //NeuralNetBP1.LayersBP[2].NeuronCount:=IconTypes;

      NeuralNetBP1.ResetPatterns;




      for i:=0 to High(IconArr) do
        begin
        readln(sample_db,buff); IconArr[i].IconType:=strtoint(buff)+1;


        for j:=1 to IconTypes do
          begin
          if j<>IconArr[i].IconType then xOutputVector[ j-1]:=0 else
xOutputVector[ j-1]:=1;
          end;



        IconArr[i].Icon:=ReadIcon;
        // додаємо вектор навчання нейроної мережі Хопфілда
        AddSampleForm.NeuralNetHopf1.AddPattern(xVector);

        // Додаємо вектор багатошарової мережі
        //SetLength(xInputVector, 100);
        //NeuralNetExtended1.AddPattern(xInputVector, xOutputVector);
        for i1:=0 to length(xInputVector) do
        write(n_debug,inttostr(round(xInputVector[i1])));
        writeln(n_debug,'');
        // NeuralNetBP1.AddPattern(xInputVector, xOutputVector);
```

```
        //SetLength(xInputVector, 256);
        readln(sample_db,buff);
        end;
        writeln(n_debug,'-----');

        {
        readln(sample_db,buff); IconArr[0].IconType:=strtoint(buff);
        xOutputVector[0]:=0;  xOutputVector[1]:=1;
        IconArr[0].Icon:=ReadIcon; // SetLength(xInputVector, 256);
        //NeuralNetExtended1.AddPattern(xInputVector, xOutputVector);
        NeuralNetBP1.AddPattern(xInputVector, xOutputVector);
        readln(sample_db,buff);

        //SetLength(xInputVector, 256);
        readln(sample_db,buff); IconArr[1].IconType:=strtoint(buff);
        xOutputVector[0]:=1;  xOutputVector[1]:=0;
        IconArr[1].Icon:=ReadIcon; //SetLength(xInputVector, 256);
        //NeuralNetExtended1.AddPattern(xInputVector, xOutputVector);
        NeuralNetBP1.AddPattern(xInputVector, xOutputVector);
        readln(sample_db,buff);
        }
        // Ініціалізувати ваги Нейроної мережі Хопфілда
        //NeuralNetHopf1.InitWeights;



      closefile(n_debug);
      closefile(sample_db);
    end;
  //NeuralNetBP1.ResetPatterns;

end;


// запис іконки у файл
procedure WriteIcon(Arr1: TByteArr);
var
  x,y: Integer;
  SamePixels: Cardinal;
  Width,Height: Cardinal;
begin
  SamePixels := 0;
  Width := Length(Arr1[Low(Arr1)]);
  Height := Length(Arr1);

  for y := 0 to Height - 1 do
    begin
      for x := 0 to Width - 1 do
      begin
        write(sample_db,Arr1[x,y]);
      end;
    writeln(sample_db,'');
    end;
end;

// закриття форми
procedure TAddSampleForm.FormClose(Sender: TObject;
  var Action: TCloseAction);
  var i,j:integer;
    x,y,bx,by,ix,iy: Integer; //Лічильники
    buff_name:string;
    buff_file:textfile;
    max_icon_type:integer;
begin
//  recognition_run:=not(recognition_run);
  if recognition_run then
    begin
    RobotRecognition.Terminate;
```

```
    AddSampleForm.Button5.Caption:='ПІШОВ!';
    recognition_run:=not(recognition_run);
    end;

  //IconTypes:=strtoint(eIconTypes.text);

  {
  assignfile(sample_db,sample_db_file_name);
  rewrite(sample_db);
  writeln(sample_db,matrix_size.text);
  writeln(sample_db,matrix_size.text);
  writeln(sample_db,inttostr(IconTypes));
  writeln(sample_db,inttostr(High(IconArr)));
  for i:=0 to High(IconArr) do
    begin
    writeln(sample_db,inttostr(IconArr[i].IconType));
    writeIcon(IconArr[i].Icon);
    writeln(sample_db,'');
    end;
  closefile(sample_db);

  //recognition_run:=true;

  }
end;

// відновлення картинки для збереження семпла
procedure TAddSampleForm.Button2Click(Sender: TObject);
var canvas:tcanvas;
begin
if debug then
begin
      canvas:=AddSampleForm.cellImage.canvas;
      Canvas.Brush.Color := ClWhite;Canvas.FillRect(Canvas.ClipRect);
      Canvas:=AddSampleForm.ObjectImage.Canvas;
      AddSampleForm.ObjectImage.Height :=0;
      AddSampleForm.ObjectImage.Width :=0;

end;
upreview.BitmapGrabEventArr[mainform.CamsListBox.ItemIndex].NeedAddSample :=
true;
end;

procedure TAddSampleForm.NeuralNetBP1EpochPassed(Sender: TObject);
begin
  prbEpoch.Position := prbEpoch.Position + 1;
  sttError.Caption := FloatToStr(NeuralNetBP1.TeachError);
  Application.ProcessMessages;

end;


// навчання нейромережі із зазначеними параметрами
procedure TAddSampleForm.Button3Click(Sender: TObject);
begin


      NeuralNetBP1.TeachRate:=StrToFloat(AddSampleForm.neroRate.text);
      NeuralNetBP1.Momentum:=StrToFloat(AddSampleForm.neroIMp.text);
      NeuralNetBP1.Alpha:=StrToFloat(AddSampleForm.neroAlfa.text);
      NeuralNetBP1.Init;
 // Учимо багатошарову
 NeuralNetBP1.EpochCount := speEpochCount.Value;
 prbEpoch.Max := NeuralNetBP1.EpochCount;
 prbEpoch.Position := 0;

 // Запуск процесу навчання (offline)
 //NeuralNetExtended1.TeachOffLine;
 NeuralNetBP1.TeachOffLine;
```

```
end;


// перебір параметрів навчання, навчання, записати помилки в лог
// для дослідження  - яка нейромережа краще, і як не потрапити в локальний
// мінімум при навчанні.
procedure TAddSampleForm.Button4Click(Sender: TObject);
  var log:textfile;
  var i,j:integer;
  var cnt:integer;
begin


  NeuralNetBP1.TeachRate:=StrToFloat(AddSampleForm.neroRate.text);
  NeuralNetBP1.Momentum:=StrToFloat(AddSampleForm.neroIMp.text);
  NeuralNetBP1.Alpha:=StrToFloat(AddSampleForm.neroAlfa.text);
  NeuralNetBP1.EpochCount := 5000;


  prbEpoch.Max := NeuralNetBP1.EpochCount;
  prbEpoch.Position := 0;
      assignfile(log,neuro_teach_log_file_name);
      append(log);
      writeln(log,'---------------------------');
      closefile(log);
  cnt:=400;
  for i:=1 to 20 do
    begin
    NeuralNetBP1.Alpha:=NeuralNetBP1.Alpha-0.01;
    for j:=1 to 20 do
      begin
      prbEpoch.Position := 0;
      NeuralNetBP1.TeachRate:=NeuralNetBP1.TeachRate-0.005;
      NeuralNetBP1.TeachOffLine;
      assignfile(log,neuro_teach_log_file_name);
      append(log);

      writeln(log,'помилка='+floattostr(NeuralNetBP1.TeachError)+'
альфа='+floattostr(NeuralNetBP1.Alpha)+'
шаг навчання =',floattostr(NeuralNetBP1.TeachRate));
      closefile(log);
      cnt:= cnt-1;
      sttError.Caption := inttostr(cnt);
      //prbEpoch.Position := prbEpoch.Position + 1;
      Application.ProcessMessages;
      end;
    end;

end;

// подія кінця епохи навчання , зрушення процес бара, відображення помилки
procedure TAddSampleForm.NeuralNetExtended1EpochPassed(Sender: TObject);
begin
  prbEpoch.Position := prbEpoch.Position + 1;
  sttError.Caption := FloatToStr(NeuralNetExtended1.TeachError);
  Application.ProcessMessages;

end;


// дозвіл розпізнавання
procedure TAddSampleForm.Button5Click(Sender: TObject);
begin
  debug:=false;
  recognition_run:=not(recognition_run);


  if recognition_run then
    begin
```

```
    RobotRecognition := TRobotRecognition.Create(false);
    RobotRecognition.RecType:=AddSampleForm.recType.ItemIndex;
    AddSampleForm.Button5.Caption:='СТОП'
    end
    else
    begin
    //RobotRecognition.
    RobotRecognition.Terminate;
    //RobotRecognition.Destroy;
    AddSampleForm.Button5.Caption:='ПІШОВ!';
    end;

end;



// збереження образів у файл
procedure TAddSampleForm.Button6Click(Sender: TObject);
  var i,j:integer;
    x,y,bx,by,ix,iy: Integer; //Лічильники
    buff_name:string;
    buff_file:textfile;
    max_icon_type:integer;
begin
  //IconTypes:=strtoint(eIconTypes.text);


  assignfile(sample_db,sample_db_file_name);
  rewrite(sample_db);
  writeln(sample_db,matrix_size.text);
  writeln(sample_db,matrix_size.text);
  writeln(sample_db,inttostr(IconTypes));
  writeln(sample_db,inttostr(High(IconArr)));
  for i:=0 to High(IconArr) do
    begin
    writeln(sample_db,inttostr(IconArr[i].IconType));
    writeIcon(IconArr[i].Icon);
    writeln(sample_db,'');
    end;
  closefile(sample_db);

  //recognition_run:=true;


end;


// збереження ваг нейромережі у файл
procedure TAddSampleForm.Button7Click(Sender: TObject);
var

  neuro:textfile;
  i,j,w:integer;
begin
  AssignFile(neuro,neuro_weight_file_name);
  rewrite(neuro);
  writeln(neuro,floattostr(NeuralNetBP1.TeachRate));
  writeln(neuro,floattostr(NeuralNetBP1.Momentum));
  writeln(neuro,floattostr(NeuralNetBP1.Alpha));

  for i:=0 to NeuralNetBP1.LayerCount-1 do
    begin
    for j:=0 to NeuralNetBP1.Layers[i].NeuronCount-1 do
      begin
        for w:=0 to  length(NeuralNetBP1.Layers[i].Neurons[j].FWeights)-1 do
          begin

writeln(neuro,floattostr(NeuralNetBP1.Layers[i].Neurons[j].Weights[w]));
          end;
```

```
      end;
    end;
  closefile(neuro);
end;



// завантаження ваг нейромережі з файла
procedure TAddSampleForm.Button8Click(Sender: TObject);
var

  neuro:textfile;
  i,j,w:integer;
  buff:string;
begin
  AssignFile(neuro,neuro_weight_file_name);
  reset(neuro);


  readln(neuro,buff);NeuralNetBP1.TeachRate:=StrToFloat(buff);
  readln(neuro,buff);NeuralNetBP1.Momentum:=StrToFloat(buff);
  readln(neuro,buff);NeuralNetBP1.Alpha:=StrToFloat(buff);
  NeuralNetBP1.Init;
  for i:=0 to NeuralNetBP1.LayerCount-1 do
    begin
    for j:=0 to NeuralNetBP1.Layers[i].NeuronCount-1 do
      begin
        for w:=0 to  length(NeuralNetBP1.Layers[i].Neurons[j].FWeights)-1 do
          begin
            readln(neuro,buff);
            NeuralNetBP1.Layers[i].Neurons[j].Weights[w]:=strtofloat(buff);
          end;
      end;
    end;
  closefile(neuro);

end;

procedure TAddSampleForm.Button9Click(Sender: TObject);
var
  QP: TQuickPixels;
  BitmapArr: TByteArr;
  y: Cardinal;

begin
  debug:=true;
 // upreview.BitmapGrabEventArr[mainform.CamsListBox.ItemIndex].NeedAddSample :=
true;
  QP := TQuickPixels.Create;
  QP.Attach(SampleImage.Picture.Bitmap);


  SetLength(BitmapArr,QP.Height);
  for y := 0 to High(BitmapArr) do
    SetLength(BitmapArr[y],QP.Width);

  ConvertBitmapToMonoChrome(QP,BitmapArr);

  //ConvertBitmapToMonoChrome(QP2,BitmapArr);
  if length(BitmapArr)>0 then
  segment(BitmapArr);
  debug:=false;
end;

procedure TAddSampleForm.TrackBar1Change(Sender: TObject);
begin
AddSampleForm.param.Caption:=inttostr( 100-AddSampleForm.TrackBar1.Position);
end;
```

```
procedure TAddSampleForm.Timer1Timer(Sender: TObject);
begin
AddSampleForm.lFPS.Caption:=floattostr(round(tm_tick/5*10)/10);
tm_tick:=0;
end;

end.
```

Файл About.pas - довідка

```
unit about;

interface

uses
  Windows, Messages, SysUtils, Variants, Classes, Graphics, Controls, Forms,
  Dialogs, StdCtrls, jpeg, ExtCtrls;

type
  TAboutForm = class(TForm)
    Memo1: TMemo;
    Button1: TButton;
    Image1: TImage;
    procedure FormCreate(Sender: TObject);
    procedure Button1Click(Sender: TObject);
  private
    { Private declarations }
  public
    { Public declarations }
  end;

var
  AboutForm: TAboutForm;

implementation

{$R *.dfm}

procedure TAboutForm.FormCreate(Sender: TObject);
begin
Memo1.Clear;
Memo1.Lines.Add('БАКАЛАВРСЬКА ДИПЛОМНА РОБОТА');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('на  тему:');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add(Програмне забезпечення системи кібербезпеки розпізнавання
образів для СКУД систем');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('Керівник: Смірнова Т.В.');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('Розробив: студент Тараненко Микола Вікторович');
Memo1.Lines.Add('                    гр. КБ-21-3СК');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('м. Кропивницький 2024');
Memo1.Lines.Add('');
Memo1.Lines.Add('');
end;

procedure TAboutForm.Button1Click(Sender: TObject);
begin
AboutForm.Close;
end;

end.
```